

Juutalais-Rafaeli

Sivistyskuvaelma Galiziasta

KIRJOITTANUT

LEOPOLD von SACHER-MASOCH.

Suomensi K. R.

Kotkassa,

J. Nylenius'en kirjapainossa 1894.

I.

Jumalatar ei suoda voi aarteita maan,
Ken häntä palvelee, uhrautua saa,

Calderon.

Raikkaana ja vinhana puhalsi kevät-tuulonen yli aron, joka urkujen tavoin tuon tuostakin juhlallisella huminalla vastasi. Yläpuolella kaareutui sinisen taivaan laki, siellä leijaili suuria valkosia pilviä idästä länteen ja siellä kurki- ja haikaraparvet kiitivät pohjoista kohti. Yltympäri kuului sirkkojen iloinen ääni ja miellyttävä liverrys lintujen, jotka keinuttelivat noiden kukkivien pensaiden oksilla, jotka hajanaisina ryhminä muodostivat pieniä saarikkoja tuossa äärettömässä viheriässä meressä.

Aurinko, joka ei matkallaan kohdannut mitään vuotta, jota ei ennen aikojaan varjostanut mikään tumma metsän harjanne, ei mikään sumupilvi ympäröinnyt, valoi täällä pelkkää valoa, ei missään nähty varjoa, paitsi kun leijaileva hattara kulki ohi ja kuvastui aaltoilevaan ruuhon; muuten oli kaikki valois-

ta, kaikki kimalteli kuin kulta, kaikki hehkui elämän ilosta. Ruohonkorsilla loistivat kimaltelevat pisarat, pilviä koristivat kullalle vivahtavat reunukset, ja jokainen kukka näytti kuvussaan kantavan satumaisen kirkasta ja loistavaa jalokiveä.

Muuan poika, seudun lapsien mukaisesti puetuna korkeisin saappaisin, valkoisiin aivinahousuin ja niitten yli riippuvaan mekkoon, jota musta vyö uumilla kiinnitti, musta lammasnahkalakki peittäen tummia hiuksia, kuljeskeli tuossa miehen korkuisessa heinässä, juoksi kilpaa heinäsiirkojen kanssa tai kilpaili laulavien lintujen kanssa. Kun nämä hetkeksi vaikenivat eikä hän kuullut vähään aikaan muuta kuin aron huminan, ei nähnyt muuta kuin sinisen taivaan leijailevine pilvineen, silloin synkistyi ikäänkuin salaperäinen levottomuus tai ruumiillisen vastenmielisyyden tunne hänen säässä ja auringossa ahavoittuneita kasvojaan noine suurine, tummine silmineen, jotka alituisesti tuntuivat näkevän hämmästyttävää ja ihmeellistä tai kokevan mieltä jotain salaperäistä. Mutta yhtäkkiä hypähti hän, istahti sitten ruohostolle kädet ristissä rinnalla ja alkoi nauraa. Ja kuinka sydämellisesti hän nauroi! Hänen sielunsa

tuntui riemuiten kohouvan taivasta kohti, ikäänkuin visertävä leivonen.

Hän kuvitteli olevansa Gulliverin Brodingnakin jättiläismaassa, jossa tämä juoksi viljan korsien ympärillä ikäänkuin metsässä ja sille täytyi hänen niin sydämellisesti nauraa. Mutta tuskin oli hän taasen alkanut kulkea eteenpäin, kun surullinen varjo levisi hänen vakaville piirteilleen. Miten oli hänen isänsä äsken sanonut? Kuolema vie meidät mustassa veneessä ijäisyyden merelle. Kun kuollaan, ajatteli poika nyt, upotaan tuohon mereen, samoinkuin minä nyt katoan aron vihreisiin aaltoihin. Ne yhtyvät takanani ja ylitseni; taivas on sininen kuin ainakin, linnut laulavat kuten ennenkin, mutta minusta ei näy jälkeäkään.

Tällä hetkellä kuului pieni kello, sen hopeankirkas helinä läheni yhä, sitten kuuluu tyytyvä pärskyntä ja samassa seisoivat tuon pikku pojan edessä varsa, jolla oli kello kaulassa ja katseli kummastellen poikaa, joka taasen yhtä kummastuneena katseli eläimen viisaita mustia silmiä ja puhkesi taasen äänekkääseen nauruun, niin että eläin pelästyi ja kevein askelin juoksi pois.

Poika nauroi yhä, mutta yhtäkkiä johtui hänen mieleensä: entäpä jos kohtaisin suden! Hevosia paimentava poika sanoo, että nuo pedot mieluisasti seuraavat hevosen kavioitten jälkiä aina arolle saakka. No, jos niin on, niin en voi kohtaloani välttää, ja ellei sitä ole sallittu, niin miksi olisin levoton?

Nyt kuuli hän pienen puron, joka hopeanauhan tapaisena juoksi läpi aron, lirinän; hän suuntasi matkansa sinnepäin, mistä ääni kuului, ja istahti rannalle suhisevan kaislan joukkoon, poimi kukkia, leikkasi pilliä paksusta putkesta ja matki sitten niillä lintujen liverryksiä.

Kun poika, joka kasteessa oli saanut nimen Plutin, puolipäivän aikaan palasi takaisin, toi hän mukanaan koko joukon kukkia, jotka hän oli poiminut äidilleen ja siskolleen; ja nuo pillit, jotka soivat niin kauniisti, kun vaan osasi niihin puhalttaa henkeä, jakoi hän rehellisesti vanhemman veljensä kanssa, joka latinainen kirja edessään istui vanhan lehmuksen alla pappilan pihalla ja jolle linnut turhaan lauloivat ja aurinko turhaan jakeli kultiaan ja lämpöaarteitaan.

Molempien poikien isän nimi oli Balthasar Samojlenko ja hän oli kreikkalais-katoolinen pappi Wi-

nogrodin kylässä, joka sijaitsi lähellä tuota epäsiistiä juutalaiskaupunkia Wrubloviziä keisaritien varrella. Oikeastaan oli tuon pikkukaupungin ja kylän välillä ainoastaan viheriä kukkula, joka muodoltaan muistutti jättiläissuurta ruumisarkkua; mutta kaihomielisistä juutalaisista oli tämä kukkula oikea Ararat ja he nimittivät sitä aina autioksi vuoreksi.

Tämän vuoren juurella oli pappila suurien puiden ja korkeiden seljapensasten peittämänä. Samojlenkoa tuollainen miellytti. Hän oli pitkä, laiha, hie-man kumara, syvät kurtut korkeassa otsassa, syvät tummat silmät. Kaikkea seurustelua hän mieluimmin karttoi, niin vieläpä juttelemistakin ihmisten kanssa. Hän eleli ainoastaan noiden arvoisain haamujen kanssa, jotka pyhistä kirjoista astuivat esiin, arvokkaana seurapiirinä ympäröidäksensä hänen kirjoilla täytetyssä huoneessaan; viisaat patriarkat, jumalalliset profeetat ja Wapahtajan nöyrät opetuslapset.

Sitä enemmän seurahaluinen ja puhelias oli rouva Samojlenko, joka alituisesti ajeli edestakaisin britschkassaan, mieluisasti pysähtyi sinne, missä vaan samovaari tai kahvipannu höyrysi; ja kun hänellä oli mainio muisti ja vilkas mielikuvitus, saattoi hän

esiintyä koko seudun elävänä ajantietona.

Plutinin veli Ignatij, oli siivo, järkevä poika, jonka kohtelias tapa oikein tuskastutti, ja jonka järkevä käsitys kaikista asioista saattoi toisen miltei epätoivoon, samalla kun Anitza taasen, noitten niin erilaatuisten veljesten sisar, oli sievä nukke, mutta sellainen nukke, joka itse osasi pukea itsensä, vieläpä suorita hiuksensakin, jotka olivat vaaleat kuin nuoren immen, ja joka kulkiessaan väänteli itseään kuin tuuliviiri.

Plutin oli aivan toisellainen. Hänen kätkyensä ääressä ihmekukkineen seisonut haltijatar oli kätkyeeseen laskenut ihanan, mutta onnettomuutta tuottavan lahjan. Hän oli hiljainen, itseensä sulkeutunut lapsi, jonka kaihomielisyys usein sai väistyä melkein pä luonnottoman riemakkuuden tieltä. Tumma, suhiseva metsä, aaltoileva aro eivät hänelle olleet mykkiä, niinkuin muille; ne puhuivat kieltä, jota hän ymmärsi paremmin kuin sitä kieltä, jolla hänen isänsä vanhentuneisin nahkasiteisin sidotut kirjat olivat kirjoitetut. Kirkossa, jossa hän mieluisasti oleskeli, kun syvä äänettömyys vallitsi noiden viiden pimeän byzantilaisen kuvan alla, hämäränkin täytti hän omittuisella, haaveilevalla elolla. Voimakas ruskea väri-

vivahdus tuossa kreikkalaisen ristin muotoon rakennetussa ikivanhassa kirkossa, kullattu ristikko kuvilla koristettussa aitauksessa, joka erotti alttarin rukoulevien osasta, apostolien kultapohjalle maalatut kuvat, jotka vakavina ja ankarina katselivat häntä, Vapahtajan kärsimyshistoria, joka täällä hänen eteensä avautui epämiellyttävissä kuvissa, lasiin kultakirjaimilla poltetut raamatunlauseet, puumatojen syömät, vanhat pöydät, joitten ääressä kirkkolaulajat messun ajan seisovat, nuo kolme pyhään vievää ovea, nuo kaksi edellisten oikealla ja vasemmalla puolen olevaa ovea, jotka olivat koristetut maalatuilla aivina-verhoilla, joissa nähtiin arkki-enkelit Mikael ja pyhä Yrjänä — tuo kaikki vaikutti häneen selittämättömällä, synkällä, salaperäisellä voimalla.

Tuo usein uudistuva Kristuksen kärsimisen historiaa kuvaavain karkeitten maalausten katseleminen kylvi ensimmäiset juutalaisvihan siemenet tuohon puhtaaseen, viattomaan lapsen sieluun; samalla kun tuo voimakas, omituinen värien yhdistäminen byzanttilaisissa koristeissa herätti myötätuntoisuuden tunteita hänen rinnassaan ja aikaisin sai hänet ryhtymään kömpelöihin, lapsellisiin mukauksiin.

Mutta samalla näytti myöskin äidillinen luonto alituisesti ja lemmeikkäästi kuiskaavan hänen korvaansa: koe olla minun kaltaiseni, koe keksiä minun keinoni, sinäkin voit, samoin kuin minäkin luoda ja tehdä eläväksi.

Hän alkoi nyt piirustella ristillä kuolevan Wapah-tajan tuskallista muotoa, maalasi sen räikeän punaiseksi ja ympäröi kuvan helakalla kultapohjalla; sitten vaihtoi hän kynän ja siveltimen veitseen, joka paljon helpommin totteli hänen pikku kätöstensä liikkeitä. Mustalle paperille leikkasi hän nyt kaikki mitä näki ja yhä paremmin onnistui hänen kuvata todellisuutta. Uusi pienokaisluomakunta ilmestyi siten hänen ympärilleen. Ensin nähtiin hevosia ja lehmiä, lampaita ja koiria; niitä seurasivat pian maisemat ja vihdoinkin ihmiset. Mutta kaikkien näiden viimeksimainittujen omituisuutena oli jotain, joka kiihdytti nauruhimoa ja jokainen, joka näki itsensä kuvatuksi hänen puukollaan, suuttui siitä enemmän tai vähemmän. Hänen sisarensa antoi hänelle aino korvapuustin kuvansa maksuksi. Ignatij heitti heti kuvansa tuleen ja kiitokseksi siitä mustasta sivukuvasta, jonka oli saanut, telkesi äiti tuon pikku taiteilijan suuren uunin-

peltin taakse.

Isäänsä ei Plutin uskaltanut kuvata; tämä muuten sanoi häntä kelvottomaksi ja ennusti hänelle vähintään hirsipuuta. Huonosti edistyikin todella luku. Kun Ignatij oikein ahneesti ahmi latinaisia ja kreikkalaisia lauseita, maalasi Plutin mieluummin kielioppiinsa „*amo, amas, amat*“ rinnalle takajaloillaan istuvan villakoiran tai haikaran, jolla oli lapsi pitkässä nokassaan. Hän istui kaksi vuotta joka luokalla, ja kolmentoista vuotisena oli hän onnellisesti ehtinyt kolmannelle, sillä välin kun hänen veljensä jo tutki lakitiedettä Lembergissä ja Anitza rimumielin odotti seuraavaa syntymäpäiväänsä, sillä kuudentoista vuoden ikäisenä saisi hän pitkät hameet, sen oli hänen äitinsä juhlallisesti luvannut. Joka viikko tuli kirje Ignatijlta Lembergistä. Se luettiin melkein pä varsinaisella hartaudella päivällispöydässä ja kuinka ylpeästi katsohtikaan rouva Samojlenko tyttäreensä kun tuo kullankarvainen hiuspalmikko heilui tämän niskassa tai kun hän istui pianon ääressä ja kuljetti ruusun värisiä sormiaan näppäinten yli. Mutta entä sitten Plutin? Kukapa Plutinista välitti? Häntä pidettiin hölmönä ja saamattomana. Hänessä uivailevista lahjoista ei

kukaan ollut tietääksenkään; ne olivat salattuina ja unhotettuina kuin Tatarien ajoilta Galizian maahan kaivetut aarteet. Ei kukaan myöskään huomannut että hänen rinnassaan asui vaikean taudin itu. Hänen poskiensa puna ei ollut terveyden väriä.

Ehkäpä juuri sen vuoksi että kuoleman kylmä henkäys niin aikaiseen jo huokuili hänelle, rakasti hän elävää luontoa niin suuresti, eikä kärsinyt istumista neljän seinän välillä, kaikesta sydämestään inhosi hän kirjoja, varsinkin kreikkalaisia ja latinalaisia. Hän oli kovin kömpelö, kun hänen täytyi istua kotona huoneessa; silloin saattoi hän itsekseen kuluttaa tuntia, jopa päiväkausia; talvisin istuen ja katsellen jääkukkia akkunan ruuduilla tai tulta takassa; lämpymänä vuoden aikana maaten selällään varjostavien pensaiden juutella ja katsellen taivaanlakea. Mitä näki hän sellaisina hetkinä? Hyvin vähän, vaikka hänen silmänsä paljokin. Hän ajatteli: miten olisi tehtävä, että kankaalla maalattu tuli näyttäisi palavan yhtä luonnollisesti kuin tuo halkojen ympäri hiipivä? Miten voisi jäljitellä niitä värivivahduksia joilla laskeuva aurinko peittää iltataivaan, vaalean sinisessä meressä uivat pilvet, puut metsässä?

Sitten taas en oleskeli hän useita tunteja kirkossa kuvilla koristetun väliseinän edessä; ja yhä useammin puisti hän päätään noille rumille kuville, jotka byzanttilinen koulu oli synnyttänyt ja monien vuosikurssien olo pyhittänyt.

„Ei, niin ei se voi olla, niin ei ole Jumala ihmistä luonut,“ huudahti hän vihdoinkin.

Salaa vei hän nyt Anitzan kirkkoon, asetti hänet aivan samaan asentoon, kuin Maria Magdaleena oli ristiin naulitun jalkojen juurella ja purskahti äänekääseen nauruun, mikä ilmaisi hänen sydämmellisen ihastuksensa siitä, mitä oli keksinyt.

„Tiesinhän sen,“ sanoi hän. „Hänen molemmat kädet ovat nurinpäin ja oikea käsi kahta vertaa pitempi kuin vasen.“

„Mitä sinä tiedät,“ sanoi sisar ivaten. „Ethän sinä mikään maalari ole, luulen ma —

Taasen kova kohtalo. Pappi menetti kärsivällisyytensä.

„Lukupäätä ei pojalle ensinkään ole, sanoi hän, „tai, mikä on vieläkin pahempi — hän ei tahdo oppia mitään; hänen pitää siis pois. Hänen täytyy oppia kunnolliseksi käsityöläiseksi, sekin on aina parempi

kun päättää päivänsä hirsipuussa.“

Samoilenko vei poikansa Wrubloviziin ja pani hänet siellä suutarin oppiin. Plutin-rukka sai nyt nukua ummehtuneessa työpajassa, johon ei milloinkaan auringonsäde ja harvoin raitis tuulenpuuska pääsi tunkeumaan, sai niukasti ja huonoa ruokaa ja oli pikemmin kyökkipoikana ja lapsen tyttönä kuin oppipoikana. Hän muuttui vieläkin enemmän hiljaiseksi, umpinaiseksi ja omituiseksi. Kaikki häntä löivät, mestari, rouva, sällit, niin vieläpä lapsetkin. Plutin kärsi kaikki tyynesti.

„Mitäpä se minuun vaikuttaa“, ajatteli hän, „jos huomenna kuolen, niin tämä kaikki tuntuu joskus kuulemaltani sadulta.“

Eräänä sunnuntaina lähtivät kaikki ulos; ainoastaan lapsi kätkeyessä jäi kotiin, Plutin samoin. Mestarin rouva käski hänen uutterasti soudattamaan tuota lempeää pienokaista, mestari antoi hänelle nahkaa leikattavaksi. Kun lapsi vihdoinkin nukkui, ryhtyi hän nahkaan. Hän käänteli ja väänteli sitä hetkisen, otti sitten leikkausraudan ja alkoi suurimmalla innolla työnsä. Mutta hän ei leikkelyt lasten kenkiä, niinkuin mestari oli käsenyt, vaan leikkasi en-

sin hevosen ja sitten toisen ja kun hänellä nyt oli pari valmiina, niin lisäksi vaunut ja ajajan. Niin, kun hän kerran oli alkanut, leikkasi hän samalla mestarin ja hänen rouvansa ja koko tuon rakastettavan lapsilauman kuvat, eikä myöskään unohtanut mestarin ilkeätä koiraa, eikä edes kotikissaa. Ja kaikki olivat niin ihmeen hyvin onnistuneita, että hän lapsellisessa ihastuksessaan oikein nautti siitä ja oli hänellä niistä varmaan yhtä paljon hauskuutta, kuin niilläkin, jotka huvittelivat Wrublovizen kapakoissa. Mutta kun mestari tuli kotiin, syntyi kauhea elämä; hän hakkasi tuota onnetonta pikku taideniekkaa niin kauvan, että tämä alkoi sylkeä verta; ja seuraavana päivänä, niin uhkasi hän, kirjoittaa hän hänen isälleen ja vaatii korvausta rikkileikatusta nahasta.

Tämä ratkasi asian. Yön tultua, kaikkien maatessa sälytti Plutin hiljaisuudessa matkalaukkunsa ja lähti pois. Hän lähti tuosta pikkukaupungista, mutta ei mennyt Winogrodiin vaan kääntyi pohjoiseen. Tien vieressä olevasta seljapensaistosta taittoi hän itselleen kelpo sauvan ja lähti sitten eteenpäin, ulos maailmalle. Hän retkeili jonkun aikaa ilman mitään tarkoituspäätä tai määrän päätä, makasi yhden yön au-

tiossa, ränstyneessä juutalaiskapakassa, toisen nuotion ääressä, paimenien luona, jotka pitivät hevosi-
aan yötä laitumella, tai virtaa alaskulkevalla hirsi-
lautalla. Janonsa sammutti hän lähimmästä lähteest-
tä, nälkensä hän taasen tyydytti hedelmäpuista, el-
lei kohdannut säälivää talonpoikaa, joka hänen kut-
sui itsensä ja omaistensa kanssa syömään samasta
vadista, tai luostaria, jossa hän kuten kaikki köyhät,
sai ruokaa. Koko tällä ajalla ei hän ensinkään pelän-
nyt joutuvansa onnettomuuteen; hän ei edes pelän-
nyt susia eikä rosvoja.

„Mitäpä minulle voisi tapahtua, joka ei ole sallit-
tu,“ ajatteli hän ja kulki niin tietänsä eteenpäin mil-
loinkaan kyllästymättä uusiin maisemiin tai ihmi-
siin, jotka hänen ohitsensa kulkivat, kuin taikalyhdyn
kirkkaat, monivivahteiset kuvat.

Maantiellä yhtyi hän eräasen juutalaiseen, joka
kahden pojan avulla vitkallisesti eteenpäin kehoja
vankkureita, joitten eteen oli valjestettu puolikuollut
hevoskoni ja jotka olivat kaikellaista kamsua täynnä.

„Mikä ammatti teillä on?“ kysyi juutalainen.

„Ei minulla ole mitään,“ vastasi Plutin, „mutta tah-
toisin oppia jotain suurta, tahtoisin tulla maalariksi.

„Vai niin, mikä nimenne on, jos rohkenen kysyä?“

„Raphael,“ vastasi Plutin hämmästyttämättä ja alkoi itseksensä nauraa.

„Minäkin olen maalari,“ jatkoi juutalainen, „ja nimeni on Israel Pick; tavallinen maalari tietysti. Nyt menen kreivitär Dzieduszichan luo Mogilkoon; siellä linnassa on minulla kylliksi työtä yhdeksi kuukaudeksi. Siellä saa myöskin nähdä kauniita tauluja. Jos tyydytte siihen palkkaan, minkä annan, niin kyllä minulla vielä yhdelle työtä on.“

Mainitut taulut herättivät Plutinin uteliaisuuden. Pian sopivat he molemmin puolin ja nuori taiteilijamme meni maalarin kera Mogilkoon, tai oikeammin sai juosta hänen rinnallaan vankkurien vieressä.

Hänellä ei ollut syytä katua tätä. Juutalainen ei hänelle paljon maksanut, mutta sen vähän minkä oli luvannutkin, antoi hän täsmällisesti ja rehellisesti; ja kun ei hän tahtonut syödä muuta kuin mitä uskontonsa salli ja senvuoksi nöyrällä kiitollisuudella kieltäytyi kreivillisestä keittiöstä hänelle tarjotusta ruoasta, niin sai Plutin sitä useammin ja runsaammin ruokahalunsa tyydytettyä. Hän piti mitä parhaiten huolta itsestään tämän kuukauden aikana ja saattoi

panna säästöön kaikki rahansa. Se oli kuitenkin vähemmästä arvosta. Juutalainen ei pettänyt häntä tauluhinkaan nähden.

Tuossa vanhassa vojvodin linnassa olivat kaikki huoneet, salit, kamarit, kappeli, niin vieläpä nuo holvatut käytävätkin koristetut sellaisilla. Kummas-tuneena ja ihastellen näki Plutin täällä ensi kerran komeoita vanhoja tauluja, tapahtumia juutalaistarus-tosta, sotamaalauksia, metsästyskuvia, eläintenkuvia ja kaikenlaisia laatumaalauksia, osaksi jäljennöksiä kuuluisista tauluista, osaksi vanhempien ja nuorempien mestarien alkuperäisiä maalauksia. Pian tottui hän maaliin, siveltimeen ja viivottimeen, työskenteli halukkaasti ja innolla, ja katsahti tuon tuostakin noihin väristä hehkuviin ihmetöihin, jotka hänen ympärillään katselivat häneen suurista kultapuitteistaan.

II.

Kun Israel Pick oli lopettanut työnsä, seurasi Plutin häntä linnasta pois, mutta erosi pian hänestä ja kulki lähimpään lääninkaupunkiin. Täällä tuo Vähän Venäjän rahvaassa asuva usko välttämättömään kotaloon, joka oli täydellisesti vallannut nuoren taiteilijamme, saavutti toisen suuren voittonsa.

„Miten jouduin juutalaisen seuraan, linnaan noine kauniine tauluineen?“ kysyi Plutin itsekseen. „Se oli niin minulle sallittu ja jos minulle on sallittu, että tulen maalariksi, niin se kyllä tapahtuu.“

Ja se tapahtuikin yhtä kummallisesti kuin sadussa konsanaan.

Plutin käveli erästä kaupungin ahdasta, likaista katua; silloin näkyi erään talon maakerrokseen avonaisessa akkunassa takkuinen, harmaa pää ja ääni, joka pikemmin tuntui lapsen, kuin miehen ääneltä, huusi:

„Missä on nyt se aasi? Eikö se jo tule jauhamaan maalia minulle?“

Plutin pysähtyi ja otti lakin päästään.

„Missä teidän aasinne on, en tosiaankaan tiedä, mutta maalia osaan jauhaa yhtä hyvin kuin joku toinenkin.“

Tuo lapsen ääninen mies viittasi hänen tulemaan sisälle.

Plutin totteli heti ja tuli pienen etuhuoneen kautta, jonka seinät ylhäältä alas asti olivat peitetyt alotetuilla tai puoleksi valmistuneilla maalauksilla suureen, valoisaan huoneeseen. Siellä oli maalaustelineet, joitten edessä istui jättiläinen mieheksi harmaine takkupartoinen, sinisilmäinen; puettuna vanhaan, rikkinäiseen yönuttuun; suussa oli hänellä pitkä piippu, kädessä siveltimiä ja värilauta.

„Sinä siis taidat jauhaa värejä?“ kysyi hän kärttysästi.

„En, mutta voinenhan opetella, ja minä tahdon oppia vielä enemmänkin!“

„Mitä?“

„Tahdon oppia maalaamaan.“

Takkuparralla ja lapsen äänellä varustettu mies katsoi häneen, mutta ei virkkanut mitään; sitten hän näytti hänelle miten väriä jauhetaan, ja Plutin ryhtyi heti työhön. Kun se oli valmis nyökkäsi vanhus tyy-

tyväisenä päättään. „Jos vain haluat, niin voit jäädä luokseni,“ sanoi hän, „se aasi, joka minulla oli, ei pala takaisin; hän pelkää, että maalaan hänet mustaksi, kuten hänelle uhkasin.“

Plutin jäi siis tämän omituisen miehen luo, joka kuitenkin oli etevä maalari, ja joka päivä, joka hetki hän oppi jotakin häneltä, ilman ettei hänen mieleensäkään tullut millään tavoin opettaa häntä. Hän oppi jo katsellessaan mestariaan ja ottamalla huomioon käden liikkeet ja hienot käänteet joita hän käytti.

Tscharko, se oli vanhuksen nimi, käyttäytyi omituisesti oppilastaan kohtaan. Kun hän tiesi, että hänen kimeä, ohut äänensä kuului naurettavalta, niin ei hän mielellään avannut suutaan. Kun hän halusi jotakin Plutinilta, tarttui hän hiilen palaan ja piirsi muutamilla reippailla vedoilla telineihinsä asetettuun pellavakankaaseen halutun esineen, ja jos tässä ei ollut tarpeeksi tehdä itsensä ymmärretyksi, tarttui hän pensseliin ja teki rohkean luonnoksen värillä. Tämä omituinen puhelutapa oli oivallinen koulu Plutinille. Hän oppi muutamilla piirteillä, parilla nerokkaalla valon ja varjon vaihteella loihtimaan kankaalle elävän; ja vähitellen sai hän vanhuksen vasten

tahtoaan opettamaan itselleen enemmän.

Tscharko palasi kerran kävelyltä ja tapasi Plutinin telineidensä edessä maalamassa hedelmiä.

„Mitä siellä teet?“ karjasi hän kimeäl äänellään; sillä heti kun hän suuttui kiljui hän kuin kukon poikanen.

„Minä maalaan?“

„Mitä sinä maalaat?“

„Hedelmiä!“

„Minkälaisia hedelmiä?“

„Melooneja!“

„No, missä meloonisi on?“

„Tässä, mestari!“

„Tuota pidin ränsistyneenä muhvena. Ja mitähän nyt maalaat?“

„Persikoita.“

„Annahan kun katson!“

„Tässä persikat ovat.“

„Älä vain unohda kirjottaa nimeä niiden alle, ja selvästi sittenkin; muuten saat sinä ansaitsemattomasti sotamaalarin nimen. Persikasi ovat kartessi-luotien näköisiä. Ennenkuin maalaat, tuulee sinun oppia piirtämään; ymmärrätkö?“

„Mutta mitä piirtäisin?“

„Piirrä tuo Herkules, joka on uunin reunalla.“

Plutin teki sen ja jätti piirroksensa pöydälle. Seuraavana aamuna havaitsi hän, että tekemänsä virheet olivat korjatut. Täten piirteli hän edelleen, ja vanhus ohjasi häntä alinomaa itsekään siitä tietämättä.

Täten kului puoli vuotta. Eräänä päivänä tuli Plutin, joka sai tehdä ostokset ja valmistaa ruokaa, torilta vasuineen kotiin ja nauroi kuin vimmattu.

„Tule sisälle!“ ulisi vanhus

Plutin astui sisälle ja nauroi vieläkin niin kiihkeästi, että kyyneleet vuotivat silmistä.

„Miksi naurat?“

„Näin juutalaisen,“ vastasi Plutin, „jota en antaisi mistään hinnasta, jos hän olisi omani.“

„Piirrä!“ sanoi Tscharko.

Plutin piirsi kankaalle muutamien piirtein omituisen muodon.

„Miksi sinä maalaat melooneja?“ sanoi maalari. „Sinulla on taipumusta muotokuvamaalaukseen. Maalaa tuon juutalaisen kuva minulle, istu tähän.“

Plutin istui ja ensikerran antoi vanhus hänelle ti-

laisuuden maalaamiseen.

Taasen oli pari kuukautta kulunut. Oli talvi; loistava lumivaippa peitti maan. Silloin kuultiin eräänä aamuna kilisevien kulkusten ääni kadulta, ja reki seisautui maalarin oven eteen. Tämä sääli tamineensa kokoon, matkusti Plutinin kera läheiselle maatilalle, jonka omisti parooni Hirtenfeldt, kastettu juutalainen, maalataksensa tämän rouvan muotokuvan.

Paroonitar esiintyi aatelisesti käyryne nenineen, herra puolisonsa ja erään velallisen nuoren tilanomistajan läheisyydestä, joka eli yksinomaan huomavaisuudesta paronitarta kohtaan, seuraamana. Juhlallisesti asetuttiin puoliympyrään maalarin ympärille ja paroni lausui:

„Herra maalari, millaisessa puvuissa aiotte esittää paroonittaren, rouvani?“

„Syvään uurretussa samettipuvussa.“

„Ja olkain ympärillä hieno päärmä“, sanoi Hirtenfeldt, „eikö totta?“

„Luonnollisesti!“ sanoi nuori herra, joka eli, ravitsi ja vaatetti itsensä tuon hyvinvoinnistaan huokuvan paroonittaren kustannuksella, jolle hän tuhlassi ihailunsa.

„Siitä pitävät herrat,“ sanoi paronitar keikaillen, „sen takia, koska kaikki naiset mainioitten herra Tittianin, herra Rubensin, herra Rafaelin, ja mikäpä heidän kaikkien nimensä tieneekään, tauluissa ovat koristettu turkisreunuksella olkainsa yli.“

„Kaikki ihanat naiset,“ sanoi nuori herra kumartaen. „Ja ainoastaan sen tähden minä esittäisin sitä.“

„Minä vastustan sitä,“ sanoi Tscharko jyrkästi, „ja hänen arvonsa on sitä paitsi liian lihava.“

„Paroonitar, rouvani,“ huomautti Hirtenfeldt, „ei ole liian lihava, ainoastaan kohtulaisen täyteliäs.“

„Minä olen nyt,“ virkkoi maalari, „valmis alottamaan.“

Hän teki pieniä valmistuksia, asetti paroonittaren niin edullisen asentoon, kuin suinkin mahdollista ja alkoi piirtää hänen päätänsä.

Vanhuksen maalatessa, kuleksi Plutin ympäri taloa ja teki havannoita. Eräänä iltana hän tuli leipomoon, jossa palvelusväki söi illallista, ja hän tarkasteli heitä kaikkia, kunnes hänen katseensa taker-tui kamarineitiin ja teki merkillisen havainnon. Tällä iäkkäällä naisella, jota pikemmin voi sanoa rumaksi kuin miellyttäväksi, oli erinomaisen kauniit kädet.

Plutin ei voinut kyllin katsella niitä, ja jätti kuskin suuren, illettävistä väreistä loistavan nenän ja palvelijan korvat, jotka liikkuvat edestakaisin kuin aasilla, huomionsa ottamatta.

Kun paroonittaren kuva oli puoleksi valmiina — Plutin seisoj sivulla puhdistuen pensseleitä — huudahti Hirtenfeldt kesken työtä:

„Missä ovat kädet, herra maalari? Miksi ette ole maalannut käsiä? Vuosisatojen kuluttua luullaan, että Kasimir Hirtenfeldtillä oli vaimo, jolla ei ollut käsiä ensinkään.“

„Ensiksikin ei käsistä ollut kysymyskään,“ sanoi maalari „Eikö sovittu hinta koskenut vain yksinkertaista rintakuvaa?“

„Yksinkertaista rintakuvaa! Mutta minä en tahdo yksinkertaista rintakuvaa, minä maksan käsistä erittäin, sekä myöskin turkisreunuksesta, jota paronitar, rouvani, tahtoo!“ huudahti Hirtenfeldt toivotonmana. „Ja hän tahtoo ruusun käteensä. Täytyykö minun ruusustakin maksaa erittäin?“

„Minä en mieluisasti maalaa käsiä,“ sanoi Tscharko, „ne onnistuvat harvoin, ja vaikeaa on myöskin saada tyydyttävää mallia niihin.“

„Eikö teillä ole paroonittaren, rouvani, kädet mallina?“

„Siihen paronitar ei ole suostuva.“

Aikaisin seuraavan päivän aamuna kolkutti Plutin hiljaa kamarineidin ovea, ja kun tämä pisti ulos päänsä, kuiskailivat he hetkisen toisilleen. Seurauksena oli, että neiti alkoi nauraa, ikäänkuin olisi tuntenut itsensä mairitelluksi, ja että hän pari minuuttia myöhemmin, pukeentuneena paroonittaren sopulinahalla reunustettuun kazabaikaan*) tummasta sametista, hiipi saliin, jossa Plutin jo istui valmiina telineiden edessä.

Kun vanha maalari päivemmällä tuli sisälle ja katsoi kuvaan, raivostui hän heti.

„Kuka on täällä maalannut?“ kysyi hän Plutinilta, joka astui sisälle.

„Minä — minä se olin — antakaa anteeksi, herra Tscharko!“

Kun paronitar molempien herrojen seuraamana tuli maalattavaksi, yllätti toinen ihastuksen huudahdus toisensa.

*) Gadizalainen naisen nuttu.

„Ei, mutta hyvä mestari,“ huudahti Hirtenfeldt, „miten hän meidät hämmästyttää. Sinullahan on kädet, paronittareni, ja millaiset kädet!“

„Ja kuinka luonnollinen sopulireunus on,“ lisäsi paroonitar, „tekeepä melkein mieli silitellä sitä.“

„Ja ruusu!“ huudahti taasen Hirtenfeldt „Katso-
kaahan tuota ruusua!“

„Eikö herrasväki huomaa miten solakka paroonitar on turkkinutussaan?“ sanoi nuori herra.

Hän tiesi että erinomaisen hieno päivällinen odotti häntä.

Kun kuva oli valmis ja vanhus palannut Plutinin kera kotiin, virkkoi hän:

„Mitä enään voit toivoa? Eihän sinua toki haluttane kauvemmin värien jauhaminen?“

„Mistä olet saanut sopulinutun ja — entä kädet?“

„Sopulinuttu on paroonittaren omaisuutta, mutta kädet ovat hänen kamarineitsyensä.“

„Mitäpä muuta tekisin?“

„Pölkkyä! sinun tulee maalata! Minulta et enään mitään voi oppia. Lähde matkoihisi, ja jos tahdot tehdä minulle palveluksen niin mene toiseen kaupunkiin. Kaksi soittoniekkaa samassa kapakassa, se ei lyö

leiville!“

Plutin täytti laukkunsa. Rahoja hänellä oli tarpeeksi; hän oli kitsaasti säästellyt. Sitten hän kiitti sydämellisesti mestariaan ja alkoi laulellen taivaltaa kotia kohti.

III.

Kun hän rikkinäisissä, läpimärissä jalkineissaan saapui Winogrodiin, oli Anitza ensimmäisenä häntä vastassa. Tämä oli sillä välin kasvanut ja muuttunut paljon hempeämmäksi; iloisena ja huolettomana kulki hän kapeata polkua, jonka talonpojat raskailla saappaillaan olivat tallanneet.

„Oletko taas täällä, keltoton?“ huudahti hän Plutinille.

Tämä ei vastannut; samoin oli hän ääneti kun äiti ystävällisin sanoin vei hänet isän luokse ja sanoi:

„Tässä on kadonnut poika.“

Vasta kun pastorin otsa laskeutui synkkiin kurttuihin ja kun hän äkäisesti kysyi: „mitä maankuleksija tahtoo?“ vastasi hän:

„Minä en ole mikään maankuleksija, minä olen maalari ja olen maailmalla ollessani oppinut kunnollista työtä. Tässä on säästämäni sata guldenia.“

Pöydälle heitetyt rahat ratkaisivat asian. Ei kukaan kehoittanut häntä jäämään, ei kukaan käskennyt häntä lähtemäänkän; hän siis jäi vanhempainsa

luo. Mutta tässä ei ollut hänelle tarpeeksi; hän tah-
toi osoittaa voivansa jollain tavoin kunnostaa itseään.
Anitza, joka oli kihloissa erään tilanomistajan kans-
sa, suostui helposti maalauttamaan kuvansa sulhol-
lensa. Plutin meni Wrublovitziin ja varustautui siel-
lä kaikella, mitä tarvitsi. Muutaman päivän kuluttua
olivat maalaustelineet pystytetyt hänen pieneen huo-
neesensa ja ennenkuin viikko oli umpeen kulunut oli
hän kankaalle loihtinut kauniin sisarensa kuvan ja
tehnyt sen siten, että itse vanha pastorikin hämmäs-
tyi ja alkoi innokkaasti pyyhkiä silmälasiaan, vieläpä
ehdotti että hän maalaisi pyhän Olgan kuvan kirk-
koon ripustettavaksi. Plutin vaan hymyi. Kahdek-
san päivän kuluttua oli pyhä Olgakin valmiina. Se oli
taasinkin Anitza, puettuna Kievalaisen tsarittaren ta-
paan kärpänpäärmäiseen purppuraviittaan, kruunu
päässä byzantilaisen pyhimyskehän ympyröimänä.

„Mitä metkuja sinulla taasen on!“ huudahti pappi
hämmästyksissään ja suuttuneena. „Enhän voi ripus-
taa tyttärtäni pyhimykseksi kirkkoon.“

Vihdoin rauhottui Samojlenko kuitenkin ja pian
näki Anitza suuresti mairiteltuna, miten Winogrodin
talonpojat polvistuivat ja lukivat rukouksiaan hänen

kuvansa edessä. Siitä huolimatta ei hän osoittanut Plutinille sen suurempaa suopeutta, vaan pikemmin pilkkasi häntä joka tilaisuudessa. Kun hän antoi sivel-timen ja maalilaudan jonkun aikaa levätä ja taasen unelmissaan kulutti monia hetkiä, sanoi Anitza ker-ran hänelle:

„Mitä sinä nyt sentäänkin olet? Etköhän sittenkin ole pelkkä nahjus? Luulet nyt tehneesi jotain suurta, kun olet töhrinyt palasen kankasta ja lepäät sen jäl-keen ikäänkuin olisit luonut koko maailman.“

Plutin oli vaiti ja katseli taasen liekkeihin tuossa suuressa uunissa, ikäänkuin ei olisi ensinkään kuul-lut sisaren sanoja.

Jo samana talvena vietti Anitza häänsä tilanomis-taja Troizkij'n kanssa. Tälle juhlalle saapui Ignatijkin kotiin. Hän oli kunnollisena ja paljon käytettynä vir-kamiehenä Kolomeon voutikunnassa, kävi aina han-sikkaihin ja korkeaan kankeaan kaulukseen puettu-na, nuorempaa veljeänsä kohtaan osoitti hän kylmää sääliä. Plutin kärsi sen sanaakan sanomatta, kuiten-kin hengitti hän helpommin, kun sisarukset olivat ko-din jättäneet. Mutta taasen alkoi äiti ahdistella häntä.

„Olet tosin oppinut jotain,“ sanoi hän, „sen kyl-

lä myönnän; mutta taiteesi ei sittekään anna leipää. Kun ei sinulla lukupäätä ole, niin olisit ruvennut maanviljelijäksi tai sotilaaksi.“

Plutin ei antaunut mihinkään kiistoihin. Seuraavana sunnuntaina otti hän vanhan Nazarin, kerjäläisen, jonka jokainen lapsikin viiden penikulman ympäristöllä tunsu, kirkon ovelta ja toi sen mukanaan kotiin sekä maalasi hänen kuvansa sellaisena kun hän oli tahrautuneissa repaleissaan, valkoisine partoineen ja hiuksineen ja runsaasta paloviinan nauttimisesta punertavine hipiöineen ja asetti tämän kuvan näytteille Wrubloviziin, erään juutalaissukuisen taidekauppiaan luo.

Muutaman päivän kuluttua sai hän kirjeen Axamitilta, kaupungin rikkaimmalta juutalaiselta, joka mitä ystävällisimmin kutsui hänet maalaamaan rouvansa kuvaa.

Rouva Axamit oli pyylevä, hehkuvan kukoistava. Kun hänen miehensä toi Plutinin hymyili hän hie-
man happamasti. Mitä kuvan hintaan tuli, sanoi nuori maalari:

„Sellainen kuva, jollaista te, herra Axamit haluatte, maksaa sata guldenia, mutta teiltä otan vaan puo-

let.“

„Minulta ottaa hän vaan puolet,“ huudahti juutalainen kokonaan hämmentyneenä. „Mikä kunnon mies!“

„En sentähden, että te haluatte kuvaa,“ sanoi Plutin hymyillen, „vaan kuin maalaan rouvanne kuvan.“

Ensi kerralla oli Axamit läsnä ja tirkisteli lakkaamatta Plutinin olan takaa.

„Minkä mustan nenän rouvalleni laitatte!“ huudahti hän, „ja tuollaiset kyynärän mittaiset kädet.“

„Sehän on vaan suunnitelma,“ selitti Plutin.

„Sinun tulee nähdä kuva vasta valmiina,“ päätti rouva Axamit. „Sinä vaan häiritset tätä herra.“

Aviopuoliso poistui päättään puistaen ja Plutin sai sitten aina olla kahden kesken tuon viehättävän naisen kanssa, joka tummilla silmillään oikein ahmi hänen solakan, nuortean, jalopiirteisen vartalonsa ja hänen kauniit, hieman vaaleat kasvonsa.

Kun kuva vihdoinkin alkoi tulla valmiiksi astui rouva eräänä päivänä sen luo ja katseli kauvan sitä.

„Olenko todellakin noin kauanis?“ kysyi hän siten, samalla kun hänen silmänsä kysyivät vielä enemmän.

„Täytyykö rouvani sanoa teille, että olette vielä paljon kauniimpi,“ vastasi Plutin.

„Hupakko!“ huudahti rouva ja hänen lumoavat kasvonsa tulivat niin lähelle Plutinia, että tämä tunsi hänen tuoksuvan henkityksensä. Mutta tämä ei ymmärtänyt mitään, eikä tehnyt muuta kuin punastui ja loi katseensa alas.

Rouva alkoi ivata häntä ja kun kuva oli valmis loi hän siihen ainoastaan hätäisen silmäyksen olkansa yli.

„Kuva ei ole minkään arvoinen,“ sanoi hän miehellensä. „Joka siinä yhdenkaltaisuutta huomaa, tahtoo vaan loukata minua. Anna sinä siitä vaan viiskolmatta guldenia, se riittää kyllä.“

Axamit tuli tarkastamaan kuvaa ja hänen keralaan saapuivat kaikki hänen sukulaisensa ja ystävänsä; huone oli täynnä silkkikaapuja, sopulilakkeja ja vöitä. Ja kaikki huomasivat he jotain moitittavaa kuvassa. Yksi piti nenää liian suurena, yksi suuta liian pienenä, kolmas moitti pitkien silmäripsien luomaa varjoa, neljäs ja viides eivät taasen tyytyneet silmien ilmeeseen tai poskissa oleviin pikku kuoppasiin. Axamit itse vakuutti, ettei hän voinut antaa enem-

män kuin viisikolmatta guldenia ja mitä innokkaimmin todistellen veti hän esiin setelilompakkonsa ja laski rahat pöydälle.

Plutin ei lausunut sanaakaan. Hän otti puukkonsa, repi palasiksi koko kankaan ja riensi nopeasti ulos juutalaisten huutojen ja kirousten seuraamana. Hän ei nähnyt, miten Axa mit seisoi ikäänkuin kivettyneenä ja katseli vuoroin rahoja, jotka hän oli jättänyt koskematta, vuoroin ristiin rastiin raapittuja kasvoja rouvansa kuvassa; eikä myöskään kuullut, kun rouvansa puhkesi äänekkääseen itkuun.

„Taide, joka ei anna leipää,“ puhui Plutin itseksensä, „niin, niin se on, parempi tarttua kuokkaan, kuin maalata sellaisille ihmisille.“

Hän todellakin heitti maalilaudan ja siveltimen uunin taakse eikä enää maalannut. Taasen loikoili hän päiväkaudet vanhalla rikkinäisellä sohvalla pienessä kamarissaan ja vaipui unelmiinsa, mutta häntä eivät nyt viehättävät unelmat hyvälle. Syvä mielihäpeä oli nähtävänä hänen kasvoillaan ja tuon tuostakin vavistuttivat hänen ruumistaan jäätävät vavahdukset vaihdellen hehkuvan kuumeen kanssa ja öisin vaivasi häntä alituinen kuiva yskä.

„Entäpä sitten,“ sanoi hän itseksensä „Jos vielä johonkin kelpaan, niin en tähän menehdy, ja jos taas olen hyödytön luonnon ereys, niin ei mikään voi auttaa minua, kuihdun puun tavoin, jolla ei enää ole elämän voimaa synnyttämään ainoatakaan viheriää lehteä.“

Kevät tuli, mutta aina vaan yhtä paksulta oli to-
mua Plutinin maalaustelineissä. Ainoa, mikä häntä
huvitti, oli selällään lepääminen ruohostolla, josta
hän katseensa vajotti loistavaan ilmakehään ikään-
kuin meren äärettömään syvyyteen. Silloin usein ei
hän enää luullut olevansakaan täällä maan pääl-
lä vaan vapaana leijailevansa äärettömässä taivaan
avaruudessa; hän luuli itsellään olevan siivet, joilla
kohoutui aurinkoa kohti. Ja kun hän taasen käänsi
korvansa maahan ja näytti kuuntelevan, kuinka hei-
kot ruohon korret kasvoivat, loi hän siitä itselleen
lumoavan pikku maailman. Silloin muuttuivat hiek-
kajyväset kallioiksi, kivet vuoristoiksi; langat, joita
hämähäkit olivat vetäneet ruhosta toiseen, paisui-
vat vahvoiksi, kestäviksi köysiksi; pienet kuoriaiset
katselivat kukkien kuvuista, kuin hoikista torneista;
muurahaiset kulkivat kellertävällä hiekalla, kuin In-

dian aarteilla lastatut karavaanit autioitten erämaitten läpi; ja pienet etanat, jotka tulivat hiljalleen ryömien, muuttuivat sotanorsuiksi, joilla selässä oli lujat tornit. Plutin saattoi vaan uneksia, haaveilla ja luoda ilmalinnoja, mutta mitä hän todella taisi, siitä ei maailma lukua pitänyt ja mitä se häneltä toivoi, sitä ei hän kyennyt tekemään. Kaikkeen hyödyttävään puuttui häneltä halua, kykyä ja ahkeruutta. Ja ellei hän itse olisi siitä tietänytkään, ei se olisi voinut häneltä salassa pysyä; hänen isänsä ja äitinsä sanoivat sen usein hänelle. Toiset kykenivät itse ansaitsemaan leipänsä, mutta hän tunsi olevansa yhä enemmän vanhempainsa rasituksena, tunsi sen syvästi ja katkerasti.

IV.

Tuskin olivat tiet niin paljon kuivuneet, että pääsi kahlaamasta liuvenneessa savessa, kun Plutin taasen alkoi niin nimittämänsä keksintöretket. Hän retkeili kaikille suunnille ja viipyi usein päiväkaudet pois kotoa. Kauniita tai harvinaisia kasvoja etsiskeli hän, mutta löysi mitä ei ollut etsinytkään, mitä ei milloinkaan ollut toivonut löytävänsä; hän löysi hyviä ystäviä ja koko viisi yhtäikaa tai toinen toisensa jälkeen ja kaikki nämä muodostivat uskollisen, iloisen, avoimielisen ystävä-piirin, jollaisen luuli mahdolliseksi ainoastaan Roomassa tai vanhassa Ateenassa.

Ensimmäinen näistä oli Tschitscherin, joka ennen oli ollut upseerina, mutta joutunut velkoihin ja eronnut palveluksesta, sekä eli nyt kotona isänsä luona, joka oli hyvinvoipa porvari Wrublovitzissä. Hän oli pitkä, laihahko mies, jonka käsivarret kieppuivat kuin tuulimyllyn siivet, hänellä oli pisamaiset kasvot, joita koristi punanen tukka ja punaset pitkät viikset suuren kotkan nenän alla. Hän puhui harvoin ja niin hiljaa, että oli hankalata häntä ymmärtää, tai myöskin

kirkui hän niin kimeästi, että jokaisen täytyi pelätä korvakalvoansa.

Tschitscherin kiisteli harvoin mutta jos hän joskus joutui sanasotaan, niin ei taistelu niin äkkiä päätynyt. Hän saattoi juomaveikkojensa kanssa vietetyn yön jälkeen lähteä kotiin, istahtaa kirjoituspöytänsä ääreen ja etsiä tusinan kirjoja sekä sitten pari kolme niosta taskussa ja kainalossa palata takaisin todistaaksensa mitä tarkimmin vastustajalleen ettei hän ollut väärässä. Hän, Tschitscherin ei voinut milloinkaan olla väärässä. Kerran vakuutti hän, että sulttaanitar Roxolana, Soliman suuren puoliso, oli venäläinen Galiziasta. Plutin ei tahtonut tätä uskoa.

„Sinä kuulunet noihin naurettaviin isänmaan ystäviin,“ sanoi hän, „jotka tahtovat omata maallensa kaiken suuren ja jalon, mitä löytyy. Tunsin erään böömiläisen joka toden teolla väitti, että Christoffer Columbus oli hänen maamiehensä.“

Tschitcherin ei vastannut mitään.

Asia jäi unohduksiin. Mutta kerran, kuukauden kuluttua, keskellä yötä kolkutetaan Plutinin akkunalle ja kun hän avaa, on ulkona hevosen selässä juutalainen, joka ojentaa hänelle kirjan akkunasta ja rat-

sastaa heti tiehensä. Kirjassa oli paperiliuska. Kun Plutin avasi merkityn paikan, näki hän seuraavat punasella alleviivatut sanat: Raxolanan nimi oli alkujaan Anastasia Lissoski ja hän oli kreikkalaisen papin tytär Rahatysta Galiziassa.

Toisen Plutinin ystävän nimi oli Nobohoffko ja hän oli maanmiehen poika Winogrodista. Hän oli tutkinut lainoppia, mutta oli vielä kolmantenakin vuonna kahdesti saanut repposet tutkinnossa ja sitten pällannut kotiseudullensa, jossa hän nyt työskenteli puhtaaksikirjurina ja oli talonpojille Salomona mutta kaiken herrasväen kauhistuksena.

Nabohoffko oli kuitenkin täydellinen vastakohta tuollaiselle, jota mieltenkiihoittajan nimellä kuvailaan. Hän oli yli kuuden jalan mittainen ja sitä vastavalla voimalla varustettu, mutta hänen leveillä hartioillaan kohosi pää, joka ilmaisi mitä hyväntahtoisinta hidasluontoisuutta. Hänen pyöreät, verevät kasvonsa pienine töppönenineen ja vesiharmaine silmineen olivat heloittavan liukkaat ja hänen vaalea tukkansa oli lyhyeksi leikattu, koska kuten hän vakuutti, hän saattoi vaikuttaa paremmin ihmisiin ollen tuomarin tai asianajajan näköinen. Tämä olikin ainoa

syy, minkä vuoksi hän aina piti kahvinruskeaa frak-
kia, miksi hän aina kantoi Espanian ruokoa ja nuus-
katuosaa sekä silmälasia, jotka eivät muuten ensin-
kään hyödyttäneet häntä sillä hän saattoi selkeästi
nähdä kellontaulun tornissa sellaisen matkan pääs-
tä, että se toisille näytti viivalta, jonka päällä oli piste,
kuten i-kirjaimessa. Varustettuna mitä parhaimmalla
terveydellä ja ruokahalulla, jota saattoi verrata sadun
ihmissyöjäin, luulotteli hän kuitenkin alituisesti ole-
vansa ankaran taudin vaivaamana, mutta ei silti kan-
tanut synkkämielisen surkeata naamaa, vaan näytti
iloiselta ja huvitetulta aivan kuin lääkäri, joka itses-
sään tekee huvittavia kokeita.

„Se nyt ainakin varmaa on,“ saattoi hän alottaa,
„että olen saanut kovan vatsataudin.“

„Sinä — sinun ruumiinrakennuksesi, — sinun ter-
ve ihosi!“ ivailivat toverit.

„Pyydän, Napoleonkin kuoli vatsatautiin. Mitä nyt
muuten olenkaan tänään syönyt? Lautasellisen pu-
nasta porkkanalientä —“

„Silavan kanssa?“

„Tietysti silavan! Kuinka niin! Sitten vielä pie-
nen palan häränpaistia, makkaran, joka ei ollut suu-

remppi kuin rahakukkaroni, sekä vähän hapanta kaalia, paistetun pienen kananpojan, jota saattoi luulla varpuseksi, sekä muutamia kakkuja. Sitäpaitsi olen myöskin maistanut happamia kurkkuja tätini luona ja tänne tullessani täytyi ottaani palasen kutunjuustoa, jota Tumoscko-isä tarjosi; pelkästä hyväntahtoisuudesta tein sen, mutta onko sen vuoksi oikein, että nyt saan kärsiä vatsatautia?”

Ainoa heistä, joka eli hyvissä varoissa oli Telesphor Tyminskij, nuori runoilija. Hänen äidillään oli pieni maatila, Borodinko, puolen tunnin matkalla Winogradista. Hän rakasti poikaansa hellästi. Huolimatta hänen pitkistä, vaalean ruskeista hiuksistaan, ja tuosta huolettomasta tavasta, millä hän pukeutui, huomasi hänessä heti aatelismiehen, bojarin jälkeisen; mutta tuo keskikokoinen, solakka vartalo ja hienosti muodostuneet kasvot pienine viiksineen ja kaihomielisine silmineen ilmaisivat samalla yhtä selvästi uneksijan ja haaveilijan.

Hlamton Schadbej, Barodinkon lukkari johti, ulkonäöstään päättäen, sukuperänsä ainakin jostakusta noita satunnaisia tsaareja, joista sankarilaulut kertovat, ellei hän polveutunut jostakin Dniesterin me-

renimmestä, jotka öisin kuuvalossa vienoilla lauluillaan houkuttelevat ihmislapsia luoksensa ja kuristivat ne kultaisilla hiuksillaan. Hän oli niin kaunis, että miehetkin kummastuksissaan katselivat häntä, kuin ihmettä. Ei suuri, eikä pieni, solakka, nuortean, hennon muotoinen puhtaimmilla kreikkalaisilla kasvoilla, joita ei mikään parta, ei edes nuorukaisen hienot orastavat untuvat peittäneet, täyteläiset huulet, joitten takaa hampaiden helmirivi kuulotti, suuret, hehkuvat siniset silmät — tämä kaikki teki, että hän oli ihanin ruumiillinen ilmiö täysimmässä nuoruuden kukoistuksessa riemuitsevasta Dionysosta.

Mutta tämä satumaisen kaunis nuorukainen omaisi kaikkien näitten luonnonantimien ohella ihmeen kauniin äänenkin. Hänen laulaessaan heltyi kovinkin, kivettyneinkin sydän ja silmät, jotka eivät milloinkaan olleet itkeneet, vuodattivat kuumia kyyneleitä. Viuluun syntyi hänen käsissään elävä sielu ja äänet, joita hän kaiutti, olivat suloisia ja liikuttavia, kuin rakastavan impyen lempeä puhe, intohimoisia ja hurmaavia kuin hekumallisen naisen houkutukset. Samalla kun Telesphorilla aina oli naisihanne, jota hän lauluissaan ylisti niin kauvan kuin saattoi kat-

soa siihen, kuni taivaan tähteen, mutta jonka hän heiti sysäsi valtaistuimelta, kun näki sen tulevan vastaan saalissa, viimeisen pariisilaiskuosin mukaan puettuna, niin Hlamton taas jumalaisen autuuden tunnossa eleli aina kun vähinkin hänen omituisista oikuistaan toteutui. Toiveissaan loitolle pyrkivänä ja täysin tyytyen siihen, mitä elämä tarjosi, hilpeänä ja rattoisana, täynnä nuorukaisen ylimielisyyttä halveksi hän yhtäpaljon järkevää työtä kuin ainaista velttouttakin. Hän rakasti ainoastaan haaveilevasti retkeilevän elämän äärimmäisyyksiä tai rehoittavan ylellisyyden veltoa lepoa, mutta kuitenkin oli hän yhtä vähän raskasmielinen kuin tunteellinen tai lellikäskään. Ei vilu eikä lämmin, ei rakkaus eikä viha tehnyt suurta vaikutusta häneen. Hän oli sama missä hullunkurisessa seikkailussa tahansa, ei karttanut vaivaa eikä vaaraa ja kesti helposti kaikellaisia kieläilyksiä. Niin, oikkuinen mukavuuden tunne saattoi usein hänet äärimmäiseen puutteeseen.

„Piippu ei maista minulle,“ oli hänen tapansa sanoa, „kun täytyy itse täyttää ja sytyttää sen.“

Viidennellä Plutinin ystävällä oli muutamia hyvin omituisia tapoja. Hän käveli mieluummin kaikil-

la neljällä jalalla kuin kahdella, kuten järkevän ja siivon olennon tuleekin, hänellä oli erittäin laaja omatunto, sillä ei hän välittänyt ensinkään, vaikka lähti kakun, juuston tai minkä muun syötävän kanssa tahansa, joka ei ollut hänen omansa, kun vaan pääsi pakoon vilistämään ja selkäsaunasta vapaaksi. Soitanolle oli hän suopea tavalla, jota osoittavat ainoastaan hellät, hienotuntoiset miehet. Kun joku lauloi, lepäsi hän kaihomielisenä ja antoi kuulua syviä huokauksia. Piano sai hänet ulvomaan, huilu saattoi hänet raivostumaan. Se oli sanalla sanoen koira, mutta ei mikään tavallinen koira, joka täyttää olemisensa tarkoituksen haukkumalla ja häntäänsä heiluttamalla, vaan taiteilijaluonne koiran haamussa.

Kerran kun nuo neljä ystävää eräänä yönä kulki-
vat keisaritietä, joka kulkee tuon pienen kauppalan
ohi lääninkaupunkiin, hiipi tumma varjo heidän jäl-
jissään, kuunvalossa se terävästi kuvastui heikosti va-
laistuihin esineisiin ja juoksi toisinaan heidän rinnal-
laan, toisinaan edellä, mutta sen ohella usein pysäh-
tyi tai piehtaroi kosteassa ruohossa.

„Susi?“ sanoi Telesphor.

„Koira se on,“ vastasi Tschitscherin.

„Musta villakoira,“ lisäsi Nabohoffko.

„Olisikohan se paholainen itse?“ huudahti Hlamton, „Mutta en näe mitään tuliviirua sen askeleissa.“

„Mefistofeles!“ huudahti Plutin.

Nyt katsoi koira häneen ja sen silmät hehkuivat. Kun miehet erosivat, seurasi koira Plutinia, vaikka tämä yhtä vähän kuin muutkaan kutsui sitä peräänsä. Kotiin tultuaan istahti maalari tuolille ja katseli vaan villakoiraa; tämä istuutui vastapäätä häntä ja omasi hänelle saman huomion.

„Oletko itse paholainen,“ sanoi Plutin vihdoin, „niin astu esiin asustasi; minulla on paljon sanottavaa sinulle.“

Musta villakoira istui odottavassa asennossa takajaloillaan, sitten hyppäsi se tuolin yli ja toi nenäliinan, jonka Plutin oli pudottanut; vihdoin alkoi se kulkea ympäri etujaloillaan, sievästi nostaen takajalkansa ylös. Ilmeisesti näytteli se taitavuuttaan, ansaitaksensa pari makupalaa, mikä onnistuikin.

„Niin, ellet ole itse paholainen,“ sanoi Plutin, „niin olet karannut jostain konstintekijäin seurasta tai ympäri kuljeksivilta katukonstailijoilta.“

Koira ei sitä kieltänyt.

Plutin nimitti sen Mefistofeleeksi eikä tämä hänen uusi ystävänsä jättänyt häntä enää, vaan seurasi uskollisena ja iloisena jokaista hänen askelettansa ja tuli pian kaikkien viiden ystävän suosikiksi. Hullunkurisilla tempuillaan, joita se mieluummin teki omasta halustaan, piti hän yhtä paljon huolta heidän huvituksestaan, kuin Telesphor sievillä värsyillään, Hlanton viehättävällä äänellään ja viulullaan sekä Plutin hornanomaisella piirtimellään.

Muutamilla rohkeilla piirteillä saattoi tämä luoda elävän olennon tai kertoa kokonaisen omituisen tapahtuman. Hän piirsi niin hämmästyttävän luonnollisesti, että mitä hän paperille panikaan, ei vähääkään muistuttanut taiteellisesti tehdyttä, vaan puhtaalta luonnon tuotteelta, yhtähyvin itsestään kasvava kukka, kuin rosoinen porrasaskel, joka muutamilla voimakkailla vasaran iskuilla ilmestyy kiveen. Hornanomainen voima tuntui ohjaavan hänen sormiaan ja tämä voima oli yhtä paljon vihaa, kuin rakkauttakin, rakkautta luontoon ja sen alastomaan totuuteen, vihaa juutalaisiin. Hän epäsi juutalaisten omaavan vähintäkään määrää vilpittömyyttä tai vilahdustakaan tieteen ja taiteen aistista; niin, menipä hän vieläkin

pitemmälle; hän ei edes suvainnut että niitä sanottiin viekkaiksi tai oveliksi.

„En käsitä, miten voi antaa juutalaisen pettää itseään,“ sanoi hän kerran. „Juutalainenhan on niin typerä, taikauskoinen ja herkkäuskoinen, että voi saada kaiken, minkä tahtoo, valkoiseksi hänelle, kun vaan viitsii ryhtyä vaivaan todistelemaan hänelle.“

„Myönnetään,“ vastasi Nabohoffko, joka ei päästänyt mitään tilaisuutta saadaksensa jalomielisyytensä ja suvaitsevaisuutensa mitä kirkkaammassa valossa esiin. „Niin, meidän puolalaisia juutalaisiamme saat-
taa tosin moittia useinkin synkästä ja surkuteltavasta mutta toisinaan naurettavastakin taikauskosta; mutta emmekö huomaa samaa ja yhtä suuressa määräs-
sä kristityissämme, puhukootpa mitä kieltä tahansa. Emmekö unohda, että olemme vielä puoliksi raakalaisia? Sinun moitteesi eivät koske ainoastaan juutalaisuutta, vaan ylipäänsä koko tuota sivistysmäärää, minkä nykyjään omaamme. Niin kauvan kun maa-
miehemme kuristavat varkaita ja hukuttavat noitia, emme saa moittia juutalaisia vaikka he kirjoittavat-

kin haireminsa*) meschumed'in**) ovelle tai kutsuvat kuuta avuksi vihollisiansa vastaan.“

„Siitä en puhu,“ sanoi Plutin, „vaan heidän naurettavista tuhmuuksistaan. He eivät esimerkiksi mistään maailmassa heittäisi pois poikkileikatuita kynsiään tai hiuksiaan, kun pelkäävät tulevansa noiduiksi; mutta luulevat olevansa turvassa, kun ovat polttaneet tuon rojun. Eiköhän tuo ole mielettömyyttä, kun antavat kuolleen mukaan hautaan pienen hyvin lukitun leikkilinnan ja heittävät sen avaimen hukkaan, siten poistaaksensa kuoleman itsestään ja omaisistaan. Onkohan juutalaisella ukkosenjohdatinta kattonsa päällä? Ei, hän tietää paljon paremman apukeinon. Hän vetää pöydän hieman syrjään sen tavalliselta paikalta, panee Moseksen kirjat pöydälle ja aukasee luvun luomisesta, sekä heittää kourallisen suoloja keskelle huonetta ja kuhunkin neljään nurkkaan.“

„Tuon kaiken tiedän kyllä,“ myönsi Nabohoffko.

„Ja sentään tahdot väittää,“ jatkoi Plutin, „ettei

*) Maanpakolaisuustuomion.

**) Luopion.

saata sellaisille ihmisille tehdä mustaa valkeaksi.“

„Sitä en kiellä; mutta meidän rahvaamme on yhtä syvällä taikauskon pimeydessä ja eivätpä vielä sivistyneemmekään ole kokonaan vapautuneet taikauskosta. Mikä oppinut professori tai vapaa-ajattelija meillä istuisi pöydän ääreen, jolla palaa kolme vaha-kynttilää tai jossa olisi kolmantenatoista.“

„Olkoon, mutta minä en sittekään voi ensinkään kärsiä juutalaisia.“

„Se nyt on kerrassaan närkästyneen selitys,“ lisäsi Nabohoffko nauraen.

Plutinin viha vaikutti samoin kuin hänen rakkautensakin. Missä hän seisoikin, istui tai käveli, piirsi hän juutalaisia ja taasen juutalaisia eikä milloinkaan muita kuin juutalaisia; jaloja, miettivästi tai vuteltuja päitä, jotka olivat syvämielisten viisaitten ja usein muistuttivat Wapahtajan piirteistä; kamaloita vastenmielisiä saiturin päitä, jotka tuntuivat uhkaavan parin kolikon tähden musertaa toisensa käyränenillään; juutalaisia nahkapäärmaisissä kauhtanoissa sopulilakit päässä; toisia taasen virttyneissä, paikatuissa mekoissa tahi kuluneessa huovassa, tuuheä tukka valuen hatun reunan alta; kauppajuuta-

laisia, käsityöläisiä, kapakoitsijoita, chassideja, *) karjakauppiaita, bocheria**) ja juutalaisia satureja, laihvoja juutalaisnaisia poimuttomissa päällysnutuissa päähine niskassa ja kanakoppa tai tavarakäärö selässä; kauniita juutalaisia lemmen jumalattaria, ot-sanauhalla, varustettuja ja puettuja kalliisin turkiksiin, jotka asuivat rehevää vartaloa myöten. Ja kaikki nämä erilaiset kuvat, henkevät tai surkeat, kauniit tai rumat, omasivat jonkun pilallisen piirteen, ne olivat ivakuvia, joissa tuumailtu ilkeys esiintyi siinä, että niitä pidettiin aivan todellisina ja että tuo vähävenäläisten ivanomainen luonteen puoli koko voimallaan ja terävyydellään tuli niissä ilmi.

Plutin kuljeskeli ympäri piirustusvihkoineen, aivan kuin linnustaja ansoineen. Ei ainoakaan jarmakaselkäinen***) tai varatukan kantaja välttänyt häntä. Hän avasi puhtaan lehden vihossaan, veti pari piirrosta kynällään, löi taasen kannet kiini ja niin oli onneton kuvattu.

*) Erään haaveilevaisen uskonlahkon jäseniä.

**) Talmuudin oppilaita.

***) Jarmakka = lyhyt nuttu.

Erään yhtä kurjan ja surkean talonpojan kanssa teki saapasparista kauppaa köyhä, likainen juutalainen, yhtä ahdas kuin paholainen ihmissielulle. Heti on Plutin esillä ja piirtää, mutta tuolla kurjalla raukalla on erittäin harvinaiset kasvon piirteet eikä taiteilija ehdi saada yhtä pian luonnostansa valmiiksi, kuin toinen kauppansa.

„Seiskaa hiljaa siinä,“ sanoo Plutin aivan tynnosti, „kunnes ehdin piirtää hirtehiset naamanne!“

Juutalainen nauroi hyvillään ja oli todellakin alallaan.

Valaistusta akkunasta kurkisteli Plutin pieneen mökkiin, joka tuntui olevan harvinaisuuksien myyjän oma, niin omituisia ja erilaisia tavaroita oli tänne kasattu laatikoihin ja nurkkiin. Pellavakangaskääröjä, vaatteita, klaveeri, kelloja, satula, lyhtyjä, metsästyspyssyjä, peitteitä, porsliinia ja sadottain muita esineitä riippui ja oli ylt’ympäri ja kaiken tämän tomun peittämän loiston keskellä huomasi hän, kuni hämmähäkin verkossaan, naisen, jonka hienot piirteet vieläkin osoittivat selvään näkyviä jälkiä muinaisesta kukoistuksesta. Hän oli puettuna nuor-teasti ruumiinmukaiseen turkisnuttuun, ja istui peh-

meillä tyynyillä peitetyssä lepotuolissa ja katseli pöydällä edessään olevan lampun valossa helminauhaa. Helmet muistuttavat kyyneleistä ja näissä riippui todellakin kurjuuden kyyneleitä. Kun nainen nyt kääri avarat turkisvuoriset hiansa ja näytti tahtovan punnita edessään loistavia tukaatteja kultapunnuksilla tutkiaksensa eivätkö nekin olleet väärennettyjä, oli Plutin jo ehtinyt piirtää hänet.

Mutta hän piirtää ivakuviaan, aina luonteen mukaisia juutalaispäitään ja laatukuviaan, vaikkei hänellä ole palastakaan paperia, mihin vaan sopivimmin sattuu, ravintolassa pöydän laudalle tai ruokalistalle, puotin oveen tai lähimpään huoneen seinään, ja pian puhuvat ihmiset hänen nerokkaista, hornanomaisista piirustuksistaan; juutalaiset pakenevat hänen piirustuskynäänsä kuin panoksessa olevaa pistoolia ja eräänä päivänä juhlapäivällisillä, joissa ilo oli ylinnä, antavat hänelle hänen ystävänsä nimen „Jutalais-Rafaeli“ ja Wähävenäjän yleisössä vallitsevan mieltymyksen johdosta lisänimiin, nimitetään häntä aina sillä nimellä.

V.

Plutin ei kuitenkaan tyytynyt yksin piirustusky-
nällä ahdistamaan Wrublovizin juutalaisraukkoja;
häntä huvitti ivata ja suututtaa heitä joka paikassa
ja kaikilla mahdollisilla keinoilla; ja jota enemmän
hänen onnistui suututtaa heitä, sitä kekseliäämpi oli
hän, sitä hullumpia olivat hänen ilveensä, sitä innok-
kaammin ottivat hänen ystävänsä niihin osaa.

Eräasen Borodinskon ravintolaan, jossa nuo viisi
ystävää usein ja mieluisasti oleskelivat, ilmestyi eräänä
päivänä lyhyt juutalainen soittoniekka, pitkässä
mustassa nutussa, jota hän veti lattialla perässään
kuin laahusta ja jota yltymperi koristi reunus kui-
vanutta savea, ikäänkuin olisi se ollut turkispäärmä.
Kaikki tuossa juutalaisraukassa tuntui olevan läpi-
kuultavaa, kun hän seiso pöydän luona, jonka ympä-
ri ystävykset istui lampun ääressä, hänen repaleinen
vaippansa, hänen ohuet ohimoille valuvat hiussuor-
tuvansa, hänen ulkonevat korvansa, nuttunsa, kaina-
lossa oleva viulu, hän itse.

„Onko sinulla korkkiruuvia myytävänä?“ kysyi

Plutin vakavasti.

„Ei,“ sanoi juutalainen hymyillen mitä viehättävämmin, „minä vaan soittelen tällä viululla.“

„Mitäs sinulla tuossa oikealla ja vasemmalla puolellasi on riippumassa?“ jatkoi Plutin. „Ovatko ne ehkä makkaroita?“

„Eivät ne ole makkaroita, eikä korkkiruuviakaan,“ sanoi soittaja levittäen kätensä ja kohottaen ne olkapäillensä, „ne ovat hiuksia. Jos nuori herra tahtoo ivata juutalaista, niin ahdistakoon rikasta, eikä köyhää, joka entiseltään on kyllin ahtaalla.“

„Se on ensimmäinen juutalainen, jota kärsin,“ huudahti Plutin lyöden kätensä pöytään. „Lasi viinaa hänelle! Mikä nimesi on, kunnon mies?“

„Abraham Tabak, jos suvaitsette.“

Juutalainen otti lasin ja tyhjensi sen yhdellä sie mauksella.

„Eläkääte sata vuotta.“

„Kuten sanoin,“ huudahti Plutin, „kelpo juutalainen ensi kerran. Hän ainakin sanoo suoraan vasten naamaa, mitä miettii.“

„No niin, soita nyt meille jotain,“ sanoi Nabohoffko.

„Mitä soittaisin?“

„Mitä vaan tahdot.“

Abraham Tabak oli virittävinään viuluaan ja hankasi sitteen vilkkaan, iloisen masurkan, jotta se kuului surumarssilta. Musta villakoira kuunteli sitä hetkisen ja alkoi sitten mitä surkeammin ulvoa. Yhtäkkiä hypähti Hlamton ylös.

„Mies, mitä teet? Herramme on antanut sinulle niin mainion soittokoneen, ja sinä koskettelet sitä, kuin olisi se saapas, jota harjalla hankaat.“

„Jos voitte saada ainoankaan oikean ääneen tästä viulusta,“ sanoi Tabak loukkautuneena, „niin minä —“

„No, mitä sinä sitten?“

„Minä, anteeksi, syön sianlihaa.“

„Hyvä!“

Hlamton otti viulun ja alkoi soittaa. Jo ensimmäisten käyrän vetojen jälkeen seisojaksi juutalainen kuin olisi silmänsä pudottamaisillaan; hän unohti kurjuutensa, kotona olevat seitsemän nälkäistä lastanta, Plutinin ivasanat, unohti kaikki, niin vieläpä sianlihankin, jota oli vannonut syövänsä. Uteliaana katseli hän ylös ja alas pitkin viulua, ikäänkuin olisi keksittävänä sin-

ne kätkeyty aarre. Hlamton soitti yksinkertaisen vä-
hävenäläisen kansanlaulun: „Oi, sä kreivi Potocki!“ —
mutta miten hän sen soitti? Sävelet kuohuivat esiin
kuin kuvottavat kyyneleet, toisinaan ne kohoutuivat
ylöspäin kuin suruisan hengen valitus, ja laskeutui-
vat taasen maahan kuin vuodatetut, kosta huutavat
veripisarat. Niin, saattoi kerrassaan tulla suunniltaan
tätä laulua kuullessaan; ja isänmaan petturi, jota lau-
lu koskeekin, tuli mielipuoleksi ensi kerran kuulles-
saan sitä laulettavan.

„Mikä ihminen!“ huudahti Abraham Tabak, kun
Hlamton oli lopettanut ja ennenkuin tämä voi estää,
oli hän suudellut häntä käsiin.

„Sianlihaa!“ sanoi Plutin.

„Kenelle?“ kysyi juutalaisrukka hämmästyneenä.
„Eihän vain minulle?

„Kenellenkäs sitten?“

„Etkö ole vannonut?“

„Niin, se on totta,“ sanoi Abraham Tabak, „olen
vannonut, mutta ettehän tahtone pakoittaa juutalais-
raukkaa saattamaan sieluansa kadotukseen.“

Sianliha oli jo tuotu pöydälle.

„Nyt sinun täytyy syödä,“ sanoi Plutin.

„Jos minun täytyy, niin kai täytyykin, mutta en voi syödä. Herrat, armolliset herrat, armahtakaa minua; maa aukenisi ja —“

„Jo riittää,“ sanoi Plutin. „Minä syön itse sianlihan. Tuossa on siitä tuskasta, jonka sinulle tuotimme.“

„En uskalla sitäkään, hyvä, armollinen herra.“

„Miksi et?“ kysyi Plutin, joka ahkerasti oli sianlihan kimpussa.

„Tehän syötte sitä, mutta me emme saa syödä.“

„Sinä siis ennen kuolisit nälkään ihmisparka, ennenkuin joisit samasta lasista kuin minäkin.“

„En, hyvä herra, sillä Talmud sanoo, että jos henki on kysymyksessä, voi juutalainen rikkoa lain.“

„No, juo sitten ja heti!“ käski Tschitscherin vetäen pistoolin, jota aina kantoi mukanaan ja ojentaen sen vapisevaa juutalaista kohti.

„Ottakaa pois pikstuolit!“ huusi Abraham Tabak. „Voihan helposti onnettomuus tapahtua. Ottakaa pois, ankara herra — juonhan minä!“

Hän tyhjensi lasin yhdellä henkäyksellä, katsoi sitten surkean näköisenä lautaselle, jolla sianliha oli ollut, ja istui sitten äänetönnä ja surullisena nurkkaan.

„Mikä sinun tuli?“ kysyi Tschitscherin säälivästi.

„Tunnetko itsesi tosiaankin niin onnettomaksi, kuin sinun täytyi juoda samasta lasista, kuin gojkin.*)

„Kun kerran pikstuolit otitte, sanoi Abraham, „miksette sianlihaa tuotaessa niitä ottaneet, ankara her-ra.“

Kaikki purskahtivat äänekkääsen nauruun.

„Mainio juutalainen!“ huudahti Plutin. „Hän on arastelematon ja suulas ja vieläpä pitää soitostakin. Tästä päivästä lähtien olet meidän soittoniekkamme, eikä kenenkään muun, Abraham.“

„Kiitän nöyrimmästi,“ sanoi juutalainen. „Se on minulle suuri kunnia.“

„Ja sano nyt, montako lasta sinulla on?“

„Seitsemän, Jaakopin Jumalalle kiitos, seitsemän.“

„Kas tässä, ota tämä lapsillesi,“ jatkoi Plutin, ojentaen hänelle seitsemän hopearahaa, jotka ystävykset hätä hätää keräsivät.

Kummastuneena katseli Tabak vuoroin rahoja, vuoroin Plutinia ja kumarsi ainakin seitsemän kertaa.

„Kuulkaapa!“ huusi Tschitscherin. „Ateria ruokaa

*) Juutalaisten nimitys kristityille.

Abrahamille. Minun laskuuni.“

„Minulta saat uuden viulun,“ sanoi Hlamton.

„Minä julistan kaikki sinua vastaan tehdyt valitukset pätemättömiksi,“ sanoi Nabohoffko.

„Ja tässä on onnistunut kuvasi,“ lisäsi Plutin, ojentaen juutalaiselle paperin, jota tämä tarkasteli onnellisesti hymyillen.

Tämän illan jälkeen tuli Abraham Tabak joka päivä ravintolaan ja täytyi hänen joka kerta tuon soitannollisen villakoiran suureksi kauhuksi soittaa jotain ystävyksille. Hlamtonilta saikin hän luvatus viulun ja kun jokunen Wrublovizissä sanoi Plutinia roscheksi*) sanoi hän: „Se on totta, hän on rosche, mutta sittenkin hyvä ihminen.“

Malchin Lichtenstern, muuan Herramme epäonnistunut luoma, josta tuskin voi sanoa, mikä hän oikeastaan oli, rehellinen räätälikö, vaiko ovela petturi, viinan juojako vaiko raittiuden harrastaja, hengellinen haaveilijako vaiko vapaa-ajattelia kuluneessa nutussaan, oli aina tähän asti osannut oikealla ajalla saada Plutinin piirustuskynältä turvaan mölhömäi-

*) Juutalaisvihaaja.

set kasvonsa pitkine terävine nenineen, pienine rotansilmineen ja suurine kaarneen kurkkuineen.

„Mitäpä hänestä välitän,“ oli maalarimme tapana sanoa, „hän maksaisi minulle kelporahat; hän pukeutuu mitä erikarvaisimpiin vaatteisiin, ja niin paljon sinoberia, kuin tarvitsisi tuhlata hänen poskiinsa ja näänsä, ei ole saatavissa.“

Mutta kun hän erään lauvantain iltapäivänä näki Malchinin tulevan pyhäpukuunsa puettuna ja kääntyvän kapealta kujalta Wrublovizin torille, saavutti hänet vastustamaton halu maalata hänen kuvansa.

„Ole varuillasi,“ sanoi hän, „ja seiso siinä aivan hiljaa.“

Samalla otti hän taalerin taskustansa ja heitti sen torille.

Malchin Lichtenstern ahmi tuon kiiltävän rahan katseillaan ja vilkasi samalla tuohon kauheaan maalariin, mutta se ei enää tuottanut hänelle suurinta tuskaa. Samalla muisti hän, että nyt oli sabatti ja ettei hän, rikkomatta lain käskyä, tänään saanut pitää rahoja taskussaan, eikä myöskään koskea niihin, ja sen vuoksi seisoi hän itsekseen miettien. Mutta tätä kesti vaan hetken. Sitten hän meni, tai pikemmin hyppäsi

kaarneen tavoin, joka on huomannut raadon, rahan luoksi, laski jalkansa sen päälle, eikä liikahtanutkaan paikaltaan.

„Kas niin, nyt minulla on kyllä aikaa noutaakseeni maalini,“ sanoi Plutin, „sillä annanpa hakata itseni tuhansiin paloihin, jos tuo veitikka ennen auringon laskua lähtee pois paikaltaan tai ottaa sitä ennen rahaa ylös.“

Ystävykset nousivat Telesphorin vaunuihin ja ajoivat Winogrodiin. Palattuaan näkivätkin he Malchin Lichtensternin yhä seisovan samalla paikalla. Plutin asetti maalaustelineensä keskelle toria ja alkoi välittämättä töllistelevistä juutalaisista, talonpojista, sotamiehistä ja palvelustytöistä maalata onnettoman Malchinin kuvaa.

Hän oli jo aikoja sitten täydentänyt piirustuksensa ja väriluonnoksensa, sekä istui ystäviensä kera viinilasin ääressä Walkoisessa Kotkassa, kun aurinko vihdoinkin laski ja iltatähti välkkyi vanhan raatihuoneen takaa. Nyt vasta nosti Malchin jalkansa ylös, otti hopeataalerin ja riensi tyytyväisenä kotiinsa.

Mutta Plutin ystävinensä tapasi myös, kuten Montagu-herrat Capuletin perhenaamiaisissa, kutsumattomi-

na tunkeutua taloihin juutalaiskadun varrella ja keikistellä kauniiden juutalaistytöjen kanssa.

Kerrassaan päätetty oli, että Plutin joka lauantai-ilta söisi scholetia*) heidän kanssaan, eikä ainoitakaan juutalaishäitä vietetty Wrublovizissa, ellei hän ollut läsnä.

Juutalaiset vapisivat nähdessään vilaukseltakin hänet ja kilpailivat kohteliaisuudessa ja hempeimmässä suopeudessa; ja kun ei hän vaan loukannut heidän tapojaan tai uskoaan ja taikaluulojaan, kärsivät he hänen kokkapuheitaan ja ilveitään sekä vakuuttivat toisilleen, että hän tosin oli rosche, mutta sittenkin iloinen ja hauska veitikka.

*) Herneistä, ohrista ja savustetusta lihasta valmistettu ruoka, joka jo perjantaina sabattia varten valmistettiin.

VI.

„Miten se oli mahdollista, että Adolf Zobel, raja-suutari, toissa päivänä ajoi lääniinkaupunkiin rikkaan Zandel Hirschin vaunuilla?“ kysyi Plutin eräänä iltana Borodinkan ravintolassa ystävältään Abrahamilta.

„Miten se oli mahdollista?“ toisti soittoniekka. „Zobel on karsas molemmilta silmillään; hän meni asevelvollisten tarkastukseen nuoren Lebele Hirschin puolesta. Olisikin vahinko, jos, hän, joka on oikea purez, joutuisi sotaväkeen.“

„Miksi on Lebele Hirsch purez?“

„Miksi? Kun hän heiskaroi.“

„Heiskaroi? Mitä se on.“

„Sen sanon, herra Hlamton, yhdellä sanalla; se on samaa kuin: Wetelehdi, Mojsche!*)

„Mutta sinä valehtelet!“ huudahti Tschitscherin. „Miten voi toinen mennä Lebele Hirschin puolesta?“

„Minä en puhuisi totta?“ vastasi Tabak. „Antaisit-

*) Puolan juutalaisten lisänimi.

teko minulle mitään, ellen puhuisi totta? Ankarat herrat, olettehan huomanneet, että sangen vähän juutalaisia on sotaväessä. Jos jokunenkin on parin kultakolikron omistaja, niin pistää hän ne lääkärin kouraan ja ostaa itsellensä sijaisen, jolla on joku huomattava ruumiin vika, ja lähettää sen korkea-arvoisen toimiston luo.“

Ystävykset kallistivat päänsä yhteen, he olivat keksineet uuden kujeen. Aikaisin seuraavana aamuna pelottivat rummun pärrytykset Wrublovizin asukkaat vuoteiltaan. Sitten kolkuttivat pyssyjen perät ovia ja kauhistava ääni, joka oli Tschitscherinin, kutsui kaikki kahdenkymmenen ja viidenkolmatta välillä olevat nuoret miehet tarkastukseen. Pian oli ääretön joukko voivottelevia juutalaismiehiä ja naisia kerääntynyt torille pitkän pöydän ympärille, jonka ääressä Tschitscherin istui entisessä juhlovormussaan ja Plutinin mestarillinen sivellin oli tehnyt hänet tuntemattomaksi. Pöydän luo oli mittatanko asetettu ja siinä seisoivat Nabohoffko vahtina ja Hlamton rumpalina. Tschitscherinin rinnalla istui sinisin silmälasin Plutin, sotilaslääkärinä, ja Telesphor seisoivat sotilaana pistin pyssyssään ja piti tilaa avoinna tarkastustoi-

mistolle. Kaikki olivat Tschitscherinin esimerkin mukaan pukeutuneet vanhoin vormuihin ja erinomaisessa valepuvussa.

„Kun on sota syttynyt turkkilaisten kanssa,“ julisti nyt Tschitscherin, „ja tuo julma vihollinen on jo tunkeutunut valtakuntaan Bukovinan kautta, niin on hänen majesteettinsa keisari määrännyt uuden sota-väenoton paikalla tapahtuvaksi. Aijon nyt järjestään huutaa asevelvolliset esiin. Ne, jotka eivät ole saapuilla pidetään karkureina ja ammutaan heti.“

Uusia valitushuutoja.

„Axamit Israel,“ alkoi Tschitscherin lukea edessään olevasta listasta.

„Täällä!“ kuului muuan ääni, mutta se ei ollut huudettu, vaan Knobelles, joka ontui vasemmalla jalallaan ja astui nyt huudetun puolesta pöydän luo.

Rikas Axamit astui nyt esiin nöyrästi kumarrellen Plutinille ja tahtoi painaa jotain hänen käteensä.

„Tässä ei tule mikään mieskohtaisuus kysymyseen,“ huudahti tämä. „Jos joku yrittää lahjoa toimitoa niin ammutaan hän heti.“

Sitten alkoi tarkastaa onnetonta hän Knobellesta.

„Veljeni on rampa, niinkuin herrat näkevät,“ selitti

Axamit.

„Rampa!“ huudahti Tschitscherin, „sitä parempi! Sitten ei hän niin helposti pääse pakoon juoksemaan. Vahti, pane se mies mitan alle!“

Vavisten astui Knobelles siihen

„Täysmittainen!“ sanoi Plutin.

„Mutta —“

„Mitä mutta?“

Axamit vilkutti silmäänsä onnettomalle ja pakoitti hänet vaikenemaan.

„Adler Simon!“

„Tässä!“

Huudetun sijasta astui esiin Kalen Zvanziger, joka oli niin likinäköinen, että hän tyrkkäsi pöytää ja kaatoi mustetolpon.

„Mitä teette?“ huusi Tschitscherin. „Oletteko sokea, mies?“

„En sokea, teidän ylhäisyytenne, vaan likinäköinen.“

„Onko mies todellakin likinäköinen?“

Plutin tarkasti häntä.

„On, kyllä hän on!“

„Sellaisia miehiä haluankin,“ sanoi Tschitscherin,

„he eivät näe vihollista ja menevät rohkeasti kohti vaaraa. Simon Adler, te olette hyväksytty.“

„Suuri Jumala!“

„Vait!“

„Bick Jonas!“

„Tässä!“

Hymyillen astui esiin Kalmoman Schuck, mies, joka ei ollut neljän jalan pituinen ja sitäpaitsi kyttyräselkäinen. Hän oli varma siitä, ettei häntä hyväksytäisi, mutta Tschitscherin huudahti heti:

„Mies on luotu sotilaaksi; hänhän on syntynyt laukku selässä.“

Eivät rukoukset, eivätkä vastustelemiset autta-
neet. Schuck hyväksyttiin.

Tunnin kuluttua oli jok’ainoa Wrublovizin raajarikko Tschitscherinin sotajoukossa.

„Lebele Hirsch!“ huusi hän nyt. „Hänet olen jättänyt väliltä pois. Missä Lebele Hirsch on?“

Lebele Hirschin sijasta näyttäytyi Adolf Zobel.

„Mihin se mies katselee?“ ärähti Tschitscherin.

„Minuun,“ sanoi Plutin.

„Ei kun minuun,“ huudahti Hlamton.

„Ihminen, joka samalla kertaa voipi nähdä oikeal-

le ja vasemmalle,” sanoi Tschitscherin, „on sodassa sadan miehen arvoinen. Sellaisen mukana ollessa voipi olla varma, ettei milloinkaan joudu yllätetyksi eikä piiritetyksi.“

„Pyydän nöyrimmästi, hyvä herra eversti,” sanoi Zobel „olen rohjennut tulla karsaaksi.“

„Juuri sentähden hyväksynkin teidät,” vastasi Tschitscherin. „Saatte puolen kreutseria päivältä.“

„Kiitän nöyrimmästi,” vastasi Zobel, jota jalat eivät tahtoneet kannattaa, „mutta minä en kelpaa sotamieheksi, minä olen kurja, arka pelkuri; pitäisin mitä suurimpana kunniana, hyvä herra eversti, jos eversti halveksisi minua ja julistaisi minut kelvottomaksi.“

„Ei sanaakan enää!”

„Ellen saa sanoa sanaakan enää,” huudahti Adolf Zobel epätoivoissaan, „niin täytyy sanoani, etten minä ole Lebele Hirsch vaan Adolf Zobel.“

„Te ette ole Lebele Hirsch?”

„Kuinka voisin olla Lebele Hirsch, kun olen Adolf Zobel.“

„Olette siis tahtonut pettää toimistoa,” huudahti Tschitscherin. „Hyvä! Adolf Zobel on hyväksytty ja Lebele hyväksytään myös. Tänne Lebele Hirsch!”

Nobohoffko ja Telesphor riensivät täyttämään Tschitscherinin käskyä.

„Herra eversti, hyvä herra eversti,“ alkoi Adolf Zobel, „tahdotteko tosiaankin nähdä vaalean ruumiin? Minä en kelpaa sotamieheksi, minä ennen kuolen tähän paikkaan.“

„Minun puolestani saatte kyllä taistelussa kuolla sankarkuoleman, sitä vastaan en minä mahda mitään.“

„Mutta minulla kallis, hyvä eversti, on paljonkin sitä vastaan. Minä en voi katsella pyssyjä ja pistimiä; ja laukauksia niitä en ensinkään kestä.“

„Sanakin vielä ja ammutan sinut heti.“

Ei viipynyt kauvan kun Lebele Hirsch vaaleana ja vapisevana tuotiin. Isänsä seurasi häntä.

„Annan tuhat tukaattia pojastani, ostan hänet vapaaksi,“ huusi tämä jo etäältä. „Enkö ole jo kaksikymmentä vuotta toimittanut tavaroita teidän armoillenne ja samoin ostanut teidän armoiltanne; pyytäisin, että sitäkin muistettaisiin.“

„Poikanne on jo sotilas. Ketään ei enää hänen puolestaan oteta,“ vastasi Tschitscherin. „Jos tässä meitä kauvan vaivaatte, niin otamme teidänkin.“

„Pyydän,“ sanoi Zandel Hirsch, „minä olen aivan tyytyväinen.“

„Mutta jotta jotain hyvitystä saisitte,“ jatkoi Tschitscherin, „niin kaikki aseet ja muut varustukset, joita sotilaita varten olette hankkineet, ostetaan teiltä.“

Tschitscherin lähti heti sotilaineen ja juutalaisine nahkapoikineen Zandel Hirschin luo ja valitsi tämän varastosta, mitä tarvitsi. Siinä oli hullunkurisin valikoima vanhoja repaleisista vormuja, kuluneita lakkia, ränsistyneitä reppuja ja ruostuneita kiväärejä, joista puuttui liipasin, latauspuikko tai vieläpä koko peräkin. Mutta tuosta ei Tschitscherin vähintäkään välittänyt; hän puetti kolmekolmatta nahkapoikaansa, joista Lebele Hirsch oli ainoa, jolla oli ehjät jäsenet ja terveet silmät, saatavilla oleviin valkoisiin takkeihin, painoi lakin jokaisen päähän, käski sitomaan reput selkään ja jakoi pyssyt, joista ei ainoatakaan voinut laukaista. Sitten suuntasi hän kulkunsa torille tuon vinosilmäisen, kyttyräselkäisen ja ontuvan heittäjäjoukon kanssa ja harjoitteli heitä siellä, lähettämällä samalla Nobohoffkon ja Telesphorin tiedustelemaan, oliko vihollinen jo ehtinyt lähelle.

„Sinä maailman Herra!“ huudahti Axaanit, joka

seisoi lähellä, „ovatko turkkilaiset jo tunkeutuneet näin etäälle?“

„Ei mitään pelkäämistä,“ sanoi Tschitscherin samalla kun hän synkästi ja uhkaavasti katsellen kiersi viiksiään, „minä puolustan Wrubloviziä viimeiseen mieheen ja pistän sen sitten tuleen kaikilta tahoilta.“

Nyt vasta tulivat voivotukset ja valitukset yleisiksi. Tschitscherin asettui joukkonensa leiriin keskele kaupunkia, tuotti elatustarpeita ja valmistutti aterian. Lebele Hirsch sai seisoa kattilan ääressä ja pitää huolta keittämisestä, ja kun kaikki maistui hyvältä, eikä ollut mitään saastaista, tyyntyivät mielet hieman.

Alkoi jo hämärtää, kun Nobohoffko palasi.

„Herra eversti, saan alamaissimmasti ilmoittaa,“ sanoi hän nostaen kätensä lakkiinsa, „että vihollinen on jo Borodinkon luona.“

„Kuinka lukuisana?“

„Vähintään tuhat miestä.“

„Ei tee mitään! Minä hyökkään. Aseisin!“

Onnettomat juutalaiset asettuivat riviin.

„Missä on etuvartijaa seurannut mies?“

„Turkkilaiset ampuivat hänet, herra eversti.“

„Ei tee mitään; verisesti kostamme hänen kuole-

mansa,” sanoi Tschitscherin.

„Herra eversti, rakas herra eversti minä en ole kostonhimoinen,” alkoi Adolf Zobel. „Herra eversti ei tunne minua, mikä laakea lammas minä olen; minä en ole kostonhaluinen, sallikaa minun palata kotiin.”

„Vait!”

Tschitscherin nosti sapelinsa ja asettui mainion joukkonsa eteen. Wrublovizin juutalaiset, miehet ja naiset, ympäröivät sukulaisensa, nyyhkipäivät ja valittivat.

„Eteenpäin mars!” komensi Tschitscherin ja joukko lähti liikkeelle; etummaisina kulkivat Nabohoffko ja Adolf Zobel, sitten vähän matkan päässä Tschitscherin, hänen jälkeensä Plutin ja Hlamton pääjoukon kanssa, Lebele Hirsch ja rampa Knobbeles viimeisenä ruotuna.

Kaupungin äärellä oli äsken niitetty niitty. Tässä jo piiloutuivat Lebele Hirsch ja Knobbeles heinäladon taaksi. Joukon edetessä pujahtivat toisetkin vähitellen pakoon. Tschitscherin ystävinensä ei ollut mitään huomaavinaan. Heidän lähestyessään Borodinkoa olivat kaikki karanneet matkoihinsa paitsi Adolf Zobel-rukka, joka ei voinut päästä pakoon, kun Nobo-

hoffko tarkoin vartioi häntä.

„Hitto vieköön,“ huudahti Tschitscherin äkkiä. „Onhan jokainen karannut. Jakka palaan Wrubloviziin, niin ammun joka kymmenennen miehen.“

„Herra eversti, kallis herra eversti,“ alkoi taasen Adolf Zobel. „Minä antaisin herra everstille hyvän neuvon. Minä soisin hyvää meille kaikille.“

„Puhu sitten!“

„Karatkaamme mekin kallis, paras herra eversti.“

„Ei käy laatuun.“

„Miksikä ei se kävisi laatuun. Ihminen ei saa verta vuodattaa ja joka vaaraan antautuu, se vaaraan hukkuu.“

„Me kuolemme sankareina.“

„Herra eversti, kallis herra eversti, olkaa minulle niin armollinen, että hetkisen tarkoin katsotte minuun. Näyttääkö sankari minun moiseltani? Minä rakastan herra everstiä niin suuresti, etten soisi herra everstille sitä häväistystä, että näkisi minun kuolevan kauheimmasta pelosta. Sallikaa minun ennen paeta ja nyt heti.“

„Ei käy laatuun, rakas Zobel, ei käy laatuun.“

He ehtivät vihdoinkin maatilalle, josta Telesphor oli

kotoisin.

„Asettakaamme talo puolustuskuntoon,“ sanoi Tschitscherin, „ja sinä Zobel, jäät tänne ja olet vartijana portilla. Heti kun näet vihollisen, annat pamahtaa.“

„Annan pamahtaa,“ toisti Adolf Zobel sydämellisesti hymyillen.

Hänen päätöksensä paeta oli jo kypsytetty ja tuskin olivat toiset astuneet huoneeseen ja sulkeneet oven jälkeensä, kun hän laski pyssyinsä nojalleen seinää vastaan, pani sotilaslaukkunsa sen päälle ja hiipi tiehensä.

Kun naapuristoon majoitetut husaarit seuraavana päivänä ratsastivat kaupungin läpi ja pelonalaiset juutalaiset piirittivät heitä kysymyksillään, ei kukaan heistä tiennyt mitään sodasta turkkilaisia vastaan eikä erittäin säädetystä uudesta sotaväen otosta.

„Mutta täällä oli eversti sotilaineen sekä lääkäri,“ huudahti Axamit.

„Ne olivat kai ympäri kuljeskelevia kujeilijoita,“ sanoi husaareja komentava upseeri. „He tunsivat herkkäuskoisuutenne ja tekivät teistä pahaa pilaa.“

„Abrahamin Jumalalle kiitos!“ huudahtivat juutalaiset, „että se oli vaan pahaa pilaa.“

Mutta kun muutaman viikon kuluttua taasen toimisto ja tällä kertaa hovitoimisto Wienistä, esiintyi Wrublovizissa mukanaan ääretön kanuuna ja kaksi tykkimiestä, joutui tuo pikkukaupunki taason mitä suurimpaan sekasortoon. Hovitoimistossa oli hovineuvos Plutin punasessa frakissa, hovisihteeri Tschitscherin sinisessä frakissa ja hovitoimitsia Telosphor vihreässä frakissa. He saapuivat ajaen avonaisissa vaunuissa, pysähtyivät torille ja panettivat siinä suurella juhlallisuudolla kuntoon kanuunan, jota Hlamton ja Nabohoffko tykkimiosvormuissa vartioivat. Sitten rumpujen päräyttäessä julistettiin kaupungille, että juutalaisten kuoleman rangaistuksen uhalla oli saapuminen torille.

Ennenkuin oli tuntiakaan kulunut, vilisi tori tänä kauhtanoita, sopulilakkeja, silkkivaippoja ja otsanahoja. Ielutin istui juhlallisesti vaunuissaan ja levitti auki suuren paparin, joka peitti hänet jalkoin asti, niin että vaan höyhentöyhtö näkyi sen ylitse.

„Kuule Israel!“ alkoi hän kovalla äänellä. „Ei löytyne teissä ketään, joka ei haluaisi pyhään maahan, joka oi huolehtisi Jerusalemiin; ei ketään joka ei jokaisena uunna vuonna sydämestään tahtoisi ystäväl-

leen toivottaa: ensi vuonna Jerusalemiin! Hänen majesteettinsa, armollisin keisarimme on sentähden suvainnut muistonsa johdattaa, että hän on myöskin Jerusalemin kuningas ja katsonut hyväksi toteuttaa rakastettujen ja uskollisten juutalaisten alamaistensa toiveet ja lähettää ne kaikki, niin monta kuin niitä on, Jerusalemiin.“

„Eläköön hän, keisari eläköön!“ huusivat muutamat äänet, mutta useimmat läsnäolijat näyttivät kummastuneilta, niin katselivatpa ällistyksissään toisiinsa.

„Mutta kun eivät maan varat salli,“ jatkoi taasen Plutin, „niin suurta laivastoa varustaa, joka kaikki juutalaiset Itävallasta ja Unkarista Palestiinaan kuljettaisi, ja jotta tämä siirto nopeasti tapahtuisi, niin on hänee majesteettinsa antanut käskyn, että te kaikki juutalaiset, toinen toisensa perään, tähän suureen kanuunaan, jonka tässä näette, pistetään ja Jerusalemin kaupunkiin ammutuiksi tulette.“

Tämä kanuuna oli ystävysten mestariteos, jonka he toistensa avulla olivat koonneet vaunun pyöristä, laudoista ja levyistä ja joka Plutinin siveltimestä oli saanut asianmukaisen värin.

„Ken tahtoo olla ensimmäinen?“ kysyi Plutin.

Ei kukaan ilmoittautunut.

„No sitten saa arpa ratkaista.“

Tschitscherin otti esiin uurnan vaunun istuimen alta, Telesphor nosti arvan ja luki:

„Lebele Hirsch!“

Tuo onneton koki turhaan piiloutua muutamien pyylevien juutalaisnaisten taakse. Hän vedettiin esiin ja kun joukon nähden oli kanuuna ladattu, pistettiin hän huudoistaan ja potkimisistaan huolimatta kanuunan suusta sisään. Palava tuohus kädessä astui Hlamton sytytinreijän luo — kauhun huuto täytti ilman. Sitten kuultiin Lebele Hirschin huutavan kuin puhetorvesta: „Minä en tahdo, minä en tahdo,“ ja sitten pisti hän päänsä suusta esiin ja huusi kaikin voimin:

„Älkää ampuko, herra tykkimies, älkää ampuko! Minä en tahdo Jerusalemiin!“

„Miksi ette sitä ennen sanonut?“ sanoi Plutin ankarasti.

„Olenko sitten sanonut, että tahdoin tulla kanuunan ruoaksi? Olenko minä lintu, joka voi meren yli lentää?“

Hän konttasi ulos kanuunasta, kumarsi nöyrästi ja vilisti tiehensä minkä ennätti. Annettiin hänen mennä ja Nabohoffko tarttui nyt Malchin Lichtensternin kauluksen.

„En minä, en minä suinkaan!“ vakuutti tämä. „Hyvä herra tykkimies, mitä minä Jerusalemissa tekisin? Enhän tiedä mitä vaatteen mynstäriä siellä käydetään. En tiedä mitään. Tiedän vaan millaiset vaattet Puolassa kelpaavat. Jään paljon mieluimmin tänne.“

Nobohoffko päästi hänet irti.

„Tahtoisin halusta tietää,“ huusi Plutin, „ken teistä oikeastaan haluaa Jerusalemiin.“

„En minä, herra hovineuvos — jään tänne — miksi tuottaisin hänen majesteetillensa, keisarillemme sellaisia liikoja kustannuksia,“ kuului sieltä täältä ja vihdoin kaikilta tahoilta.

„Hitto vieköön!“ huudahti Plutin. „Miksi ette sitä ennen sanonut. Nyt on kanuuna jo panoksessa. Pankaa sinne kartessiluoti, tykkimies, ja antakaa pamahdtaa tuohon roistojoukkoon.“

Kauhun huuto ja silmänräpäyksessä oli tori tyhjä, vaikka täynnä sopulilakkia, hattuja ja kenkiä, jotka pakenevat olivat pudottaneet.

VII.

Ystävykset eivät kuitenkaan kuluttaneet aikaansa ainoastaan juutalaisten kanssa. Telesphor omasi vähäisen, mutta ahtaissa rajoissaan alkuperäisen ja runsaan runokyvyn. Jo aikaisin oli hän oivaltanut, mihin hän tällä alalla kykeni, ehkäpä siten, että aiheeton, tarkoitukseton toiminta oli hänestä vastenmielistä ja hän oli siis pian luopunut suurenmoisista, pitkään pönkitettyyn runomittaan kirjoitetuista näytelmistä, joita ei kukaan näytellyt, ja kaksitoistalauluisista sankarirunoista, joita ei kukaan lukenut.

Hän tyytyi sepittämään pieniä lauluja, mutta ei sellaisia, jotka sidotaan kultasiteisin ja joita tunteelliset naiset ostavat salinsa pöydälle, vaan sellaisia lauluja, joita Wähä-Wenäjän kansa laulaa, täynnä kaiho-mielisyyttä tai rohkean ja raikkaan leikillisyyden elähyttämiä. Ja siten hänen runottarensa tuntomerkkinä oli sama reippaus, sama teeskentelemätön tunne ja leikillinen mieliala, kuin kansanrunouden tyhjentymättömällä, aina kuohuvalla lähteellä.

Aluksi hän vaan äidilleen ja ystävilleen luki sepit-

tämänsä laulut, mutta kun nämä halusivat laulaa niitä, alkoi Hlamton, jonka hengen lahjat olivat läheistä sukua Telesphorin lahjoille, säveltää niitä ja samoin aitokansallisiin sävelmiin. Näitä siten syntyneitä sieviä lauluja lauloivat sitten aluksi ystävät keskenään, mutta myöhemmin noilla hupaisilla retkeilyilläkin, joita he seudulle tekivät.

Plutin oli aina näillä retkeilyillä puettuna Puolan juutalaiseksi, kantaen cymbaalia, jota hän hyvin osasi soittaa. Nabohffko bandurka olallaan, musta villakoira nauhassa ja pitkä sauva kädessä, esitteli sokeaa laulajaa, jollaisia usein näkee kapakoissa, kirkkojen edessä ja markkinoilla Wähän-Wenäjän eri seuduilla. Telesphor ja Tschitscherin olivat puettuna talonpojiksi. Hlamton pukeutui mieluimmin naiseksi. Kun hän ystävineen saapui hopeasolkisissa sahviaanikengissä, jotka joka askeleella kaiuttivat vienosti heleään äänen, lyhyessä valkoisella lammasnahalla päärmätyssä kukkasellisesta kankaasta tehdyssä nutussaan, johon oli ommeltu kirjavia koristuksia, kaula ja rinta punasten korallien peittämänä, punanen huivi päässään, vaaleine palmikkoinnen ja viulu kannikkeessa, sanoi jokainen, joka ensi kerran hänet kohtasi: „sii-

nä on kauniin rahvaan nainen, mitä milloinkaan olen nähnyt.“

Ystävykset retkeilivät useasti monia päiviä jopa viikkojakin ja lauloivat laulujaan bandurkan, viulun ja symbaalin säestyksellä kylissä ja kapakoissa, yksinäisissä pappiloissa ja pienissä aateliskartanoissa; ja kaikkialla kohtasivat he vieraanvaraisuutta, kiitollisia kuulijoita ja lämpymiä sydämiä.

Ei viipynyt kauvan ennenkuin näitä lauluja kuultiin laulelevan jonkun kauniin, kalliisin turkiksiin puetun bojarin tyttären, tai talonpoikaistytön, joka avojaloin meni kaivolle vesiruukkuineen, heilutellen olallaan pitkää tankoaan, tai metsänvartijan, joka vanha pyssynsä vireissä turhaan oli synkässä metsässä väijynyt karhua, ja pian kulkivat nämä laulut kylästä kylään, torpasta torppaan kuin leijailevat pikkulintuset, jotka raikkailla riemuviserryksillään täyttivät metsän ja pellon.

Samoin kuin noitten suurten runoilijain Kolzovsin ja Schevtschenkan runot, elää vieläkin kansan keskuudessa moni laulu, jonka tuo tuntematon runoilija Borodinkosta on sepittänyt ja johon tuo köyhä kirkkolaulaja on säveleen pannut.

Kerran viikossa viettivät ystävykset Telesphorin luona yksinkertaisen ja hauskan juhlan, jota he nimitivät platoonisiksi juhlikseen.

Näitä varten oli varustettu erityinen pieni sali rouva Tymisskan tilalla, eikä se ollut milloinkaan avoinna kutsumattomille, ainoastaan kerran viikossa määrättynä iltana.

Maljat, joista ystävykset joivat, suuret ruukut, joilla viiniä tuotiin, olivat kukilla koristetut, Telesphor luki runonsa, Plutin antoi rohkeat, nerokkaat piirustuksensa kulkea kädestä käteen ja Hlamton lauloi tai haaveili viulullaan.

Mutta he myöskin keskenänsä pitivät hupaisia tai vakavia keskusteluja jolloin he avomielin ja luottavasti esittivät mielipiteensä, olentonsa, sivistyksensä.

Joka kerraksi valittiin erityinen keskusteluaine, jota harkittiin ja käsiteltiin kaikilta puolin ilman erityistä valmistusta tai tarpeetonta kiistan halua, eikä myöskään tuollaisella teko-ylevällä tavalla, joka vaikeuttaa molemminpuolista harkintaa.

Se tapa, millä ystävykset eräässä tällaisessa juhlassa arvostelivat kuolemattomuutta, toi selkeästi ilmi heidän katsantotavassaan erilaisuuden, mikä huoli-

matta läheisestä ystävydestä heissä vallitsi.

Tschitscherin puolestansa tyytyi taivaasen enkeleineen, pyhimyksineen ja ystävävainaineen, Nabohoffko puolusti sielun kuolemattomuutta, kuitenkin arveli hän, että taivas ja helvetti löytyivät jokaisen omassa tunnossa tehdyn hyvän tai pahan muisteleminen. Hlamton tunnusti uskovansa sielun vaelluksen, samalla kun Telesphor vertasi luoja taiteilijaan, jolle ei jokainen työ onnistu, sekä arvosteli ihmisen hänen luomavoimansa epäonnistuneeksi teoksi. Viimeksi selitti Plutin ajatuksensa. „Minä en usko mitään olemista kuoleman jälkeen“ sanoi hän. „Me synnymme, kehitymme ja katoamme samoin kuin jokainen muukin luonnon tuote. Miksi olisimme paremmin varustettuja kuin kasvit tai eläimet? Kohtalomme on niitten kohtalon kaltainen. Mutta sellaista kohtaloa, joka useimmille on niin suurena kauhuna, en minä mitenkään pelkää, enkä sure. Ei, ystävät, minulle on kuolema lohdutukseksi. Sen ystävällisesti nukuttava käsi ei ainoastaan poista kaikkia kärsimyksiämme, vaan tukehuttaa niitten muistonkin ja sen vuoksi olenkin kauvan ajatellut kuvata sitä ystävällisemmässä, valoisammassa, lohduttavammassa muo-

dossa.

Paavit ja tyrannit ovat keksinet tuon inhoittavan luurangon viikate kädessä ja kivettynyt hymy kuopaisilla kasvoilla. Hän, joka antaa valon ja vapauden, ei saa esiytyä kauhun kuvana.“

VIII.

Oli loistava talvipäivä, näköpiirin rajoille oli levinnyt tuo ruusuinen valohohde, joka näytti virtaavan paradiisin porteista, ja kirkas ilma, joka on läpikuultava kuin lasi, mutta samalla terävä ja pureva kuin tämäkin. Kaikkialla oli vilkasta ja iloista. Tummat kuuset seisoivat valkoisina lumivaipiossaan, auringon säteet kimaltelivat jäätyneellä hangella, varstojen kotoisen hauskalta kaikuvat iskut kuuluivat olkipeitteisiltä riiden lattioilta ja varikset hyppelivät edestakaisin valkoisella maalla.

Plutin käveli Nabohoffkon kanssa Wrubloviziin ja saavutti Tabak-rukan, jonka pitkä nuttu lakasi lunta pitkin tietä ja jonka pakkasessa punaisiksi paleltuneet korvat kahden tulikielen lailla pistivät ulos hänen takkuisesta päästään.

„Minne matka?“ kysyi Plutin.

„Minnekä?“ vastasi tämä. „Minne muualle menisin kuin Wrubloviziin jonne Gerson Chefezin tytär on saapunut. Aivan mainio tyttö, sen sanon teille, herra Plutin, tyttö puhdas kuin jalokivi.“

„Kuulehan vaan,“ vastasi Plutin ja lisäsi Nobohoffkoon kääntyen: „Oletko milloinkaan kuullut puhuttavan juutalaislapsesta, joka ei olisi kaunis? Ne ovat kaikki kauniita, vaikka heillä olisikin nenä kuin huuhkajan nokka ja selkä kuin dromedaarilla.“

„Hadaszka, Gerson Chefezin tytär on todellakin kaunis,“ huudahti Abraham, „ja on tätinsä luona Lembergissä saanut kasvatuksen kuin kreivitär. Ja minä kahden toisen soittoniekan kanssa pidän hänelle serenaadin ansaitakseni guldenin tai pari ja sen vuoksi on minulle nyt kiire.“

„Sanoppa minulle ensin, Abraham,“ keskeytti Plutin, „mitä tekisit jos nyt olisi sabatti ja edessäsi kadulla olisi kaivo ja tässä kaivossa olisi rahoja, paljon rahoja.“

„Mitä sanotte,“ vastasi Tabak loukkautuneena, „ei ole sabatti, eikä löydy kaivoa, eikä rahojakaan.“

Kun Plutin Nabohoffkon kanssa saapui Tschitscherinin luo, sanoi tämä:

„Uutisia! Hadaszka, Gersonin tytär on palannut Lembergistä. Nyt saat kerrankin nähdä kauniin juutulaistytön, Plutin. Panenpa veikkaa, että maalaat madonnan hänen muotoisekseen.“

„Madonnan kultapohjalle,“ ivaili Plutin „Mutta ei-
kö pian ole purim-juhla.“

„On.“

„Silloin pukeumme valepukuun ja menemme kat-
somaan häntä.“

IX.

Adar-kuun neljästoista päivä oli tullut. Aurinko oli laskeutunut valkoisen pilvivaipan taakse, joka yhä enemmän muuttui punaseksi; vielä leijaili ruusuinen hohde kristallinkirkkaassa avaruudessa ja verhosi lumen peittämät katot ja räystäältä riippuvat jääpuikot; vaalean sinisen, heikosti punertavan taivaan laen läpi välkkyi jo iltatähti, joka juutalaisille ilmaisi uuden päivän alkaneen. Hämärä laski harmaan vaipansa yli maan ja sen varjot leijailivat aaveentapaisina rakennusten ja tornien ympärillä; mutta ainoastaan hetkisen kesti sitä; pian valosti sieltä täältä kukkaisien jääpeitteiden takaa, joilla talvipakkanen oli peittänyt kaikki ikkunan ruudut, ja pian paloi tuhansia kynttilöitä, ja punainen vahakynttiläin valo pelotti pois sumuharmaat aaveet, tunkeutui läpi pimeyden ja valaisi kadut yhä kirkkaammalla valolla.

Oli taasen se päivä, jolloin Ester kerran vietti häitään kuningas Ahasveruksen kanssa, jonka vallanalaisina olivat kaikki maat Handusta Kuschiin saakka ja kun hän huomenlahjaksi sai petollisen Hama-

nin pään, jonka kuningas, hänen tahdostaan, ripus-
tutti viisikymmentä kyynärää korkeaan hirsipuuhun.
Oli purim, juutalaisten karnevaali, joka huolimatta
lyhyestä ajasta, auringon laskusta auringon laskuun,
ei kuitenkaan ole vailla vilkkautta ja iloa, vaan pi-
kemmin kohoutuu ylimmilleen leikillisessä vilkkau-
dessa ja iloisessa vallattomuudessa. Puolan juutalais-
ten karnevaali ei ole mikään siveä ja väritön saksalai-
nen laskiaisjuhla ikävien pitkien salin seinien sisäl-
lä, eikä myöskään mikään pariisilainen naamiohu-
vi, jossa himon aavekasvot pilkistävät joka naamion
läpi. Kylmään ja pakkaseen tottuneina kujeilevat ja
ilvehtivät he, samoin kuin vetialaiset ja roomalaiset,
avoimilla kaduilla; koko kaupunki muuttuu juhlasa-
liksi, jonka kullalla runsaasti koristettuna kattona on
loistava tähtitaivas.

Keskellä toria kaikuvat harput, valittavat symbaa-
lit, rämisevät bassoviulut karhun tavoin, jota kuljet-
tajan keppi pakoittaa tanssimaan; ja tervakattiloitten
punasessa valossa kihisi ilossa ja riemussa turkkilai-
sia ja kasakoita, ilvehtijöitä ja paholaisia.

Pitkiä riviä juutalaispoikia ja tyttöjä, joista tal-
muudissa taitavat boscheret ovat etupäässä, kulkevat

pitkin kaupungin katuja, talosta taloon ja esittelevät ivallisissa naamioissa ja hullunkurisissa puvuissa tapauksia raamatun historiasta, joita säestävät omituiset joskus yksitoikkoiset, joskus veitikkamaisen iloiset hebrealaiset laulut.

Vanha Noak esiintyy polviin asti ulottuvassa lumivalkeisessa parrassa, nenä puolen kyynärän mittaisena, sokurihattu päässä ja suuri ruoska kädessä, häntä seuraa koko hänen perheensä ja eläimet, kesyt ja kesyttömät. Jalopeura, jolla on harja höylän lastuista, herättää huomiota etupäässä kamalalla karjunnallaan; tiikerillä on leukaparta aivan kuin vanhalla husaarikapraalilla ja kantaa se häntäänsä käsivarrelle varovasti laskettuna aivan kuin hieno neiti. Korppi astuu juhlallisen vakavana aivan kuin synagogan palvelija samalla kun kyyhkynen on aivan höyhennetyn hanhen näköinen. Norsu jolla on kahden eri ihmisen jalat, astuu hyvin hitaasti, mutta heilutteleekin pitkää kärsäänsä ylös ja alas. Sen jälessä tulevat karhut, sudet, apinat, ketut, härkä, aasi, alituisesti kiekuva kukko, lampaat ja jänikset sekä sammakko, joka rohkeilla hypyillään suuresti kiihoittaa yleisön nauruhalua.

Mooses, kun hän otetaan vedestä, lähtö Egyptistä,

jolloin uhrattavana on lampaan nahkoihin ommeltu poika, joka ihmeen luontevasti matkii lampaan määkymistä. Ei puutu Josuakaan johtaen hopeapaperista tehdyillä keihäillä varustettuja sotilaitaan, eikä auringokeltaisissa housuissa ja kiiltokultaisilla kasvoilla, ei myöskään valkoisiin puettu puolikuu, jolla on suuri punainen nenä, ei Judith; suuri miekka toisessa kädessä, toisoisessa kantaa hän Hamonin päätä hiuksista kiini pitäen, riemuitsevain israelilaisten saattamana.

Goliat-jättiläinen, jolla on pää suuri kuin kahden sangon vetoinen korvo, kulkee pienen Davidin rinnalla, joka tuon tuostakin heittää hänet nurin, samalla kun Daniel proteetta antaa verenhimoisten jalopeurain istua edessään tai hypittää niitä viittauksellaan edestakaisin.

Toiset pukeutuneina talonpoikaismiehiksi ja naisiksi laulavat venäläisiä lauluja tai tanssivat kasakkaa ja kolomejkaa; ja kaikki jotka poikkeavat taloihin ja siellä harjoittavat kujeitaan ja ilveitään saavat pieniä lahjoja ja kestitään heitä leikochilla, hunajasta valmistetuilla makeilla leivoksilla.

Rikkaan Gerson Cbefezen luo olivat kaikki hänen

sukulaisensa, köyhät ja rikkaat kokoontuneet. Ei hyljeksitty vanhintakaan, köyhintäkään suvun haaraa; siellä nähtiin setiä ja serkkuja, jotka olivat voidelleet hiuksensa ruusuöljyllä ja toisia, jotka olivat voidelleet hanhen rasvalla, tättiä ja tyttäriä, joitten jalokivillä koristettu otsanauha loisti kuin kuun säteet yön pimeydesä ja toisia taasen kuluneissa silkkinituissa, jotka olivat Wienin kongressin ajoilta, ja päähineissä, jotka olivat Babelin tornin kaltaisia. Kuten juutalaisten jalosukuisten ja hurskaiden tuleekin, oli kokoontuneitten mieliala iloinen, vaikkei riehakas, ja oli juuri alettu maistella simaa, joka kirkkaana ja läpikuultavana kuin liuvennut meripihka vaahtosi maljoissa, kun Juutalais-Rafaeli ystävineen astui sisään.

Kaikilla viidellä oli pitkä, musta nuttu ja saman karvainen kauhtana, suuri parta, otsakiharat ja korkeat sopulilakit päässä. Äänettöminä kumarsivat he kolmasti ja isännän kysymykseen keitä olivat, vastasi Plutin:

„Me olemme viisi oppinutta rabbia ja olemme saapuneet Wrublovizin kuuluisaan kaupunkiin keskustellaksemme sen oppineitten miesten kanssa talmuudista ja kabbalasta.“

Hadaszka, Gersanin tytär, ei ollut vielä saapuvilla. Hän tahtoi itse jakaa ne lahjat, joita hänen vanhempansa olivat köyhille eroitelleet ja valmisteltuaan leivokochin ja muut leivokset, oli hän lähtenyt toisten tyttöjen kanssa ja kulki talosta taloon. Ja kaikkialla astui hänen kanssaan yli kynnyksen ilo ja onni hyljättyjen ja puutteenalaisten luo, sillä juutalainen ei tahdo nähdä ketään onnetonta silloin kun hän itse on iloinen, hän ei voi istahtaa runsaan, hyvin varustetun pöydän ääreen, kun vielä on joku nälkäinen tyydytettävänä, alaston puettavana, sureva lohdutettavana.

Tuskin olivat nuo viis rabbia asettuneet paikoilleen, kun ulkoa kuultiin huilujen ja tamburinien äänten säestämää laulua. Ovi aukeni ja kunnioitusta herättävin askelin astui Salomo kuningas sisään. Se oli Lebele Hirsch puettuna pitkään untuva täytteiseen yönuttuun, päässä kultapaperinen, huipukas kruunu, joka ulottui melkein kattoon asti, valtikka kädessä ja omenan verosta koverrettu kurbitsi, jossa oli linnunpesä. Hänen vaimonsa, luvultaan kaksikymmentä, seurasivat häntä naamarit kasvoilla, turbaanit päässä ja valkoisiin pukuihin puettuina.

Salomo tervehti seuraa ja istui sitten jonkunlaisel-

le patjoista hätä hätää kyhätylle valtaistuimelle. Yksi hänen vaimoistaan ojensi sitten hänelle piipun, toinen täytti viinimaljan, kolmas varusti hänen nenänsä jättiläisen kokoisesta nuuskatuosasta. Toiset alkoivat soittaa huilua, päristää tamburineja ja tanssien kulkea koko pitkän huonerivin läpi. Yhä kiihkeämmäksi, yhä intohimoisemmaksi muuttui tanssi. Huumaus oli noussut korkeimmilleen, nuo mielettömät naiset alkoivat hyppiä tuolien ja pöytien yli sekä ahdistaa nauravia, partasuita miehiä julkeilla suudelmilla, kun ovi taas aukeni ja kaunis nuori nainen, tummaan, pitkään turkkiin puettuna astui huoneeseen.

Se oli Hadaszka, Gerson Chefezin tytär.

Sellaisena kun hän tällä hetkellä seisoj ovella, oli hän jonkun Rembrandtin mestariteoksen kaltainen; niin ihanana ja valoisana näkyi hänen päänsä loistavan mustasta sametista, tummasta turkiksesta ja ruskeasta hirsiseinästä muodostuneella pohjalla.

Juutalais-Rafaeli seisoj katse häneen kiinnitettyinä kuin johonkin ihmeeseen ja kun hän nyt riisui tuon tumman, pehmeän päällyysvaipan ja hymyilevänä valoisana astui esiin, kuin enkeli yön varjoista, samalla kuin hymy, yhtä lempeä kuin ensimmäinen

kevätpäivän koitto peitti hänen samalla lapsellisen viattomia ja naisellisesti viehättäviä kasvojaan, valtasi Juutalais-Rafaelin sydämen omituinen tunne, samalla kertaa suloinen ja surullinen. Missä olen hänet nähnyt? kysyi hän itseltään. Hän ei huomannut mitään vierasta tai outoa, pikemmin tuntui hänestä, kuin kohtaisi hän vanhan, rakkaan ystävän.

Hadaszka ei ollut mikään majesteetillinen, eikä upea ilmiö ja yhtä vähän oli hän heikko, somakas olento. Hänen ruumiinrakennuksensa oli kohtuullisesti parahultainen ja jokainen sen piirre ilmaisi tuota nuorteutta ja luontevaa kehitystä, joka viehättää silmää, kiihoittamatta mieltä. Kun hän lähestyi pöytää, jonka ääressä ystävykset istuivat ja ilman ujouden tai tunkeilevaisuuden merkkiäkään nojasi hienoa kättänsä pöytään ja tarjosi simaansa ja leivoksiaan, niin katselivat he ihastuksella hänen ruskeita hiuksiaan, kuinka kevyesti ja pehmeästi ne ympäröivät hänen jalopiirteisiä kasvojaan, näkivät otsan, josta tuntui säteilevän lempeä, ystävällinen valo, näkivät hänen hengeä silmänsä, jotka näyttivät kahdelta sinertävältä, läpikuultavan kirkkaalta taivaan portilta, josta valon enkelit leijailivat edestakaisin.

„Viisas Salomo,“ lausui äkkiä Putin, joka ei kauvemmin voinut kestää tuon suloisen olennon alituisen läsnäolon vaikutusta, vaan tahtoi keventää oimittuisesti painostavaa mieltänsä leikillä ja pilapuheilla, „meitä on viis rabbia, jotka olemme saapuneet Jerusalemista vaihtamaan ajatuksia ja mielipiteitä tämän kaupungin oppineitten kanssa. Jumala on meille armollinen ja lähettää meille suurimman valonsa Israelissa.“

„Miks ei?“ vastasi Lebele Hirsch.

Syntyi äkkiä hiljaisuus ja Salomo-kuninkaan monet vaimot asettuivat hänen ympärilleen kuin tottelevat orjattaret.

„Sanokaa minulle, viisas Salomo,“ alkoi Putin, „kuinka monta kissan häntää tarvitaan, jotta ulettuisi maasta kuuhun.“

Salomo-kuningas nojasi poskensa käteensä ja mietti; hän olisi kai miettinyt huomispäivään asti, ollei Gerson Chefez, joka oli hyvä luvunlaskija, olisi tullut avuksi hänelle.

„Sitä ei voi päässään laskea,“ sanoi hän, „täytyy ensin mitata kissan hännän ja sitten laskea kuinka pitkä väli on maasta kuuhun.“

„Tuo kaikki on tarpeetonta,“ lausui Plutin. „Yksi ainoa kissan häntä riittää, mutta sen täytyy olla tarpeeksi pitkän.“

„Kenellä yksivaltijaalla on suurin kruunu?“ kysyi tämän jälkeen Tschitscherin.

„Venäjän keisarilla,“ sanoi Lebele Hirsch.

„Ei, paavilla,“ kuului ääni takaapäin.

Tschitscherin epäsi molemmat.

„Ei, kun sillä,“ sanoi hän, „jolla on suurin pää.“

„Kumpi on likaisempi, juutalainenko, vaiko kristitty?“ kysyi vuorostaan Hlamton.

Kaikki nauroivat, mutta kukaan ei vastannut mitään.

„Tietysti kristitty,“ selitti Hlamton, „sillä häntä yhä ja aina juutalainen likaa.“

Äänekkäitä suosion osoituksia tuli puhujan osaksi, joka kiitollisena kumarsi.

„Miksi eivät juutalaiset saa sabattina sammuttaa kynttilää,“ alkoi taasen Nabohoffko, „mutta kyllä palavan huoneen.“

„Kun hätä ja tarve lakkauttavat sabattimme,“ selitti Lebele Hirsch.

„Ei vaan kun kynttilä sammuu itsestään, vaan ei

palava talo.“

„Talmuudissa,“ alkoi Telesphor, „kerrotaan että rabbi Banai asetti merkkiä haudoille, jotta ei kukaan pappi sattumalta niitten yli kulkisi, koska sen talmuudilaiset kieltävät, samoin kuin thorassa kuolleen koskeminen kielletään. Kun nyt rabbi Banai saapui patriarkka Abrahamin haudalle, huomasi hän siellä tämän palvelian Eleasarin ja kysyi häneltä: „Mitä tekee Abraham nyt?“ — „Hän lepää Saaran sylissä,“ vastasi Eleasar, „ja tämä etsii hänen päätänsä!“ — Mitä tarkoittaa talmud tällä?“

„Talmud käyttää tässä vertausta,“ sanoi Gesson Chefez, „ja se tarkoittaa, että puutteita on suurimmista ja parhaimmissakin ihmisissä.“

„Niin se on,“ myönsi Lebele Hirsch, „Abraham lepäsi Saaran sylissä, naisen luona, ihmiskunnan heikkomman puolen, ja se merkitsee, ettei hänkään ollut vapaa intohimoista.“

„Ei suinkaan!“ huudahti Telesphor. „Se tarkoittaa, että mikään mies, niin suurin kuin pieninkin, ei ole vaimonsa silmissä paremman arvoinen kuin koulu-poika, ja senvuoksi, Salomo-kuningas, et sinä ole niin viisas, kuin tahdot esiintyä, sillä olisit tyytynyt pysy-

mään yhden tohvelin vallan alaisena, etkä hankkinut itsellesi sellaista joukkoa.“

„Niin se on,“ myönsi Plutin, „ja älkäämme siis enää puhuko tuosta naishupakosta. Mutta ken teistä voi sanoa minulle, mitä kuningas Salomo enimmäkseen rakasti, kaunista naistako vaiko scholetia?“

„Tuhansia naisia,“ huudahti muuan ääni, „tuhansia, eikä yhtä.“

„Ei, hän rakasti enemmän scholetia,“ sanoi Plutin, „sillä hän sanoo: nainen on katkera, mutta ei ole milloinkaan sanonut: scholeti on katkeraa.“

Samalla kun Lebele Hirsch loukkautuneena poistui naisineen, istuttiin yleisen ilon vallitessa pöytään. Sitä kattoi mainio juhla-ateria. Ei Davidilla, eikä Salomolla ollut milloinkaan runsaampaa pöytää, kuin tämä, jonka antelias Gerson Chefez oli vierailleen valmistanut.

Aterian jälkeen luki talon isäntä ääneen Megillasta, tuosta ihmeellisestä kirjasta, jossa niin hehkuvin värein kuvataan Esterin kauneus ja viisaus, Ahasveros-kuninkaan rakkaus, Hamanin ilkeys ja Mardochain viisaus, kaikki kuuntelivat hartaasti ja kestittiin heitä väliajoilla bikochilla ja simalla.

Äkkiä nousi Hodoszko ylös ja istahti Plutinin viereen. Ei kukaan tiennyt miksi hän niin teki, kaikkein vähimmän hän itse.

„Väitätte siis viisas rabbi, että se on hupakko, joka rakastaa naista,“ alkoi hän kädet ristissä rinnoilla ja lempeä hymy täyteläisillä, punasilla huulillaan.

„Niin se joka rakastaa tuhansia naisia, kuten Salomo.“

„Tämän bikochin olen minä leiponut,“ sanoi Hadaszka hetkisen äänettömyyden jälkeen, lapsellinen ilo sinisissä silmissään. „Onko se hyvää?“

„Ihmettelen juuri,“ vastasi Plutin, „onko se saanut makunsa hunajasta vaiko teidän käsistänne.“

„Nainen on katkera! Sanoittehan niin?“

„Te ette ole nainen, Hadaszka,“ vastasi nopeasti.

„Te olette ihmisruumiisen lentänyt tähti.“*)

Hadaszka katsoi lattiaan ja oli vaiti. Gerson Chefez luki juuri tuota liikuttavaa kohtaa, jolloin Haman on Esterin jalkain juuressa ja rukoilee henkeänsä, mut-

*) Sikäläinen kansa uskoo että jokaisesta tähden lennosta, jota ei loihdita, syntyy ihmeen kaunis ihminen, joka suudelmallaan tappaa sen, joka häntä rakastaa.

ta kuinka tuo kaunis kuningatar ylpeänä ja kylmänä kääntyy hänestä.

„Jos te olisitte Ester,“ alkoi Plutin, „ja täällä Wrublovizissa löytyisi sellainen Haman, hirtittäisittekö hänet?“

„Sellainen Haman löytyy joukossamme,“ vastasi hän tyynesti.

„Ja kuka tuo heittiö on?“

„Plutin Samojlenko, maalari,“ sanoi Hadaszka, „mutta en luule että hän on heittiö. Miten voipi taiteilija, jonka sieluun Jumala on siirtänyt kipenän omasta luomavoimastaan, omata niin kehnon sydämen?“

„Mutta hän vihaa ja vainoo juutalaisia, ja sen tähden ne kai ripustaisivat hänet viiskymmentä kyynärää korkeaan hirsipuuhun.“

„Ei, varmaankaan ei. Hän ei tunne meitä juutalaisia, tai tuntee ainoastaan huonot puolemme, sillä sellaisia on meilläkin, kuten joka ihmisellä; senvuoksi minä tahtoisin näyttää hänelle hyvät puolemme, kääntää hänet juutalaisvihastaan.“

„Teille, Hadaszka, se varmaan onnistuisi.“

„Jos olisin siitä varma, niin en levähtäisi, ennenkuin olisin puhunut hänen kanssaan,“ sanoi hän ra-

kastettavalla innolla. „Oi, jospa voisin poistaa kaiken vihan, kaiken kateuden ja erimielisyyden, jotka maailmassa vallitsevat, kuinka onnellisia ihmiset silloin olisivatkaan.“

„Jos se kenellekään onnistuu, niin teille.“

„Miksi teette pilaa minusta viisas rabbi?“

„Tahdon kuolla tähän paikkaan,“ kuiskasi Plutin hänelle, „ellei joka sana, minkä lausun, ole täyttä totta. Oi, Hadaszka, milloinkaan en ollut ajatellut, milloinkaan ei olisi kukaan saanut minua uskomaan, että nainen, juutalainen, voi olla sellainen, kuin te.“

„Olette siis kristitty,“ sanoi Hadaszka yhtä hiljaa, kuin hän oli puhunut hänelle, samalla kun hänen suuret, kauniit silmänsä lempeällä, kaihomielisellä osanotolla katselivat toisen vaaleita, liikutettuja kasvoja.

„Talmud kertoo sabbatti-traktaatissa.“ alkoi Juutalais-Rafaeli vastaamatta hänen kysymykseensä, „että suuri rabbi Simon Ben Joshai saattoi katseellaan polttaa ihmiset ja että hän usein käytti tätä voimaansa, kunnes Jumala vihdoinkin sanoi hänelle: Tahdotko hävittää koko luomani maailman? Jos te kauvan tuolla tavoin minua katselette, kaunis Hadaszka, niin palan minä-

kin tuhaksi.“

Hadaszka hymyili ja löi häntä hiljaa kädellään, joka liikkui keveästi kuin ruusunen tuulessa.

„Jos olisin keisari,“ jatkoi Plutin, „niin kieltäisin teidän hunnutta kulkomasta kadulla, tai velvoittaisiin miehien heti kääntämään kasvonsa pois, kun Hadaszka Chefez lähestyy. Mutta ajatelkaahan joskus minuakin; tekin voitte kauneutenne tähden joutua vaaroihin. Rankaisematta ei voi olla nero, eikä myöskään rangaistuksetta niin kaunis kuin te.“

Tuo kaunis neitonen vapisi hetkisen hiljaa.

„Kenpä antaa noin surullisten ajatusten vallita itseänsä,“ kuiskasi hän samalla kun hänen ruusuiset sormensa leikittelivät leivoksella, joka oli hänen edessään pöydällä.

„Jumala suokoon, että erehtyisin,“ vastasi Plutin, „sillä ketäpä hän rakastaisi, ellei täydellisintä luomaansa olentoa! Kuinka onnellinen sentään olette, Hadaszka! Toiset metsästäjän tavoin laativat ansaita, tai kalastajan tavoin laskevat verkkoja, mutta te olette tuollaisen taikalinnan kaltainen, jonka salaperäisen voiman alle täytyy alistua, heti kun on päässyt sadan askeleen matkalle.“

„Kuinka paljon hullutuksia minulle kerrotte!“ huudahti Hadaszka päättään puistaen. „Voisitte tehdä minut itserakkaaksi.“

Tällä hetkellä kutsui hänen äitinsä häntä ja Plutin viittasi ystävilleen, jonka jälkeen he nousivat ja sanoivat kunnioittavat jäähyväiset. Ovella pysäytti Hadaszka Plutinin.

„Te menette jo?“ kysyi hän melkein surullisesti.

„Meidän täytyy lähteä,“ vastasi hän hiljaa, „mutta minä palaan.“

„Milloin palaatte?“ kysyi hän epäillen.

„Schuscham-purim-juhlanan ja silloin pyydän teiltä jotain.“

„Miks’ ette nyt?“

„Siis, kun kerran olen kuollut, kaunis Hadaszka, ohjatkaa askeleenne haudalleni, niin minä havahdun.“

Kun ystävät astuivat kirkkaasti valaistulle kadulle, huudahti Plutin äkkiä:

„Nyt tiedän mitä olen kantanut juutalaisia vastaan! Se ei ollut vihaa, vaan surullinen aavistus.“

„Plutin! Juutalais-Rafaeli! Cato! Sinä rakastat, rakastat Hadaszkaa,“ huudahti Telesphor.

„Sinä tahdot olla ihminen, runoilia,“ sanoi Plutin, „etkä rakasta häntä. Tämän oli siis kohtaloni minulle määrännyt. Miksikä hän, juuri hän, on juutalaistytö? Sellainen olento, ihmetyö, jonka Jumala ainoastaan joka tuhannes vuosi luo! Kaikki on sallittu, kaikki! Voi, minä olen kerrassaan syntynyt onnettomuuteen.“

Hän seiso i alallaan ja katseli Hadaszkan ikkunaan, hän ei nähnyt noita kummallisia olentoja, jotka kulkivat ohi ja tanssivat kaduilla; hän ei kuullut tuota hurjaa, huumaavaa melua, ei rumpuja, eikä huiluja, viuluja eikä symbaaleja; ja vaikkapa kaikki taivaan tähdet yht'aikaa olisivat pudonneet alas, ei hän olisi mitään huomannut ja vaikkapa maa ukkosen jyrinällä olisi auvennut, ei hän olisi mitään kuullut.

Kauvan viipyi hän samalla paikalla ja joka kerta kun joku varjo kulki valaistujen ikkunain ohi, tuns i hän sydämensä vavahtavan.

Sillä välin oli purim-juhlan huumaus kohonnut korkeimmilleen. Salomon naiset ympäröivät hänet, vetivät häntä tukasta ja parrasta ja pieni David kulki hänen sääriensä välistä hänen sitä huomaamattaan; leijona ulvoi, kukko kiekui, uhri-lammas mää-

kyi, tamburiinit pärisivät ja välillä kumahti rumpu, kaikuivat viulut, huilut ja symbaalit — yhteensä tuottaen hornanomaisen soinnun, joka olisi herättänyt kuolleetkin; häntä ne eivät herättäneet.

X.

Wrublovizin juutalaiset viettivät Schuchan Purim-juhlaa. *)

Ilkeä Haman kulki kaduilla jättiläisen korkuisilla, valkoisten rypistyneitten housujen peittämällä puujaloilla, päässään suuri, kulunut hattu ja riemuitsevan kansajoukon saattamana. Hän pilaili somien rouvien ja tyttöjen kanssa, jotka katselivat talojen avonaisissa ikkunoissa ja kun hän tässä menetti tasapainonsa ja alkoi horjua, nousi hänen ympärillään kaikuva huuto ja nauru.

Sillä välin kun Ahasveros-näytelmä **) alkoi torilla, kokoontuivat rikkaat ja köyhät sukulaiset rikkaan Chefez Gersonin taloon.

Jos hän olikin arvokkain mies juutalaisten khillessä, ***) niin ei myöskään ollut ainoatakaan tuossa

*) Toinen, ainoastaan Puolassa vietettävä juutalaisten juhla.

**) Sitä esittävät Puolan juutalaiset ja on se puolittain vakava, puolittain leikillinen esitys Esterin historiasta.

***) Seurapiirissä.

pikkukaupungissa, joka ei olisi sydäimestään suosinut hänen vaimoansa, lempeää ja suopeata Mathelea.

Tuskin oli istuttu pöytään, kun rummut ja torvet pärisivät ja komea joukko naamioitettuja, jotka esittivät henkilöitä Esterin kirjasta, ilmestyi kadulle. Etupäässä ratsasti kaksi torvensoittajaa, sitten tuli Telesphor Ahasveros-kuninkaana ja Juutalais-Rafaeli Hamanina, ratsain ja assyrialaisen ratsastajain seuraamina.

Hlamton oli Esterinä punaisella sametilla reunustetussa puvuesa, päässä valkoinen kullalla kirjailtu turbaani, otsa, kaula, rinta ja käsivarret koristettuina helmillä ja kultarahoilla. Hän istui pantterin nahoilla peitetyn hevosen selässä ja seurasivat häntä valkoiset ja mustat orjat.

Sitten tuli Nabohoffko Monderischina*) israelilaisineen ja viimeisenä Tschitscherin assyrialaisen jalkaväen päällikkönä.

Kultainen kuningaskruunu, hopeapaperiset kypärit ja pansarit, pukujen loistavat värit ja välkkyvät aseet näyttivät erittäin komeilta sotamiesten kanta-

*) Puolan juutalaisten nimi Mardochaille.

main soihtujen punasessa valossa.

Kun vastatulleet olivat asettuneet pöytään, jatkui iloinen juhla-ateria. Laskettiin kaskuja, laulettiin leikkillisiä hebrealaisia lauluja ja pilailtiin kaikin tavoin.

Gersonin noustua pöydästä hajutui seura eri parviin, jotka pelasivat korttia, juttelivat keskenään tai tanssivat.

Plutin saattoi helposti lähestyä Hadaszkaa, joka hänen tullessaan oli punastunut ja nyt seisoi hänen vieressään akkunan luona puoleksi akuttimen varjossa joka hetki vaihtaen väriä ja valkoisin sormin irrottaen pitkiä, ruskeita palmikoitaan.

„Minä tulin, kun olin luvannut,“ alkoi Plutin, „mutta parempi olisi ollut, ellen olisi tullut.“

„Onko teidän mielestänne sitten niin alentavaa olla meidän juutalaisten seurassa?“

„Ei, Hadaszka, mutta se on järjetöntä.“

„Hyvä on kuulla järkeänsä,“ vastasi Hadaszka nopeasti, „mutta vielä parempi noudattaa sydämen kehoitusta.“

„Sitten on parempi, että tulin.“

Hadaszka ei vastannut mitään, eikä hänkään pitkään aikaan saanut mitään sanotuksi.

Sillä välin oli Lebele Hirsch saapunut ja tarkasteltuaan Hlamtonia ensin sivulta, sitten takaa ja vihdoin etupuolelta, nosti hän nahkapukunsa lievettä, pyyhkäisi kädellään komeata karpän päärmää ja laski sen taasen varovasti alas.

„Mitä tahdot, urhoisa soturi?“ alkoi Hlamton luoden häneen veitikkamaisen katseen.

„Armahtakaa kaunis neito,“ vastasi tämä nöyryydessään saaden aikaan mainioimman kissan kumaruksen notkealla selällään „minä en enää ole soturi, vaan Lebele Hirsch, Zandel Hirschin poika, jolla on talo torin varrella ja toinen Kuninkaankadulla. Jos te sallitte . . .“

„Minä en salli mitään.“

„Mutta älkää ainakaan kieltäkö minua puhumasta, kun täytyy sanoani teille, että olette komein olento, mitä olen nähnyt koko maailmassa, niin aistikkaan ylhäinen ja niin uhkean viehättävä.“

„Se hupero näkyy aikovan mielistellä sinua,“ kuiskasi Telesphor hymyilevän Esteterin korvaan.

„Panenpa veikkaa, että hän tekee sinulle naimatarjouksen,“ lisäsi Tschitscherin.

„Sen kyllä saan aikaan.“

„Pyydän, tee se,“ sanoi Telesphor, „siitä syntyy taas sen mainio pila.“

„Olkoon menneeksi,“ sanoi Hlamton samalla kun hänen huulensa hieman harmistuneina aukenivat ja valkoiset, kauniit hampaat näkyivät.

„Mitkä hampaat!“ huudahti Lebele Hirsch. „Voisi antaa niitten purra itseään, ne ovat rinnakkain kuin helmet.“

Hän hurmaantui kerrassaan ja alkoi suudella Hlamtonin käsiä, jonka tämä vastustamatta sallikin.

„Hyvin viehättävä tuo seuralaisenne,“ alkoi Hadaszka.

„Ken?“

„Tuo nainen punasessa samettipuvussa, jota Lebele Hirsch noin innokkaasti mielistelee.“

„Se aasi!“ sanoi Plutin hymyillen, „Se tulee hänelle kalliiksi.“

„Teillä on siis jotain oikeutta tuohon viehättävään vaimoon,“ alkoi taas Hadaszka. „Sillä tyttö hän ei ole, vaan naitu vaimo, sen kyllä näkee.“

„Hän ei ole rouva, eikä tyttö.“

„Mikä hän sitten on?“

Plutin ei vastannut mitään. Hän oli ottanut luon-

noskirjansa esille ja piirsi parhaillaan Lebele Hirschin kuvaa. Hadaszka katsahti hänen olkansa yli valkoiselle paperilehdelle, johon muutamilla rohkeilla piirteillä esiintyi naurettava ivakuva.

„Te se siis olette!“ sanoi hän hiljaa.

„Kuka minä olen?“

„Tuo ilkeä Haman, joka piirustuskynällään vainoo meitä juutalaisraukkoja,“ vastasi hän hymyillen.

Plutin kätki nopeasti luonnoskirjansa poveensa.

„Minä olen Juutalais-Rafaeli, sen aavistitte jo ensi kerralla kun näitte minut Hadaszka, ja nyt kun varmaan sen tiedätte, nyt vihaatte minua, eikö niin?“

„Viha, herra Samojlenko, asuu teissä. Kuinka Ester sanookan Ahasveros-näytelmässä?“ lisäsi hän veitikkamaisesti hymyillen:

„Sun vihas’ elkes’ palkaksi,
Pyynnöistäs huolimatta,
Sä tuonen joudut teuraaksi,
Hirtehen, armahtamatta.“

„Ester, Ester!“ huudahti Plutin. „Sinä olet ripustanut minut viittäkymmentä kyynärää korkeammalle. Niin korkealle, että maa katoaa jalkaini alta ja kultai-

set tähdet loistavat ympärilläni.“

„Voi, kuinka pilkkaatte minua!“

„Minä olen hämmästyksissäni teistä,“ alkoi hän taas, „samoin kuin sadusta, jossa kerrotaan, miten enkelit astuvat alas, keijukaiset rakentavat seiniä kuun säteistä ja palatseja liikkuvalla veden kalvolle; tai kuten loihditusta kauniista puistosta, jossa ihmekukat loistavat ja hedelmät jalokivien laisina riippuvat puista; ja sen vuoksi en voi käsittää, että olette juutalainen.“

„Kun juutalaisilla on vikansa,“ vastasi Hadaszka. „Eikö sitten muilla ihmisillä ole vikoja? Minä arvelen, että puutteita on jokaisessa ja juuri hänen toimensaan, työssään. Sotilaalla ei ole milloinkaan niin hienoa tunnetta, kuin runoilijalla, eikä tämä ole milloinkaan niin rohkea kuin sotilas. Juutalaiset ovat kauppakansa ja heillä on kaikki sellaisen viat. Mutta jos nämä kauppakansan viat kuuluvat juutalaiseen luonteeseen, mistä se sitten tulee, ettei karaiteilla*) ole näitä vikoja. Ja nämä ovat todellisia aito juutalaisia, kun he yksinomaan pitävät kiini Moseksen laista. On to-

*) Ikivanha juutalainen uskonlahko Galiziassa.

distettu, ettei moneen vuosisataan, jonka ajan karaita täällä on löytynyt, ainoatakaan heistä ole lailliseen rangaistukseen tuomittu. He eivät vanno, eivät tee mitään kirjallista sopimusta, heidän kädenlyöntinsä täytyy riittää, eikä vielä ole ykskään ihminen joutunut karaitin pettämäksi. Mistä tämä tulee? Sii- tä, etteivät he harjoita kauppaa, työskentelevät vaan maanviljelyksessä ja karjanhoidossa.“

Plutin oli vaiti ja tämä miellytti tuota kaunista, jär- kevää impeä.

„Jota enemmän juutalaisia sysätään pois,“ jatkoi hän hetkisen kuluttua, „jota kauvemmin heitä pidä- tetään niistä oikeuksista, joita kristityt nauttivat, sitä myöhemmin luopuvat he niistä ominaisuuksista, jot- ka monesta tuntuvat niin halveksittavilta ja vihatta- vilta.“

„En tiedä, oletteko oikeassa,“ sanoi Plutin vihdo- in, „mutta sen tiedän, että saattaisin kuunnella teitä tun- tikausia, jopa päivittäin. Kuinka järkevä olette Ha- daszka ja kuinka tuo järjen terävyys, joka muuten niin huonosti soveltuu naisille, tekee kauneutenne vieläkin ihanammaksi! Samoin kuin talmuudilaisten uskon mukaan pyhässä kirjassa ei ole sanaakaan liikaa

eikä liian vähän, niin ei teissäkään ole ainoatakaan vajavaisuutta, eikä myöskään mitään liikanaisuutta, ei, eivät edes nuo pienet, hienot suortuvat, jotka ot-sallanne riippuvat, saisi olla pois.“

Nyt painoi Hadaszka loistavat, siniset silmänsä lattiaan, eikä puhunut enää mitään.

XI.

Aina siitä illasta alkaen, jolloin juutalaiset viettivät schuschan puriminsa, oli suuri muutos tapahtunut Hadaszkassa. Keskellä kirkasta päivää, jolloin aurinko valoi loistavaa kultaansa hänen jalkojensa eteen, katseli hän usein kummastellen ympärilleen ja kysyi itseltään: „olenko tosiaankin valveilla? Uneksinko, vai onko tämä kaikki, minkä silmäni näkevät, totta?“ Ja kun hän aamusin heräsi, tuntui hänestä, ikäänkuin olisi hän jättänyt elämän, ikäänkuin tuo satunnainen unimaailma, joka öisin ympäröi hänet, olisi sama, jota hän hengitti, jossa hänen olemuksensa oli; niin vieraalta tuntui hänestä yht’äkkiä isänsä huoneessa hyvin tuttuine huonekaluineen ja kuvineen.

Ja aina ajatteli hän Plutinia tai pikemmin pakotti salaperäinen voima hänet aina ajattelemaan häntä. Hän keskusteli pitkät ajat hänen kanssaan, hän kiisteli, pilaili ja nauroi hänen kanssaan; ja hänen solakan nuorten, noitten vaaleiden, nerokkaiden kasvojen kaunistaman vartalonsa viereen ilmestyi tuon

tuostakin tuo viehättävä nainen sametinpunaisessa kärpänpuuhkassa, runsaasti helmien ja kultarahojen koristamana ja silloin alkoi hänen sydämensä sykkiä niin tuskallisesti, raskaasti.

Sillä välin kuljeksi Plutin ympäri kuin sadun tsaari, jolta kultahiuksinen meren impi on ottanut sydämen ruumiista ja sen sijaan pannut kiven; hän ei puhunut, ei nauranut, ei syönyt eikä juonut, hän näytti kokonaan kivettyneen.

Ystäviensä kysymyksiin vastaili hän välttelevästi. Ainoastaan kerran sanoi hän Telesphorille:

„En tiedä, miten se on, mutta silmissäni päilyy jotain, tosin loitolla vielä; mutta se on sentään jotain epävarmaa, joka tekee minut levottomaksi.“

Toisen kerran eräässä noista yhteisistä juhlista, silloin kun Hlamton lauloi ja kaikki mieltymyksellä kuuntelivat hänen hurmaavaa ääntänsä ja tuota hulkurista, nurinpuolista kansanlaulua, katseli Plutin järkähtämättömästi eteensä ja huudahti vihdoinkin:

„Ei, juutalaiset eivät sittenkään ole niin huonoja; he eivät voi olla, kun hän on juutalaistytö.“

Oli perjantai-ilta, kun Plutin pukeutuneena galizialaiseen talonpoikaispukuun, hyppäsi erään isän-

sä lihavan hevosen selkään ja ratsasti Wrubloviziin. Hänen mieleensä oli äkkiä juolahtanut, että hänen sabattina tulisi pikimältään käväistä Gerson Chefezin luona. Kaupunkiin tultuansa jätti hän hevosen-
sa Tschitscherinin luo ja meni Hadaszkan kotiin. Juutalaisten asumien katujen varsilla vallitsi jo sabattilepo. Iltatähti loisti kirkkaana ja ystävällisenä pimeältä taivaalta, synagogasta kuului laulun ihana ääni, kaduilla kuului hiljaista huminaa, jota rukoilijat synnyttivät. Miehet olivat kokoontuneet synagogaan hartautteen, sillä välin naiset kotona valmistivat kaikki alkavaa sabattia varten.

Kenenkään huomaamatta astui Plutin Gersonin taloon ja riensi nopeasti portaita ylös. Mutta sinne ehdittyänsä ja seisoessaan oven edessä alkoi hänen sydämensä kovasti sykkiä ja melkeinpä itseänsä moittimalla sanoi hän itsekseen: „Mitä tahdot täältä sinä muukalainen, vihattu, levon ja rauhan päivänä?“ Eikä hän astunut sisään vaan hiipi hiljaa ulos pimeää, puista käytävää, joka pihan puolella ulettui kautta rakennuksen ja katseli akkunasta sabattihuoneeseen, jonka Mathele juuri oli puhdistanut viikon tomusta.

Nyt seisoి kuningattaren kaltaisena siellä hän, tuo

miellyttävä perheen emäntä ahtaassa, napitetussa, harmaa silkkisessä puvussaan punanen, harmaalla turkiksella päärmätty vaippa hartioilla. Hänen päässään oli ruskea silkkilakki ja kultanauhasta kultakirjaillulle pohjalle kudottu verkko. Tässä ja diadeemin tapaisessa otsanauhassa kimalteli suuria helmiä ja komeita jalokiviä. Tämä pääkoristus, jonka hän oli äidiltään perinyt, oli kahdenkymmenen tuhannen guldin arvoinen.

Mathelen sytyttäessä juhlallisesti katetun pöydän yläpuolella olevaa kynttiläruunua, Hadaszka, jolla oli musta silkkihame, joka verhosi hänen siveän vartalonsa kaulaan asti, sytytti vahakynttilät seinällä olevissa seitsenhaaraisissa kynttilän jaloissa ja samoin nuo joka akkunalla olevat seitsemän kynttilää.

Ei viipynyt kauvan ennenkuin Chefez astui sisään puettuna kankeasta mustasta silkistä tehtyyn viittaan, nahkalakki päässä. Kädellään kosketti hän sitä kohtaa oven pielessä, jossa pienen lasin takaa Jumalan pyhä nimi, Schadai, näkyi ja nosti sitten käteensä huulillensa. Sydämellisesti tervehdittyänsä puolisoansa ja lapsiansa, riisui hän, mutta piti jarmuskan, pienen samettivaipan, päällänsä; omaisiensa ympä-

röimänä, jotka katseillaan riippuivat hänessä, alotti hän nyt rauhanvirren.

Sen päätyttyä suuteli hän rukouskirjan sivua, josta juuri oli laulanut, pesi kätensä, siunasi sabattileivän, barchesin ja leikkasi sen viipaleihin.

Nyt vasta tuotiin kala hyvänhajuisessa rusinaliemessä ja sitten alkoivat he aterian.

Jumala on sanonut: seitsemäntenä päivänä tulee sinun levätä kaikesta työstäsi. Talmuudilaiset ovat ulottaneet tämän käskyn viattomimpiin toimiin. Oikeauskoinen juutalainen ei uskalla sabattina koskea rahoja, ei edes avata kirjettä, ei käyttää nenäliinaa, eikä polttaa. Korttipelikin pidetään työnä. Mutta kuinka kekseliäitä talmuudilaiset olivatkaan uusia lainkäskyjä määräämään, yhtä sukkelasti osasivat kuitenkin oikeauskoiset joka kohdassa kiertää ne. Puolan juutalainen pettää aina vähän Jumalaa. Niin hekin nyt aterian jälkeen istahtivat, Gerson Chefez, kelpo Mathele ja heidän lapsensa pöydän ääreen, jossa viimeksi mainitut suurimmalla mieltymyksellä katselivat, kun isä ja äiti pelasivat marjaisia, vaikka hopeakorteilla, sillä sitä ei ole Jumala eikä talmud kieltänyt.

Hadaszkakin katseli hetkisen peliä, mutta äkkiä valtasi hänet jonkunlainen levottomuus, hän nousi ylös, otti turkistakkinsa tuolilta ja meni nopeasti ovesta ulos. Plutin seurasi häntä hiljaa portaita alas portille asti, johon hän oli pysähtynyt ja kosketti hiljaa hänen käteensä. Hadaszka kääntyi nopeasti ja sanoi hymyillen:

„Tiesinhän teidän olevan läheisyydessä.“

„Ja senvuoksi tulitte ulos?“

„Niin.“

„Ette siis ole vihoissanne minuun?“

„En, herra Plutin, mutta minun ei olisi sopinut tulla, kun te . . .“

„Miten olen teitä loukannut?“

„Kun te rakastatte tuota kaunista naista.“

„Minäkö? — — — Mitä naista?“

„Häntä, Esteriä, joka oli mukananne.“

„Mutta se ei ollut mikään nainen, ainoastaan ystäväni Hlamton, kirkkolaulaja Borodinkosta.“

„Oliko se niin?““

„Sen vannon. Mutta, Hadaszka, kuinka onnellinen olen, kun te juuri sen tähden minuun suutuitte.“

„Minä en suuttunut teihin, mutta enhän voisi näin

puhutella teitä, jos rakastaisitte toista. Enkö ole oikeassa?”

„Te olette aina oikeassa ihana, ainoa Hadaszkani.“

Plutin tarttui hänen käsiinsä ja suuteli niitä; hän ei uskaltanut koskea hänen viattomuuden pyhittämiin huuliinsa.

„Voi, Plutin, on väärin, että näin seison teidän kanssanne,“ kuiskasi Hadaszka, „mutta Jumala tietää, etten voi toisin, ei, minä en voi toisin!“

„Ei mitään tapahdu, jota ei tuo ikuinen voima, jota te nimitätte Jumalaksi, minä kohtaloksi, ei määrää, ja mitä meille on määrätty, sen täytyy tapahtua, eikä se voi mikään synty olla.“

„Minä uskon teitä,“ vastasi Hadaszka, „ja pyydän, ajatelkaa joskus minuakin! Minä, minä ajattelen aina teitä. Hyvää yötä! Nyt minun täytyy lähteä!“

„Hyvää yötä!“

Plutin viipyi vielä hetken kadulla. Hänen sydämensä tykytti lujaa, mutta tyynesti; olihan hän niin onnellinen. Häntä rauhoitti nähdessään Hadaszkan varjon akkunassa ja vieläpä nähdessään, kuinka tämä riisui nuttunsa. Sitten kulki hän eteenpäin hyräillen laulua ja syleillen joka juutalaista, jonka matkal-

laan kohtasi.

Torilla kohtasi hän Lebele Hirschin, joka aikoi välttää häntä.

„Pysähtykää!“ huudahti hän. „Minun täytyy syleillä teitä!“

„Laskette vaan piloja, herra Samojlenko.“

„En ensinkään, tarkoitan niin totta, että antaisin teille selkään, ellette antaisi minun nyt syleillä teitä.“

Ja oikein hellästi painoi hän Lebele Hirschin rintaansa, samalla kun tämä vavisten mutisi:

„Mikä kunnia! Mikä kunnia!“

Tuskin kahta päivää saattoi Plutin tämän jälkeen viihtyä Winogrodissa. Hän maalasi, piirsi ja poltti kuin vimmittu. Sitten meni hän taasen yön aikana Wrubloviziin, hyppäsi aidan yli Gerson Chefezin puistoon, kahlasivat syvän lumen läpi ja pysähtyi pihalle, kun hän yläällä olevalla käytävällä näki tumman varjon liikkuvan.

Se oli Hadaszka; hän tunsi hänet heikossa tähtien valossa. Hän seisoi rintasuojaan nojaten ja katseli taivaalle. Hänen pitkissä silmäripsissään kimalteli kirkkaita kyyneleitä; niin, ne olivat todellakin kyyneleitä. Hän itki, itki sydämensä pohjasta, sillä ankarasti aal-

toili hänen rintansa tuon pehmeän turkisnutun alla.

Plutin alkoi hiljaa laulaa:

„Hevon rantahan hän toi,
Siell’ on impynen:
Nyt laulu reippaasti soi,
Kyynel silmässä sen.“

„Tekö se olette?“ kysyi Hadaszka huomattuaan hänet. Plutin vastasi laulaen:

„Älä itke armahain,
Älä huoliis vaivu,
Sua ma lemmin, lemmin ain’
Minuun nyt sä taivu!

Myrskyn pauhu, ukkonen
Pian vallan saapi,
Tule armas impyen
Syliin’, satamaasi!“

Nopeasti pyyhkäsi Hadaszka kauniit silmänsä takkinsa hialla ja kumartui hänen puoleensa.

„Tulenko alas teidän luoksenne?“ kysyi hän hiljaa.

„Ei, ojentakaa minulle vaan kätenne!“ vastasi Plutin ja samassa oli hän kiivennyt ylös ja hyppäsi nyt Hadaszkan avulla rintasuojuksen yli.

„Voi, Plutin, kuinka iloinen ole, kun olette täällä!“ alkoi hän hymyillen. „Ellen näe teitä yhteen päivään, pelkään jo, että olette kuollut, enkä minäkään enää tahtoisi elää.“

„Saanko siis olla teidän läheisyydessänne?“ kysyi hän, „On niin onnetonta, etten saa aina olla.“

„Onnettomuus oli, että opimme tuntemaan toinen toisemme,“ sanoi Hadaszka, „ja vielä suurempi uhkaa meitä, minä tiedän, minä tunnen sen.“

„Se onnettomuus, että minä rakastan teitä, Hadaszka,“ kuiskasi Plutin hiljaa laskien kätensä hänen ympärilleen.

Vastustamatta salli hän sen tapahtua.

„Voi, ei,“ vastasi Hadaszka samalla pyyhkästen pehmeällä lämpymällä kädellään hiukset hänen otsaltaan, „se on suuri onni.“

Ja tällöin hymyili hän samalla lempeästi ja veitikkamaisesti.

„Mutta minä tahdon joka päivä nähdä teidät, Plutin, joka päivä!“

„Minä kävelen kadulla ja te tulette akkunaan.“

„Se ei riitä; minä tahdon myöskin puhua teidän kanssanne. Minä olen tästä lähin aina puodissa. Isäni tahtoo niin, mutta minua ei tähän asti ole haluttanut. Tuletteko Plutin?“

„Tulen.“

„Joka päivä?“

„Ihan varmaan.“

„Kahdesti joka päivä?“

„Niin usein kuin haluatte, Hadaszka.“

„Niin usein kuin haluan,“ kuiskasi hän ja hänen silmänsä levisivät ja loistivat kirkkaampina. „Sitte ette minua enää jätä, sillä minä rakastan niin suuresti teitä, Plutin. Voi! Ette käsitä, kuinka suuresti minä rakastan teitä.“

Intohimoisella hellyydellä kääri hän kätensä Plutinin kaulalle ja suuteli häntä.

Kun Plutin taasen lähti hänen luotansa ja kulki puiston läpi seisoi hän vielä käytävällä ja koki katseillaan tunkeutua yön pimeyden läpi. Hän viipyi siinä vieläkin nojautuneena puuleikkauksilla koristettuun rintanojaan, kunnes hänen äänensä kuului aidan toiselta puolen ja hän kuunteli, kunnes laulun viimei-

nen sana oli kaikunut:

„Älä itke armahain,
Älä huoliis vaivu,
Sua lemmin, lemmin ain’,
Puoleeni nyt taivu!“

XII.

Plutin oli yön Tschitscherinin luona. Aamulla ei hän noussut tavallisella lailla vuoteelta, vaan hyppäsi tasajalassa ylös ja alkoi tanssia kasakkaa.

„Minä olen niin iloissani,“ huudahti hän, „että saattaisin antaa valita itseni juutalaisten kuninkaaksi. Meidän täytyy taasen panna toimeen mainio kuje, oikein hullunkurinen ilveily.“

„Siinä minä kyllä mukana olen,“ sanoi Tschitscherin, „mutta kenelle?“

„Kenellekäs muulle kuin Lebele Hirschille,“ sanoi Juutalais-Rafaeli. „Hän on hulluuteen asti rakastunut kauniiseen Esteriin; hän on saava hänet; me naitamme heidät.“

„Mutta eikö hän keskellä päivää tunne Hlamtonia?“

„Rakkaus on sokea, anna minun vain toimia?“

Ystävykset ryhtyivät heti toimeen. Sillä välin kun Hlamton ja Telesphor reellä ajoivat kahden tunnin matkan päässä Wrublovizista olevaan Nadvornan pikku-kaupunkiin, jossa jälkimäisen äidillä oli pieni,

puiston keskellä oleva talo, jossa asui ainoastaan vanha, umpikuuro palvelija, esiintyi Plutin hullunkurisessa vaatetuksessa Lebele Hirschin luona schadchenina, puhemiehenä.

„Tiedän kyllä, kunnioitettava herra Hirsch,“ sanoi hän, „ett’ ette ole mikään chamer,*) joka antaa pistää itsensä pussiin, ennenkuin on tarkoin tutkinut sen. Te kun olette järkiniekka, jonka maine ulottuu aina Kalomeaan ja Tschernovitziin, ette hyväksy morsianta, jonka kelpo herra isänne on valinnut, vaan etsitte itse sen säkin tai taakan, jota tahdotte kantaa kautta koko elämänne; ja minä tiedän, että olette luonut katseenne kauniiseen Barchetin leskeen.“

„En tiedä, ketä tarkoitatte,“ vastasi Lebele Hirsch kunnioittavasti.

„Tohtori Finkelsteinin kaunista sisarta Nadvornassa, Barchetin leskeä, joka purim-iltana esiintyi Gerson Chefezin luona tulipunaisessa puvussa.“

„Kaunista Esteriä?“

„Häntä juuri.“

„Missä hän on?“

*) Aasi.

„Missäpä hän olisi? Nadvornassa veljensä luona. Hänestä ja hänen kuuluisasta nedannistaan*) on kova kiista ja kilpailu. Yksitoista kosijaa on jo hänellä, mutta hän ei huoli kenestäkään niistä, vaan teidät hän ottaisi.“

„Todellakin? Minä lähden sinne,“ huudahti Lebele Hirsch. „Minä lähden nyt heti sinne!“

„Tehkää niin! Kuinka hän ihastuu, tuo kaunis rouva! — Kun menette, Meyer, Wrubloviziin, niin tuokaa Lebele Hirsch mukanaanne sieltä. — Jos haluatte, niin on rekemme täällä; meitä on kolme Nadvornosta. Minä, sitten Jenisch — hänet tunnette kai?“

„En, kuinka hänet tuntisin?“

„Mutta varmaan tunnette rikkaan Mortchen?“

„En minä tunne häntäkään,“ sanoi Lebele, „mutta halusta lähden kanssanne.“

Tuota pikaa olikin hän matkapuvussa ja neljänestunnin kuluttua oli hän matkalla Nadvornaan arvokkaan Mortche-Nabohoffkon, tylyn Jenisch-Tschitscherinin ja puhemiehen Meyer-Plutinin kanssa.

Kun he puolenpäivän aikaan saapuivat perille,

*) Kapiot.

saattoi Plutin Lebele Hirschin Telesphorin luo, joka tohtori Finkelsteininä otti hänet vastaan sangen ystävällisesti, kehoitti istumaan sohvalle, tarjosi piipun ja lasin kontoschuvkaa ja sitten kysyi häneltä, oliko hänellä tauti rinnassa, vaiko vatsassa.

„Pyydän — olen aivan terve,“ vakuutti Lebele Hirsch.

„Ei ainoakaan ihminen ole aivan terve,“ sanoi tekohtori vakuuttavasti, ottaen samalla kellonsa ja koettaen Lebelen valtimoa. „Te kaikkein vähimmän, te olette liikutettu, teillä on kuume; silmänne kiiltävät kuin juopuneen.“

„Pyydän — —.“

Lebele Hirsch oli peloissaan ja tuskissaan.

„Teillä on elimellinen vika aivoissa.“

„Vikako a-aivoissa?“

„Niin, niin,“ jatkoi Telesphor ottaen torven, jolla kuunnellaan, „jahka heti — —“

„Vanhurskas Jumala!“ huudahti Lebele Hirsch hypäten sukkelasti sohvan yli ja paeten. „Aijotteko ampua minut sen vuoksi että rakastan rouva sisartanne?“

„Te rakastatte sisartani?“

„Palvelijanne, herra Finkelstein; olen tullut häntä katsomaan.“

„Se on aivan toinen asia,“ alkoi Telesphor. „Mutta sitten tahdon minäkin lääkärinä antaa teille hyvän neuvon. Sisareni on kaunis nainen.“

„Kuin enkeli!“

„Hänellä on rahoja, paljon rahoja ja hän on hyvin sivistynyt. Mutta hänelläkin on pieni vika.“

Telesphor osoitti aivoihin.

„Kuinka? Mitä?“

Lebele Hirsch alkoi taasen tuntea samaa tuskaa.

„Hän on kovin ilkeä luonteeltaan, hän on tappanut ensimmäisen miehensä ja tekee kyllä samoin teillekin.“

„Pyydän, pyydän nöyrimmästi,“ huudahti Lebele ja koetti paeta. Mutta se ei onnistunut, sillä samassa astui Hlamton huoneeseen, maalattuna ja puettuna mustaan myssyyn, silkkikaapuun ja turkispäärmäiseen samettinuttuun, sekä pää koristettuna kalliilla, kimaltelevalla otsanauhalla.

„Sinä, veitikka,“ alkoi hän kääntyen Telesphoriin. „Sinä kutale! Eikö sinulla ole muuta tekemistä kuin istua täällä ja parjata minua? Muistele pikemmin sairaitasi, jotka kuolevat toinen toisensa perään. Jospa

minä tappaisinkin Lebele Hirschin, niin kyllä ainakin toimittaisin hänelle kevyen kuoleman. Mutta sinä olet pelkkä pyöveli, murhamies. Tulkaa kanssani, herra Hirsch!“

Hlamton otti vapisevan Lebelen kädestä kiini ja vei hänet kahden huoneen läpi vähemmän komeasti kalustettuun, huumaavilla tuoksuilla täytettyyn huoneeseen, joka oli omiansa muistuttamaan Didon luolaa tai Circen palatsia ja pakoitettuaan pikemmin kuolleen kuin elävän Lebele Hirschin istumaan nojatuoliin, vaipui hän itse viehättävään asentoon sohvalle.

„Puhukaa nyt, Lebele Hirsch,“ alkoi hän, „katsokaa vaan minuun! Minä kyllä osaan lukea silmistänne. Te rakastatte, minua, niin te rakastatte minua. Ei sanaakaan! Ettekö sitten huomaa, että olette kokonaan voittaneet minut. Minäkin rakastan teitä. Kas tässä käteni! Minä otan teidät — huolimatta siitä, että teillä on elimellinen vika aivoissa.“

„Teette minut sangen onnelliseksi rouva Barchet —“

„Sanokaa minua vaan Lillithiksi, minun nimeni on Lillith.“

„Mistä se tulee, luvalla sanoen, että teillä on niin lempomainen nimi?“ kysyi Lebele Hirsch hämmästyneenä.

„Ehkäpä minä olenkin niin lemmekäs,“ sanoi Hlamton nauraen ja näyttäen hienoja, valkosia hampaitaan.

„Mitkä hampaat!“ huudahti Lebele Hirsch. „En milloinkaan elämässäni ole nähnyt sellaisia hampaita.“

„Odota vaan!“ mutisi Hlamton samalla lähestyen Lebele Hirschiä levottomuutta herättävällä katseella ja painoi kasvonsa aivan hänen kasvoihinsa. „Pian saat oppia tuntemaan nämä hampaat. Kun minä rakastan jotakuta miestä, niin en suutele häntä, vaan puren häntä.“

Lebele Hirsch aikoi paeta, mutta Hlamton piti hänestä kiini molemmilla käsillään.

„Minä rakastan sinua niin, että voisin syödä sinut.“

„Aih — voih — aih.“

Väkivallalla riuhtasi Lebele Hirsch itsensä irti ja riensi ovelle. Mutta kuten Paminolle „Taikaluukussa,“ kajahti häntä vastaan kauhua herättävä „takaisin!“

ja Tschitscherin oli häntä vastassa ojentaen pistoolin hänen rintaansa. Ollen joutumaisillaan Hlamtonin hellästi ojennettuihin käsiin tyrkkäsi Lebele akkun auki ja pisti jo toisen jalkansa ulos akkunasta, kun sama uhkaava „takaisin,“ ja Nabohoffkon pistooli pakoittivat hänet peräytymään. Nyt luuli hän loppunsa tulleen. Hlamton syleili häntä huutaen: „Minä rakastan sinua, minun täytyy syödä sinut, sinä näytät niin viehättävältä.“ Mutta vielä kerran onnistui tuon raukan päästä pakoon, ja epätoivon voimilla ja notkeudella hyökkäsi hän salaman nopeudella pesään ja kiipesi savutorvea ylös.

Hän luuli jo olevansa turvassa, mutta äkkiä pamahti laukaus ja Lebele Hirsch päästi tuskan huudahduksen, kun ajettu jänis, jonka niskaan koira juuri iskee.

Tuo kaunis leski oli ampunut pienellä pistoolilla savutorveen ja osannut myöskin häneen, vaikka ei Amorin nuolilla, vaan sian harjaksilla, eikä sydämeen vaan siihen paikkaan, johon raa’assa muinaisuudessa tavallisesti annettiin rakkaille alamaisille niin sanottu „kuninkaallinen annos.“

„Mikä pila!“ voivotteli Lebele Hirsch katolla. „Oi-

kein puolalainen kuje,“ kuten sananlasku sanoo: „johon aina kuuluu lääkäri, pappi ja haudan kaivaja.“

Kuinka hän vihdoinkin pääsi katolta kotiinsa Wrubloviziin, ei kukaan tiennyt, kaikkiein vähimmin Lebele Hirsch itse; eikä kukaan voinut sanoa hänelle, mikä elimellinen vika aivoissa oikeastaan on, vaikka hän tuskissaan monelta kyseli.

XIII.

Alkoi hämärtää ja Gerson Chefezin puodissa sytytti Mathele juuri lamppua, kun Plutin astui sisään mustan villakoiransa seuraamana. Gerson Chefez pudotti kynän juuri kirjoittamansa laskun päälle ja tahri koko paikan musteella, Mathelen kädestä putosi lampunlasi tuhansiksi palasiksi lattialle ja nuori Chefez joka juuri oli kaatamassa rommia pulloon, kaatoi sen sijaan sillitynnyn. Ainoastaan Hadaszka, joka istui pöydän takana, ei ensinkään hämmästynyt, hän päinvastoin hymyili.

Gerson, hänen puolisonsa, poikansa, kaikki riensivät heti tuota pelättyä ostajaa palvelemaan.

„Älkää huolehtiko!“ sanoi Plutin tyynesti. „Kirjoitakaa laskujanne, herra Chefez, sytyttäkää lamppu, rouva Chefez, ja te, nuori mies, täyttäkää vaan astiaa! Kyllä neiti voipi antaa minulle, mitä tarvitsen.“

Mutta Gerson Chefez ei tahtonut luovuttaa kenellekään muulle tilaisuutta palvella Juutalais-Rafaelia.

„Olkaa hyvä ja sanokaa mitä tahdotte,“ riensi hän vastaamaan. „Kaikki, mitä täällä on, on käytettävä-

nänne. Herra pastori ja teidän armollinen rouva äitinnekin tekevät myös ostoksensa täällä.“

„Onko teillä hienoa samettia?“ kysyi Plutin.

„Kyllä, palvelukseksenne, minkä väristä?“

„Punasta.“

Gerson Chefez alkoi etsiä, heitellen kääröjä pöydälle.

„Kiitän teitä,“ kuiskasi Hadaszka Plutinille.

„Mistä, te taivaan enkeli?“

„Kun sittenkin tulitte. Luulin teidän unohtaneen lupauksenne.“

„Älkää pilailko Hadaszka! Minä olen nyt ensikerran, ja tulen vielä kerran tänään.“

„Milloin?“

„Kun yö on tullut, seison akkunanne alla ja kultaiset tähdet katsovat minuun ja kuiskaavat hymyillen toisillensa: Katsos tuota hupsua, joka etsii sydäntänsä! Hän on sen kadottanut, eikä löydä sitä enää; lempeä tyttö tuolla kamarissa on siitä tehnyt neulatyynyn.“

„Ei, en minä. Minä en koskaan tuota teille tuskia,“ sanoi Hadaszka liikuttavalla avomielisyydellä, joka teki Plutinin sanomattoman onnelliseksi.

„Tässä on samettia,“ sanoi Gerson Chefez, „hyvää punaista, tässä on purpuraa, tässä viinipunasta.“

„Kyllä näen. Mitä tämä maksaa?“

„Kuus guldenia kyynärä.“

„Se ei ole ensinkään kallista. Onko teillä yhtä hyvää sinistä?“

„Hetimitä sitä nähdäksenne.“

„Mitä nuo appelsiinit maksavat?“ Plutin kääntyi Matheleen, joka oli saanut lampun palamaan ja seisoi nyt tyttärensä vieressä.

Mathele riensi noutamaan appelsiinia. Mutta samassa lähestyi taas nuori Chefez valmiina palvelukseen.

„Näyttäkää minulle kahvia,“ sanoi Plutin hänelle.

„Palvelukseksenne.“

„Jos vaan voisitte kirjoittaa minulle,“ sanoi Hadaszka hiljaa.

„Tässä on sinistä samettia,“ keskeytti Gerson, „tai vaansinistä.“

„Ei, erehdyin, viheriää minä halusin.“

„Vai viheriää!“

Chefez alkoi etsiä.

„Tässä on appelsiinia.“

„Kiitos, tarkoitin sitrooneja.“

„Tässä on kahvia.“

„Näyttäkää myöskin teetä.“

„Hetä!“

„Minä lähetän joka aamu noutamaan tupakkaa,“ lausui Plutin Hadaszkalle, „ja lähetän samalla kirjeen. Te voitte antaa kirjeenne sen tuojalle, se on luotettava.“

„Minun tulee siis —“

„Viheriää samettia — sitrooneja — teetä, jota halusitte!“

„Kiitos, antakaa nyt silliä.“

Nuori Chafez toi.

„Ei, tahdoinkin viikunoita.“

„Tässä on viikunoita!“

Plutin osti, maksoi ja lähti.

„Omituinen ihminen,“ sanoi Mathele.

„Mutta hän ei näytä ensinkään ilkeältä,“ arveli Gerson Chefez.

„Piirtää osaa hän kuin paholainen,“ sanoi nuori Chefez. „Lebele Hirschin on hän kuvannut niin satuvasti, että tekisi mieli antaa hänelle korvapuustin.“

Hadaszka yksin ei sanonut mitään ja yhtä ääne-

tönnä istui hän illallispöydässäkin. Mutta kun kaikki olivat menneet levolle, pukeutui hän nopeasti turkistuttuunsa ja avasi akkunan. Ja Putin seisoi kadulla niinkuin oli luvannutkin.

„Tekö se olette?“

„Niin, minä se olen, suurin houkkio Wrublovizissa. Ettekö kuule, kuinka tähdet ovat pakahtumaisillaan naurusta?“

„Minusta ei ole mitään naurettavaa“ sanoi Hadaszka. „Kuinka onnellinen olen, kun olette täällä, mutta yhtä kauheaa on ajatella, että teidän täytyy ratsastaa Winogrodiin, kun sudet uhkaavat tulla kaupunkiin.“

„En sitte ratsastakaan, vaan jään yöksi Tschitscherinin luo.“

„Niin, tehkää niin!“

„Teen kaikki, mitä te haluatte Hadaszka.“

„Ja minä, mitä voin minä tehdä teille?“

„Sallikaa suudellani tohvelianne, tyydyn siihen.“

Hadaszka otti nopeasti tuon nahkavuorisen, punaisen samettitohvelin jalastaan ja näytti sitä Putinille.

„Tässä se on,“ sanoi hän nauraen.

„Heittäkää se minulle!“

Hadaszka nouti lankaa, satoi pikku tohvelin siihen ja laski sen alas. Juutalais-Rafaeli otti sen ja suuteli hellästi sitä paikkaa, jossa Hadaszkan jalka oli levännyt pehmeässä, lämpymässä tohvelissa, sitten nousi tuo lemmen airut takasin kauniin, onnellisen immen luo.

Seuraavana aamuna oli Hadaszka ensimmäisenä puodissa; hän oli vielä yksin, kun äkkiä puodin lasioverssa näkyi suuri musta pää hehkuvien silmin. Kun hän oli avannut oven, tuli Mefistofeles ystävällisesti häntäänsä heiluttaen, valkoista härmää kuonon ympärillä ja kantaen suussaan pientä kokoon solmittua huivia. Hadaszka otti sen, siellä oli vähän rahaa. Kirjeen pisti hän nopeasti taskuunsa, rahat heitti hän laatikkoon, pani pienen käärön turkkilaista tupakkaa ja oman kirjeensä Plutinille huiviin, jonka jälkeen Juutalais-Rafaelin musta ystävä riensi käärönsä kanssa pois.

Tällä tavoin olivat rakastavat kirjeenvaihdossa kenenkään estämättä tai häiritsemättä. Aikaisin joka aamu tuli Mefistofeles suussaan rahat ja Plutinin kirje, sekä palasi Winogrodiin käärö tupakkaa ja Ha-

daszkan kirje suussa. Ei yksikään ihminen kymmenen penikulman matkalla olisi uskaltanut siltä ryöstää tuota pientä kääröä; kaikki tiesivät sen olevan Juutalais-Rafaelin koiran ja se kyllä riitti.

Itse saapui Plutin kahdesti päivässä puotiin; ensin aamupäivällä ja sitten illalla. Muurissa oli syvennys ja sinä pieni päällystetty rahi; siinä istui hän ja tupakoi tai piirsi. Hänen luonnoskirjansa soi aina Hadaszkalle tilaisuuden menemään myyntipöydän toiselle puolen, istahtamaan hänen viereensä ja puristamaan hänen kättänsä sekä kuiskaamaan hänelle pari ystävällistä sanaa, samalla kun hän hiipien aivan hänen viereensä katsahti hänen olkansa yli luonnoskirjaan, johon hän kynällään loihti sukkelan ivakuvan, hullunkurisen muotokuvan tai pienen, sievän laatukuvan. He olivat niin viattoman autuaita, nuo molemmat puhtaat, hyvät sydämet; sanomattomaksi iloksi oli heille, kun vaan tunsivat olevansa toistensa läheisyydessä, kun Hadaszka vain sai nähdä hänen taiteellisia kyhäyksiään, ja Plutin kun sai kuulla hänen nauravan onnellisen lapsen tavoin noille kuville; niin kun hän vaan tunsu hänen lempeän henkäyksensä poskellaan tai tunsu käteensä koskettavan

pehmeän turkiksen, johon hän oli puettu, kuten kukka nupun tyyneesen peitteesen. Ja kun Gerson Chefez meni toimilleen ja kelpo Mathelella oli jotain tehtävää keittiössä tai huoneessa ja Hadaszkan veli teki kauppaa ostajien kanssa, niin muuttui tuo hiljainen, pimeä pikku kolo pieneksi paratiisiksi, jossa Plutin saattoi kietasta kätentä Hadaszkan ympäri, kun taa-sen Hadaszka hiljaa taivutti hänen niskaansa ja Plutin sydämen ilolla kuunteli hänen puhettaan, kunnes hänen raittiit, punaset huulensa lähenivät yhä enemmän ja vihdoin tuoksuva suudelma hänen huuliansa kosketti.

Ellei ollut mitään piirtämistä, niin keksi tuo järkevä tyttö aina kiistan aihetta Plutinin kanssa juutalaisista ja tuo lemmekäs kiistely saattoi hänet yhtä varmaan ja yhtä moitteettomalla tavalla, kuin luonnoskirjakin, hänen rinnallensa tuohon pimeään muurin koloon pehmeälle rahille. Niin, vieläpä hänen vanhempansa noita pikku kiistoja pitivät niin vakavina, että äiti useasti muistutti hänelle, ettei loukkaisi Plutinia ja Gerson Chefez eräänä iltana huudahti: „En käsitä tuota oikein! Te ette voi olla yhdessä, sinä ja maalari, joutumatta kiistaan keskenänne. Sinä ajat hänet

pian pois, Hadaszka, ja sepä olisi ikävää, sillä hän on ihminen, joka monin tavoin voi olla huviksi.“

Plutin kuunteli hymyillen kaikkia mitä Hadaszkal-la oli sanomista; hän väitti vastaan vaan silloin tällöin saadakseen hänet innostumaan, kun hän piti häntä niin viehättävänä, kun hänen poskensa alkoivat punastua ja silmät hehkua, mutta päivä tuli, jolloin tuo mahdottomuus oli tapahtunut, Hadaszka kokonaan hurmannut Juutalais-Rafaelin. Kevät oli tällä välin tullut ja kesä läheni. Tuo hiljainen, pimeä loukko muurissa vaihdettiin yhä useammin valoisampaan ja eloisampaan olinpaikkaan, jossa puut ja pensaat levittivät viheriät oksansa rakastavain yli. Ratsain saapui Plutin Chefezin puiston aidan luo, Hadaszka seiso i aidan toisella puolen ja he juttelivat toistensa kanssa, suutelivat toisiaan kenenkään näkemättä, paitsi kenties leppälinnun, joka oli tehnyt pesänsä seljapuuhun.

Kun Hadaszka taasen kerran seiso i tuon pienen, viheriän lehdikön varjossa, jonka oksat tässä kietoutuivat toisiinsa, ja auringonsäde lankesi lehtien lomitse hänen kauniille, jaloille kasvoilleen, huudahti Plutin:

„Nyt olet sellainen, kuin olit purim-iltanakin, jolloin sinut ensi kerran näin; ja tuollaisena tahdon maalata sinut.“

Rakastavat neuvottelivat sitten ja taasen keksi järkevä Hadaszka keinon, miten olla Juutalais-Rafaelille kuvan mallina. Abraham Tabak, tuo köyhä soittoniekka, oli yksi niistä, joille hän aina jakeli almuja. Ei ollut vaikeata taivuttaa häntä ja hänen vaimoansa puolelleen. Plutin asetti telineensä heidän pieneen, köyhään majaansa ja kun Hadaszka saapui almuineen — nyt saapui hän paljon useammin kuin ennen — viipyi hän tunnin verran tai kauvemmin ja Plutin käytti tätä aikaa väsymättömällä innolla loihtiakseen hänet kankaalle hänen neitsyeellisessä viehätöksensä. Hän maalasi ensin muotokuvan.

„Haluaisin mieluisasti sinut sellaisena kun olit siinä iltana, jolloin ensi kerran näimme toisemme,“ sanoi hän.

„Suuressa turkkipuvussako?“

„Niin, mutta ethän voi tällaisessa helteessä. . .“

„Tahdon kuolla puolestasi,“ sanoi Hadaszka hymyillen, „jos niin tahdot. Miksi en siis pukeutuisi turkkiin helteelläkin.“

„Ainoastaan tämän kerran pyydän sinulta sitä uhrausta; sitten voin kyllä maalata sinuttakin.“

Kun Plutin seuraavana päivänä saapui Tabakin luo, oli turkki jo valmiina. Pian saapui Hadaszkakin, eikä häntä tarvinut pyydellä. Hän niin halullisesti ja tyytyvästi peitti solakan vartalonsa tuohon tuuheaan, pehmeään turkkiin, kuin olisi ollut kysymyksessä virkistävän kylvyn ottaminen.

Kun kuva oli valmiina, saattoi jokainen, joka ei ollut tuntija, pitää sitä Rembrandtin alkuperäisenä teoksena. Mestarillisesti oli kuvattu tuo, tarkka vastakohta valon ja varjon välillä. Hadaszka, suureen, mustaan turkkiin puettuna, seiso i kokonaan pimeässä, ainoastaan hänen kasvoillensa lankesi kirkas valon säde, valoisa, viaton lapsen hymy kirkasti niitä sisällisesti.

Sattui kerran kun Juutalais-Rafaeli vielä maalasi kuvaa, että Abraham Tabak oli sairaana ja häneltä puuttui välttämättömimmät tarpeet itselleen ja omaisilleen. Onneksi saapui Plutin ja näki tuon suuren kurjuuden. Hän ei ainoastaan antanut kaikkia rahojja, mitä hänellä oli mukanaan, vaan nouti myöskin lääkärin ja vei itse tämä kirjoittaman määrääksen ap-

teekiin. Hän istui Abraham-poloisen vuoteen ääressä ja antoi hänelle omin käsin ensimmäisen lusikallisen rohtoja, kun ovi aukeni ja Hadaszka valkoisessa ke-säpuvussa, tuoden kaikenlaisia lahjoja, astui tuohon pikku mökkiin ja enkelin tavoin levitti valoa ja lohdu-tusta sen suruisaan hämääseen.

Tämä näky oli usein Plutinin mielessä ja kun muo-tokuva oli valmiina, pyysi hän saada vielä kerran kuvata Hadaszkan viehättävän esiintymisen juutalai-nessa laatukuvassa.

„Maalaa minut niin usein kuin tahdot,“ sanoi Ha-daszka veitikkamaisesti uhaten sormellaan, „purpu-raan tai ryysyihin puettuna, mutta ei vaan kuvassa, joka alentaa juutalaisia.“

„Kun maalaan sinun kuvasi, Hadaszkani,“ sanoi Plutin, „ei voi olla kysymystäkään muusta kuin vie-hättävästä.“

Tällä kerralla sai Hlamtonin punanen kärpänpuuhka-puku olla käytettävänä ja sitä paitsi Abraham Tabak koko perheensä kanssa.

Kun taulu, jonka Plutin nimitti sabatti-illaksi, oli valmiina ja hän vei Hadaszkan telineitten luo, sei-soi tämä kauvan vaipuneena äänettömään katselemi-

seen, sitten käänsi hän loistavan katseensa Plutiniin ja sanoi hiljaa:

„Oi, se on kaunis! En voi sanoa sinulle kuinka kaunis se on!“

Ja taulu oli todellakin mainio.

Köyhässä mökissä nähtiin sabatti-iltana kurja juutalainen makaavan kehnolla olkivuoteellaan, hänen ympärillään olivat vaimo ja lapset. Vaimon kädessä oli koverrettu peruna, jossa lyhyt talikynttilän pätkä paloi; tämä loi vaaleankeltaisen valon sairaan, joka juuri rikkinäisestä kirjasta luki iltarukousta, verettömille kuihtuneille poskille, sekä vaimon punasiksi itkettyihin silmiin ja lasten vaaleille, kasvoille. Samalla on ovi aukaistu ja nuori kaunis nainen näyttätty ovella enkelin hymyily huulillaan. Se on Hadaszka kärpänpuuhkaisessa purpurapuvussa, joka verhoaa hänet jalkoihin asti, kimalteleva otsanauha pään ympäri ja kirkkaan valon ympäröimänä, joka virtaa häneen haaraisesta kynttilän jalasta, jota lahjoja kantava vanha palvelijatar pitää hänen rinnallaan kädessään, mutta jonka valo näyttää lähtevän hänestä itsestään.

„Plutin,“ huudahti tuo kaunis tyttö taasen kauvan

onnellisella tyyneydellä katseltuaan kuvaansa, „sinä olet jumala! Sinua voisi palvella!“

Ja ihastuksissaan vaipui hän polvilleen Plutinin eteen ja suuteli hänen kättään.

„Mitä teet, sinä taivaan enkeli,“ kuiskasi maalari ja veti hänet rinnoilleen. „Oi, sinä puhdas, hyvä sydän! Sinä olet sovittanut kaikki mitä tähän asti olen kärsinyt, eikä se ollut vähän.“

Hän suuteli ja yhä suuteli häntä ja kuumia kyyneleitä valui hänen käsilleen.

„Jospa vanhempani saisivat nähdä taulun,“ alkoi Hadaszka kainosti.

„Ota se,“ vastasi Plutin. „se on sinun.“

„Ei, ei!“ huudahti hän melkein hämmästyneenä.

„Sinulle minä sen maalasinkin,“ vakuutti hän.

„Ja Tschitscherinin palvelija veikin taulun Gerson Chefezin luo, jossa se herätti yleistä kummastusta ja ripustettiin Hadaszkan huoneeseen.

Mutta hänen kuvansa kaunisti taasen Plutinin pientä kamaria Winogrodin pappilassa ja kun ei Juutalais-Rafaeli voinut puhutella tuota kaunista, järkevää tyttöä itseä, keskusteli hän pitkät ajat maalatun Hadaszkan kanssa, joka yhtä ystävällisesti katseli

häntä ja joka, kun hän puhui syvästä rakkaudestaan, tuntui punastuvan yhtä lempeästi ja hymyilevän hänelle yhtä onnellisena, kuin eläväkin.

XIV.

Oli jälkikesän alkupuolella noina lempeinä, ihaniina päivinä, jolloin ilma ja kaikki mitä maassa on näyttää kultaisen valon peittämältä ja jolloin Israelilaiset viettävät iloista juhlaa muistoksi retkestä erämaan läpi. Sukoth, lehtimajan juhla oli tullut, jolloin koko Israel jättää pimeät, tomuiset mökit ja muuttaa vapaasen ilmaan pystyttäen telttansa nurmikolle. Puiston käytävälle oli Gerson Chefez omaisineen rakentanut pienen, ystävällisen majan, jossa he nyt koko kahdeksan päivän ajan ainakin nyyksi asuivat ja oleskelivat.

Jokainen oli ottanut osaa rakennustyöhön. Gerson Chefez oli poikansa kanssa pystyttänyt pylväät maahan ja kiinnittänyt ne toisiinsa ansailla. Mathele oli peittänyt seinät punasella kankaalla ja punonut oksista ja lehvistä viheriän katon tekemättä sitä kuitenkaan niin tiheää, etteivät tähdet pääsisi välkkymään niiden lomitse. Hän oli vielä kiinnittänyt palmun oksia ja niihin pistänyt muutamia pajuvitsoja, joilla juhlan viimeisenä päivänä tavanmukaisesti ajettiin pois synnit, aivan kuin tunkeilevia kärpäsiä ja näihin riip-

pumaan oli hän myöskin ripustanut eheän kultaisen hedelmän, paradiisin omenan. Hadaszka taasen oli valmistanut ketjuja kirjavasta paperista ja ripustanut niitä pylväästä pylvääsen, ansaasta ansaasen; hän oli oksiin ripustanut kullatuita pähkinöitä ja asetellut viheriäin lehtien sekaan kullalta ja hopealta hohtavia lintuja, vieläpä laatinut pienen pesänkin, jossa oli kultaisia munia.

Tässä majassa oleskelivat he nyt, mikäli heidän toimensa myönsi; täällä he aterioitsivat, täällä he rukoilivat, täällä he ottivat vastaan ystäviänsä, täällä he juttelivat ja täällä he makasivatkin kukin vuorostaan yönsä. Sinche Thoran, Thoran riemujuhlan yön pyysi Hadaszka saada viettää siellä, sillä ilma oli lämmin ja suloinen ja oli sitäpaitsi täysikuu.

Kun kaikki olivat menneet levolle ja hiljaisuus ja pimeys vallitsi koko talossa, hiipi Hadaszka sinne turkisnutussaan, avasi raskaat palmikkonsa, sitoi valkean silkkihuivin päähänsä ja meni lehtimajaan, johon hän täyteläisistä patjoista ja tuuheista taljoista valmisti itsellensä itämaisen vuoteen. Mutta nukkumista ei hän ajatellutkaan, siksi oli yö liian vieno.

Rukoiltuaan iltarukouksensa istahti hän pehmeil-

le taljoille ja katseli nojaten päättään käsiinsä viheriän lehtikaton lomitse taivasta, johon tähdet salape-
räisesti loistavin rivein ilmestyivät.

Ei viipynyt kauvan ennenkuin kuukin nousi met-
sän takaa, ensin suurena ja punaisena kuin keru-
biinin liekehtivä kilpi, sitten kirkkaana ja loistavana
leijaten puhtaassa eetterissä. Hadaszka nousi ja as-
tui majasta ulos. Hän muisteli Plutinia ja se piti hä-
net valveilla! ja kun hän taasen nosti silmänsä kuu-
ta kohti, tuntui hänestä kuin katsoisivat lempeät kas-
vot ystävällisesti häneen ja kuin ne hymyilisivät hä-
nelle. Kainona loi hän katseensa maahan ja kulki hil-
jaa puiston läpi, vetäen kättänsä yli kukkien, jotka
kasvoivat polun molemmin puolin. Mutta päästyään
pienen vesilätäkön luo, joka oli syntynyt maassa ole-
vaan syvennykseen kaivon lähelle, näyttivät somat,
kultaisten hiuksien ympäröimät kasvot ystävällisesti
nyökkäävän hänelle kuvastavalta veden pinnalta.

„Miksi hymyilet, Levana,“ sanoi hän hiljaa itsek-
seen, nostaen alas taivutettua päätänsä. „Sinulta ei
pysy mitään salassa. Yhtähyvin kuin tunnet salaisuus-
teni, näet myöskin sydämeeni; näet rakkauteni, luot-
tamukseni; tiedät, ettei mielessäni asu mitään synnil-

listä tai luvatonta. Osoita minulle tieni, niinkuin kerran teit heimolleni erämaassa.“

Kauan seisoj hän nojautuneena puuta vastaan, jonka hedelmiä täynnä olevat oksat tiippuivat alas-päin, mutta vastausta ei hän saanut, ei puhtaasta korkeasta eeteristä, eikä veden syvyydestä. Ihmisääni vihdojin saattoi hänen sydämensä pohjukan väräjä-mään.

Se oli Plutinin ääni. Hän lauloi vielä etäällä, mutta nuo lempeät sanat liitivät ihanan sävelen siivillä kautta avaruuden ja ehtivät hänen korviinsa.

„Kuu, sä kirkas loista
Nyt yöhön rauhaiseen. —
En mielestän voi poistaa
Sua, oma armaisen!“

Hadaszka kuunteli ääneti, hiljaa. Ei ääntäkään päässyt hänen huuliltaan, hän ei voinut edes nousta.

Vielä kerran kuului laulu, mutta nyt aivan läheltä, aidan toiselta puolen. Sitten hyppäsi Juutalais-Rafaeli aidan yli ja oli Hadaszkan jalkain juuressa.

„Oletko täällä?“ sammalsi Hadaszka melkein kuoliaaksi pelästyneenä.

„Eikö minun olisi pitänyt tulla?“ kysyi Plutin ollen yhä polvillaan hänen edessään. „Sano vaan, niin lähdet heti.“

„Ei, ei!“ vastasi Hadaszka kumartuen alas ja suudellen häntä.

Hän istahti puun vieressä olevalle penkille ja Plutin seurasi tuota pientä, pehmeää kättä, joka hiljaa veti hänet luokseen.

„Kuinka tyyntä, kuinka vienoa nyt on!“ sanoi Hadaszka hetken kuluttua.

Sitten vaikenivat he molemmat ja katselivat ihas-tuneina hopeankirkasta yötä.

Luonto ei nyt enää ollut nuoren tytön kaltainen, joka kukilla seppelöittynä ja visertävien pääskysten seuraamana lähenee hymy huulillaan; ei se myöskään ollut enää kaihoava morsian, joka peittää maan komeudella ja loistolla ja lukuisilla väreillä; se oli lempeä vaimo, jonka kypsynyt kukoistus ja varma omistus tarjoaa täysin tyydyttävää nautintoa, iloa ilman levottomuutta ja onnea, johon ei ole sekoitettu katkeria rohtoja.

Runsas kukoistus ja hymyilevä rehevyys ilmaantui kaikkialla. Taivas oli kirkas, ilma puhdas, vieno ja

lempeä, vilja oli leikattu ja korjattu, rypäleet riippuivat täyteläisinä, kypsinä, samoin maissi ja meloonit; pyöreät, punaiset omenat, kultaiset päärynät, luumut ja persikat painoivat puitten oksia alaspäin ja metsäruusujen tiheästä pensaistosta loistivat punaiset marjat. Georgiinit ja asterit kilpailivat kirjavissa väreissä sillävälin kun auringonkukka nöyränä painoi kasvonsa maata kohti.

Ja kaikki tämä esiintyi täysikuun loihtuvalossa, joka valui aittoihin, puihin, nurmikoille, kaivopumpun ojennetuille käsivarsille ja valoi kimaltelevia pisareita kukkien väririkkaisiin teriöihin ja viheriöille lehdille.

Kaikkialla oli hopeankirkas hohde.

Lehtimajan ympärille oli kuu rakentanut uuden komean rakennuksen, hopeaseinäisen taikalinnan, jonka lattiaa peitti hopealla huoltu matto, päällä kultanauhoilla kiinnitetty hopeakatto. Metsän oli tuo suuri loihtija muuttanut hopeakielillä viritetyksi jättiläisharpuksi, joka ilman vähänkin liikkuesssa antoi kuulua juhlallisesti humisevan äänen. Hopeatie johti suuren aavikon läpi joelle, jonka päällä oli hopeasilta; ja näköpiirin rajalle oli loistavista pilvistä rakennettu

leveät hopeaportaat, jotka kohousivat kohti taivasta, jonka portit näyttivät olevan avoinna.

Oli kuin alkuhenget olisivat aikoneet viettää juhlaa. Liikkuvat aallot muuttuivat veden neitosiksi, jotka viheriöissä, hopealla ommelluissa hunnuissaan tanssivat virran liikkuvalla permannolla. Ilman täytti ja teki eloisaksi hienot pilviolennot, jotka valkoisin siivin leijailivat edestakaisin, metsän reunoissa olevat koivut muuttuivat siveiksi keijukaisiksi, joitten nuorteita hentoja jäseniä peittivät kuun säteistä kudotut hunnut. Kaislistossa leijailivat virvatulet edestakaisin, ojentelivat tuontuostakin toisilleen liekehtiviä käsiänsä vallattomiin tansseihin, samalla kun kuu kaivon syvyyteen oli sytyttänyt taikavalon, joka näytti tulevan rotkosta, missä pienet vuorenhaltijat, harmaapartaiset kääpiöt, etsivät kultaa ja hopeaa.

„Kaste lankee,“ sanoi Hadaszka vihdoin, „hiukseni ovat kosteat. Etkö mieluimmin tahtoisitulla majaan?“

„Vielä kysytkin! Enkö tahdo kaikkea mitä sinäkin tahdot!“

„Tule sitten!“

Hadaszka nousi ja vei hänet mukanaan.

„Mutta sinun täytyy lähteä silloin kun määrään.“

„Vieläkö epäilet, Hadaszka, ettet sanallasi, katseellasi voi johtaa minua kuin ohjaksilla. Ariadne ratsasti pantterilla, enkä minä vielä ole pantteri.“

Hadaszka hymyili; käsi Plutinin uuman ympäri vei hän hänet puiston läpi lehtimajaan ja näytti hänelle kirjavat paperiketjut, kullatut pähkinät ja pienen linnunpesän munineen, näytti hänelle kaikki leikkikalujaan näyttelevän lapsen viattomalla ilolla. Sitten hiipi hän, ikäänkuin olisi itse ollut lintu, viheriän lehtikaton alle ja kun Plutin seurasi häntä, veti tuo lempeä olento hänet luokseen pehmeille taljoille ja täyteläisille patjoille.

„Hadaszka, ainokaiseni, sydämeni, elämäni,“ alkoi Plutin. „Oletko milloinkaan ajatellut, mikä kohtalo kerran on kohtaava meitä ja rakkauttamme? Voitko mukautua siihen ajatukseen, että sinun on minusta eroaminen? Minä en voi; en voi hengittää, elää sinutta. Ja voimmeko toivoa, että joskus kokonaan olemme toistemme omat.“

„Ei milloinkaan, Plutin, ei milloinkaan,“ vastasi Hadaszka surullisesti. „Minä en voi sinusta luopua, mutta en myöskään voi saattaa vanhempiani ennenaikaiseen hautaan. Sinä et minua ymmärrä, sillä ai-

noastaan juutalainen tietää, mitä perhe-elämä meidän keskuudessamme merkitsee, mutta en edes puolisonasi Plutin, voisi olla onnellinen ilman vanhempaini siunausta ja he kiroisivat minut, jos antaisin kastaa itseni, he repisivät vaatteensa, istuisivat maahan ja rukoilisivat puolestani kuin kuolleen puolesta.“

„Rakkaus voi kerran valaa eloa kovaan kiveen,“ sanoi Plutin hiljaa, „Jumala armahti onnetonta taiteilijaa ja antoi hänen patsaalleen elävän sielun, mutta minä olen tuomittu käsilläni syleilemään elävää olentoa, jota rakastan ja joka minua rakastaa, mutta joka muuttuu kovaksi, tunnottomaksi marmoriksi heti kun harhauskon myrkkyinen henkäys kuohuu sitä kohti.“

„Älä tuomitse väärin,“ jatkoi Hadaszka painaen päänsä hänen rinnoilleen, „minä en ole kova, minä en ole julma, en ole sinua kohtaan enkä myöskään tahdo olla vanhempiani kohtaan. Minä en valita. Luulen että Jumala juuri sen tähden kun hän rakastaa meitä, on väliimme niin pyhän esteen asettanut. Rakkaus, sellainen kuin meidän, ei voi viihtyä ihmisten keskuudessa yksinkertaisena, porvarillisena.“

„Luulen olevasi oikeassa,“ sanoi Plutin, „mutta ellemme kuulu tähän meitä ympäröivään maailmaan, niin osoita, Hadaszka, minulle toinen, jossa voimme mieleemme mukaan rakastaa toisiamme.“

„Rakkautemme Plutin,“ alkoi taasen tuo kaunis, järkevä impi, „muistuttaa minua lapsena kuulemastani juutalaisesta sadusta. Rabbi Ismael Ben Elisha vannoi kerran ettei milloinkaan rakastaisi naista, kun saatana tuli maailmaan samalla kertaa kuin nainenkin.“

„Mitenkä sen voi selittää.“

„Kabbala selittää sen näin: Kirjainta samich, jolla saatanan nimi alkaa, ei löydy raamatussa ennen naisen luomista; vasta kun nainen oli luotu, ilmestyy tämä kirjain.“

„Omituinen selitystapa!“

„Kuulehan nyt! Rabbi Ben Elisha vannoi ettei milloinkaan rakastaisi naista ja pitikin valansa seitsemän vuotta. Silloin ilmestyi hänelle kerran yöllä kaunis nainen kirkkaan valon ympäröimänä. Tämä sanoi: Minä olen sinun morsiamesi, Ben Elisha, tahotko rakastaa minua? Mutta Ben Elisha piti häntä pahan henkenä ja koki manata hänet pois. Huomattu-

aan, ettei mitään voinut tuon ihmeellisen ilmiön suhteen, huudahti hän: Ken olet sinä? Sano! — Tämä vastasi: Minä olen seraphi; Jumala on luonut minut rakastaakseni sinua ijankaikkisesti. Silloin vaipui Ben Elisha polvillensa ja tuo taivaallinen olento kumartui hänen puoleensa ja suuteli häntä. Ja kun Rabbi Ben Elisha sitten kuoli, nähtiin yöllä valon kohoavan hänen haudastaan; se oli rakastava seraphi, joka vainajan sielun kanssa nousi Jumalan luo taivaaseen.“

„Samoin olet sinä, Hadaszka, luotu minulle,“ huudahti Plutin.

„Niin, rakastaakseni sinua,“ lisäsi Hadaszka helästi, „ikuisesti, ijankaikkisesti ainoastaan sinua. Kun ihminen nukkuu, sanoo Sohar, lähtee sielu ruumiista ja kohoaa taivasta kohti, päästäksensä siellä osalliseksi Thoran salaisuuksiin. Mutta minun sieluni, Plutin, on sellaisina hetkinä sinun luonasi, sillä sinä olet minun taivaani. Minä en milloinkaan rakasta ketään toista,“ sanoi hän pitäen Plutinin käsiä omis-
saan. „Ja kuinka se olisi mahdollistakaan. Voiko rakastaa useammin kuin kerran? Jos saavutamme onnen, että tuhanten joukosta olemme löytäneet olennon, joka on meille luotu, joka on joka kohdassa so-

pusoinnussa kanssamme, jonka viatkin tuntuvat ansioilta, niin silloin rakastamme, mutta ainoastaan silloin; mikään muu ei ole rakkautta, sen tietää lintunenkin oksalla, petoeläinkin metsässä.“

„Mutta sanotko sitä elämäksi, Hadaszka,“ kysyi Plutin, „jos ikuisesti saamme olla ilman tätä olentoa, jota rakastamme, joka on meille luotu, joka on korkein toivomme?“

„Kauvanko kestää tämä elämä?“ sanoi Hadaszka. „Onko se mitään muuta kuin ohi kulkeva varjo ja voiko mikään sen jälkeen meitä erottaa. Rakkaus on se tulinen vaunu, joka kohottaa meidät tästä maailmasta pois.“

Hänen kasvoilleen levisi puhdas, kirkastettu valo, kun hän melkein kuin jumaloiden nosti katseensa rakastettuunsa.

XV.

Muutaman päivän kuluttua lehtimajan juhlasta, saatiin Wrublovizissa kuulla, mikä jo aikoja sitten oli tunnettu Pariisissa, Lontoossa, Berliinissä ja Wienissä, että nimittäin suuri pyrstötähti piakkoin tulisi näkyviin. Heti valtasi kaikki pelkurit ja taikauskoiset mielet mitä suurin kauhistus, joka yhä eneni kun jesuitat, rabbinit ja papit kilvan ennustelivat maailman loppua.

„Jos kerran määrätty on, että tuo pyrstötähti polttaa maan, kuin kynttilän liekkiin joutuneen kärpäsen,“ sanoi Plutin Hadaszkalle, „niin kyllä se tapahuukin, josko sitä huolehdimme tai ei. Sen tähden en minä järkeäni, enkä hyvää mieltäni menetä.“

Samoin puhui hän ystävilleenkin, lisäsi vaan: „em-mehän voi nyt parempaa tehdä, kuin keksiä hullunkurisen pilan. Ellei maa huku, saatamme tehdä kaikki naurunalaiseksi ja jos maailman loppu todella on tullut, niin on parempi kuolla naurusuin kuin kyyne-lissä.“

Seuraavana päivänä toi Abraham Tabak, soitto-

niekka, omituisen uutisen Wrubloviziin.

„Enkeli,“ kertoi hän, „on ilmestynyt Juutalais-Rafaelille ja julistanut hänelle, että vedenpaisumus on tulossa ja on sen ohella käskennyt hänen rakentamaan arkin pelastaakseen sinne itsensä ja ne, jotka enkeli hänelle osoittaa. Plutin onkin heti ryhtynyt toimeen ja autiolla vuorella alkanut rakentaa arkkia.“

Seuraavana aamuna lähti sadottain uteliaita juutalaismiehiä ja naisia, autiolle vuorelle, ja siellä he todellakin näkivät työmiehiä, jotka Telesphor oli Borodinkosta palkannut, täydessä rakennuspuuhassa.

Muutamana päivänä oli ehditty rakentaa tasapohjainen alus ja sille pitkulainen matala rakennus.

Kun pyrstötähti ensikerran yön tullessa näytti tulipyrstönsä, oli tuo uusi Noakin arkki jo valmis ja Wrublovizin juutalaisten kuolon kauhulla katsellessa tuota kauhistuttavaa taivaanmerkkiä, levisi huhu, että Plutin parhaillaan vei eläimiä.

Jo samana yönä tapahtui yleinen muutto. Juutalaiset ja muut asukkaat jättivät kotinsa ja lähtivät lähellä oleville kukkuloille mukanaan vieden tavaransa ja

irtaimistonsa, mitkä helposti voivat kuljettaa.*)

Kirkkaassa kuunvalossa näki Plutin ystävinensä, istuessaan iloiten ja maljoja maistellen arkkinsa edessä, kuinka musta jono, ikäänkuin kulkevia muurahaisia, nousi kukkulalle. Siinä olivat Wrublovizin juutalaiset, jotka satalukuisena tai lukuisamminkin tulivat etsimään täältä suojaa itselleen ja omaisilleen. Kukulalle päästyään hyökkäsivät kaikki Juutalais-Rafaelin luo ja alkoivat täyttää kurkkua huutaa:

„Ota meidät arkkiin, muuten olemme kuoleman omia!“

„Niinkö luulette?“ vastasi Plutin nousten pöydästä, jonka ääressä ystävykset istuivat. „Ei se niin helposti käy, kuin luulottelette.“

„Minä kyllä maksan pääsymaksun,“ huusi rikas Granat.

„Minä myöskin, minä myöskin,“ kuului kaikilta tahoilta.

„Niin ei se käy,“ sanoi Plutin. „Minä ainoastaan toimin saamieni ohjeitten mukaisesti; tässä eivät tu-

*) Tällaista tapahtuu Galiziassa joka kerta, kun pyrstötähti ilmestyy.

le kysymykseen lahjomiset, eikä mieskohtaisuus. Minua on käsketty arkkiini ottamaan kaksi hevosta, kaksi nautaa, kaksi lammasta, kaksi sikaa ja sitä paitsi kanoja, hanhia, ankkoja, ainoastaan kesyjä, hyödyllisiä eläimiä. Sitäpaitsi on minun myöskin sallittu ottaa yksi juutalaismies ja yksi nainen, mutta ei useampia ja sen vuoksi päästänkin vaan yhden arkkiin. Lohduttukseksi muille voin vakuuttaa, että he jo kolmen päivän kuluessa ovat kaikki Abrahamin syliin kokoontuneet.“

Epätoivon huuto täytti ilman. Jokainen tahtoi olla se juutalainen, jonka Juutalais-Rafaeli sai pelastaa. Syntyi oikea taistelu arkin edessä; nuo Wrublovizin sankarirukat repivät toisiansa parrasta ja hiuksista, löivät toisiaan nyrkeillään, kunnes Hlamton vihdoin antoi merkin trumpeetillaan ja siten sai Plutin äänensä kuuluviin.

„Minusta saatte kyllä lyödä toisenne kuoliaaksi,“ huusi hän, „ei se sentään auta, minä valitsen ne juutalaiset, jotka haluan; ne otan arkkiin enkä ainoatakaan enempää.“

Taasen alkoivat kaikki voivotella, rukoilla ja huutaa.

„Yksi erästään!“ käski Plutin.

Hänen ystävänsä kokivat saada aikaan jotain järjestystä tuossa mielettömässä joukossa, he asettivat nuo epätoivoiset huokkiot toistensa taaksi ja antoivat niitten vitkaan kulkea ohi. Mutta jokaisessa huomasi Plutin jotain vikaa; yhden nenä oli liian pieni; yksi juutalaisnainen oli liian lihava, toinen liian laiha, kolmas häilyi liiaksi kävellessään, neljännellä oli liian paljon pisamia.

„Ottakaa minut,“ rukoili Lebele Hirsch.

„Teillähän on elimellinen vika aivoissa,“ vastasi Plutin kylmästi.

„Kiviä kasvakoon tuon meisze behemen*), tuon Finkelsteinin vatsaan, vihannoitkoon risibel**) hänen nenällään!“ huudahti Lebele Hirsch vihoissaan.

Jono oli kulkenut ohi ja Plutin selitti kuivasti, ettei miehissä eikä naisissa ollut oikeata.

Mutta silloin saapui uusia pakolaisia. Siinä oli Gerson Chefez puolisonsa, poikansa ja tyttärensä Hadaszkan kanssa, jonka lempeät, ihanat kasvot loisti-

*) naudan.

**) viinimarja.

vat tumman huivin alta. samoin kuin purim-iltana.

Gerson Chefez pyysi myöskin päästä arkkiin, mutta heti huudettiin: „yhden juutalaisen ja yhden naisen saa hän ottaa, kaikkien muiden täytyy hukkuu.“

„Minä olen jo vanha mies,“ sanoi Gerson Chefez, joka tuskissaan oli juonut melkoisen määrän viinaa „ja jos minun täytyy kuolla, niin kuolee Matheleni kanssani, mutta jos tahdotte pelastaa lapseni, hyvä herra, niin ovat ne tässä.“

„Nuori Chefez miellyttää minua tosiaankin,“ sanoi Plutin.

„Arkkiin siis hän!“ huusi Nabohoffko ja lykkäsi hänet ovesta sisään.

„Mutta Hadaszka —“ jatkoi Plutin.

„Mitä teillä on häntä vastaan,“ keskeytti hänet Gerson Chefez hämmästyneenä.

„Hadaszka miellyttää minua vielä enemmän,“ jatkoi Plutin ja tuo kaunis tyttö meni samoin arkkiin.

Vähitellen rauhoittuivat pakolaiset ja asettuivat pehmeälle nurmikolle arkin ympäri. Syötiin ja juotiin ja vihdoinkin nukahti jokainen, mikäli tila myönsi; Abraham Tabak viulu käsivarrellaan, Mathele suuren arkun kannelle, jossa säilytettiin Chefezin perheen ra-

hoja ja kalleuksia, puolisonsa hänen syliinsä, nuori Chefez tuon uuden Noakin lampaiden ja sikojen joukkoon, sekä Lebele Hirsch arkin katolle, jonne hänen oli onnistunut varkain pujahtaa.

XVI.

Kolme päivää ja kolme yötä istui Mathele liikkumatta ja hautoi raha-arkkua sillä välin kun Gerson Chefez makasi hänen sylissään ja Plutin salaa suutelee Hadaszkan punaisia huulia. Yhtä kauvan majailivat myöskin Wrublovizin juutalaiset paljaan taivaan alla autiolla vuorella.

Neljäntenä päivänä poistui pyrstötähti polttamatta maata tai upottamatta sitä uuteen vedenpaisumukseen; Gerson Chefez oli vihdoinkin selviytynyt kohme-lostaan ja Lebele Hirsch varovasti laskeutunut alas arkun katolta.

Pian olivat kaikki poistuneet autiolta vuorelta ja ystävykset myöskin poistuivat sieltä.

Arkki ainoastaan jäi jäljelle, mutta vaan lyhyeksi ajaksi. Plutin oli luvannut sen Abraham Tabakille, joka sydämellisellä mielihyvältä laski, kauvanko se riittäisi hänelle polttopuiksi.

XVII.

Sade räiski yksitoikkoisesti katolle ja synkkä harmaa vaippa peitti kuun ja tähdet. Äkkiä koputettiin Plutinin akkunaan. Hän istui juuri takan ääressä ja katseli hiilustaan, joka loi vaaleanpunaisen valon huoneeseen.

Kun toistamiseen koputettiin, avasi hän akkunan ja huomasi Hadaszkan, joka suureen huiviin kääriytyneenä seisoj ulkona hiukset vettä valuen, ikäänkuin olisi järvestä nostettu.

„Minä se olen,“ sanoi hän, „minun täytyy puhua kanssasi.“

Plutin ei vastanut mitään, vaan sulki oven ja nosti hänet akkunasta sisään. Nyt vasta huomasi hän, kuinka Hadaszka vapisi ja kuinka vaalea hän oli. Nopeasti suljettuaan akkunan, heitettyään hiilustalle puita, jotta syttyi liekehtivä valkea, riisui hän märän huivin Hadaszkan päältä, veti hänen jaloistaan vettä täynnä olevat kengät ja kääri hänen ympärilleen vaippansa, sekä asetti hänet lepotuoliin pesän eteen ja levitti suden nahkaisen taljan hänen jalkojensa alle. Tyynesti

antoi Hadaszka tämän kaiken tapahtua.

„Plutin,“ alkoi hän vihdoin murtuneella äänellä, kirkkailla silmillään katsellen tuskallisesti häneen, „älä minua tuomitse, ei se ole minun syyni, mutta he ovat luvanneet minut.“

„Kenelle?“

„Lebele Hirschille.“

„Ja tahdot hänen puolisonaan —?“

„Ei en minä, mutta isäni, äitini. Woi, kuinka he kiusaavat minua, kuinka he murtavat sydämeni! Minun täytyy totella, Plutin, muuten kiroovat he minut.“

„Ja luuletko, Hadaszka, että minä voin siunata sinua toisen puolisona!“

„Sinä et kiroo minua,“ vastasi hän hiljaa ja kärsivällisesti, „Sitä paitsi en elä siksi.“

Hän alkoi katkerasti itkeä.

„Asia on aivan yksinkertainen,“ sanoi Plutin, yhä tärkkiä muuttuen aivan tyyneksi. „Minä tapan jokaisen, joka sinua lähestyy; ja niin he vihdoin lakkaavat ahdistamasta sinua.“

„Ei, sinä et saa panna henkeäsi vaaran alaiseksi,“ sanoi Hadaszka kietoen kätensä hänen ympärilleen. „Minä olen oleva uhri; tapahtukoon niin! Muista mitä

sinulle lupaan: ennen kuolen, kuin tulen toisen puolisoiksi.“

Hänen katseensa oli tietäjättären katseen kaltainen.

„Niin, parasta että niin tapahtuu,“ sanoi Plutin hiljaa, „sinä kuolet ja minä kuolen kanssasi.“

Hän vaipui polvilleen Hadaszkan eteen, suuteli hänen käsiään, jotka olivat kylmät, kuin kuolleen kädet.

XVIII.

Hadaszkan seuraavana aamuna astuessa vanhem-
painsa kodista puotiin oli Ahraham Tabak jo siellä os-
tamassa hartsia jouseensa.

„Mutta sanokaa minulle, hyvä herra Chefez,“ ky-
syi hän, „miten saatatte antaa tyttärenne miehelle,
jolla on elimellinen vika aivoissa?“

Gerson Chefez jäi hänelle vastauksen velkaa, mut-
ta jo seuraavana päivänä matkusti hän Lebele Hirschin
kanssa läänin kaupunkiin. Kun he palasivat, kysyi
vanhempi Hirsch pojaltaan:

„Mitä sanoi herra tohtori tilastasi?“

„Mitäkö hän sanoi,“ toisti Lebele Hirsch. „Hän
nauroi minua. Että teillä on vika aivoissa, Lebele
Hirsch, sanoi hän, siitä ei epäilystäkään, mutta silti
voitte elää sata vuotta, sanoi hän.“

Seuraavana aamuna saapui Tschitscherinin pal-
velija Lebele Hirschin luo terveisillä herraltaan, saa-
pumaan hänen luokseen.

„Mitäpä hän tahtoo?“ sanoi Lebele. „Rahoja se ve-
renimijä haluaa.“

Kun Lebele Hirsch astui Tschitscherinin huoneeseen oli siellä jo Plutin ja Telesphor ennen häntä. Jälkimmäisen lukitessa ovea alkoi Juutalais-Rafaeli:

„Onko totta, että rohkenette mennä naimisiin Hadaszkan kanssa?“

„Miksi en rohkenisi?“ vastasi Lebele Hirsch nauraen.

„Kun olette niin rohkea?“ jatkoi Juutalais-Rafaeli, „niin sitten kai teillä on myöskin rohkeutta vaihtaa laukaus kanssani.“

„Miksi ampuisin teitä?“ sanoi Lebele Hirsch „En ole ensinkään teille vihainen.“

„Tänne pistoolit!“ huusi Plutin.

Tschitscherin ojensi pistoolin hänelle samalla kun Lebele Hirsch käsin ja jaloin ponnisteli vastaan eikä tahtonut ottaa pistoolia.

„Olenko murhaaja,“ huusi hän, „tai olenkohan kreivi? Minä en ole kreivi enkä murhaaja, joka ammun elävää ihmistä.“

„Ette siis tahdo ampua?“ kysyi Plutin tyynesti.

„En, herra maalari, en!“

„Kun ei teillä siis ole halua ottaa pistoolia,“ jatkoi Plutin, „niin on teillä kai rohkeutta taistella puukolla

kanssani?”

Lebele Hirsch katsoi hämmästyneenä häneen.

Plutin toi kaksi puukkoa. Laski toisen Lebelen eteen pöydälle ja astui toinen ojennettuna häntä kohti.

„Mitä teen puukolla?” kysyi Lebele Hirsch hämmästyksissään.

„Mitä vaan tahdotte,” vastasi Plutin. „Saatte vaikka puhkaista silmänne.”

Samassa kun Lebele Hirsch kurotti puukkoa, tarttui Juutalais-Rafaeli häntä tukkaan ja leikkasi vasemman suortuvan juurta myöden poikki.

Tällä hetkellä seisojaksi seisojaksi tuo Wrublovizin Simson kuin kivettyneenä, hän ei voinut puhua eikä liikahtaa ja niin sai Plutin aikaa leikata toisenkin suortuvan ja osan parrasta. *)

Vihdoin tuli Lebele Hirsch tajuihinsa, pudotti puukon lattiaan, koetti käsillään päättään ja alkoi mielettömän tavoin juosta ympäri huonetta huutaen: „väkivaltaa! väkivaltaa!” kunnes Tschitscherin avasi oven.

*) Hiussuortuvain ja parran menettämistä pitävät Puolan juutalaiset Jumalan tuomiona ja erityisenä häpeänä.

Nyt hyökkäsi hän ulos, juoksi valittaen torille asti, mutta sitten sai hän äkkiä paremman mielijohteen, hiipi pitkin seinänvieriä eteenpäin luoden pelkääviä katseitaan ympärilleen, ja hengitti vapaammin vasta kun hän kenenkään huomaamatta oli ehtinyt isänsä talon portille.

Seuraavana päivänä ei löytynyt Wrublovinissa ai-noatakaan, joka ei nauranut Lebele Hirschiä ja enem-män kuin muut nauroi Hadaszka.

Neljä kuukautta pysyi tuo onneton piilossa, kun-nes hänen tukkansa ja partansa oli uudelleen kasva-nut; mutta vaikka ei hän olisikaan pysynyt piilossa, ei hän, jota Jumalan tuomio oli erittäin kohdannut, olisi saanut tulla kymmenen askeleen päähän oikeauskoi-sesta juutalaisesta.

Vielä neljä kuukautta saattoi Hadaszka elää rau-hassa, saattoi iloita elämästä ja rakkaudesta.

XIX.

Eräänä aamuna toi Abraham Tabak Juutalais-Rafaelille kirjeen, jonka johdosta tämä illalla ratsasti Wrubloviziin ja astui soittoniekan ränstyleneen mökkiin. Vaaleana ja surullisena istui Hadaszka siellä kumoon käännetyn laatikon päällä ja hymyili kaiho-mielisesti hänelle.

„Aijon tulla luoksesi,“ sanoi hän, „mutta lunta on niin paljon — ja ken olisi seurannut minua?“

„Mitä on tapahtunut?“ kysyi Plutin. „Sinä olet aivan muuttunut.“

„En tiedä mistään enää apua,“ sanoi hän, „minun täytyy mennä naimisiin Lebele Hirschin kanssa.“

„Miksi sinun täytyy?“

„Voi, Plutin, kun olen juutalainen.“

„Enkö siis enää voi mitään toimittaa,“ kysyi Plutin, „Minä en pelkää mitään maailmassa, puhu, sano, mitä on tehtävä, niin minä teen.“

Hadaszka puisti päättään.

„Tapanko Lebele Hirschin?“

„Jumalan tähden!“

„Vienkö sinut väkisin pois?“

„Ei sitäkään.“

„Mitä sitten teemme?“

„Meidän täytyy alistua, Plutin. Kohtalomme tulee nyt täytetyksi.“

„Niin se on,“ sopersi Plutin. „Olenhan aina tiennyt, että näin tulisi tapahtumaan; silloin jo, kun ensi ker-
ran sinut näin. Emme voi välttää, mikä meille sallittu on.“

„Minä kuolen tähtesi, Plutin,“ sanoi Hadaszka, „mutta en voi olla tottelematon niille, jotka ovat hen-
gen minulle antaneet.“

Hän oli hetken ääneti, sitten painoi hän kätensä rintaansa vasten.

„Sydämeni on tuskaa täynnä,“ sanoi hän hiljaa, „usein luulen kokonaan menehtyväni“.

Kun Hadaszka palasi kotiin, huudahti Gerson Che-
fez suuttuneena hänelle:

„Missä olet ollut? Sen kyllä tiedän, ei sinun tarvitse suutasi avata! Olet ollut tuon roiston, tuon armopalo-
jen syöjän, tuon konnan, tuon viulun vinguttajan luo-
na ja maalari oli siellä myöskin. Voi, että täytyi elääni
sen päivän, kun näen tyttäreni mielistyvän gojhin ja

seurustelevan kerjäläisen kanssa!“

Hän sylkäsi nopeasti kolme kertaa.

Hadaszka painoi päänsä alas ja oli vaiti.

Kun Plutin ratsasti aron poikki kotiinsa, niin että hevosensa näytti uivan lumessa, otti hän lakin päästään ja avasi takkinsa niin että tuuli pöyhi hänen tukkaansa ja jäähdytti hänen hehkuvaa rintaansa.

„Tämäpä kaunista!“ sanoi hän usean kerran itsekseen ja jatkoi sitten puoliääneen puhelua itsekseen. „Miksi suututtelisin, voinko sitä muuttaa? Ei, en voi sitä muuttaa. Mutta tämänhän kaikki on sitäpaitsi olemassa vaan niin kauvan kuin mielikuvitukseni siinä liikkuu. Hadaszka — Lebele Hirsch — heidän häänsä — rakkauteni — minä itse — mitä tämä kaikki on? Kuumetautisen haaveiluja, mielettömän houreita. Tuskasta vavahtelee sydän, kun on menettämäisillään sen, jota enimmän rakastaa; koko olentoni kokee etsiä apua — mutta jos huomenna kuolen, on tämä kaikki unohdettu. Maksaako vaivaa olla levoton? Ei tämä kaikki ole kyynelenkän arvoinen, ei edes rehellisen kirouksen. Tulee nauraa, nauraa kaikille.“

Hän päästi äänekkään huudon ja alkoi sitten todellakin nauraa ja sen jälkeen laulaa täyttä ääntä:

„Ryysyissäkin iloisna
Aina kuolemaan,
Vaan neito, täys’ haarikka
Ilon aikaan saa.“

XX.

Tämän jälkeen pidettiin Hadaszka vankina ja häntä vartioittiin tarkoin. Plutinin oli mahdotonta puhua sanaakaan hänen kanssaan, vaihtaa edes katsettakaan. Turhaan ratsasti hän pitkin katuja, turhaan hiipi hän yöllä aidan yli ja hiipi puiston läpi rakennuksen luo.

Abraham Tabak oli ensimmäinen, joka hänelle tietoja antoi.

„Olen ollut siellä,“ sanoi hän, „häiden ja soiton tähden. Hän on vaalea kuin kuolema, tuo raukka. Minä säälin häntä. Olen puhunut hänen veljensä kanssa!“

„Lähetitkö hän sinut?“ kysyi Plutin.

„Ei, mutta tulin sentään.“

„Itkeekö hän?“ kysyi hän vähän päästä.

„Ei nyt enää“.

„Ja milloin ovat häät?“

„Kahden päivän päästä.“

Plutin antoi Abrahamille tukaatin; se oli hänen viimeisensä.

„Kas tässä! Juo nyt itsesi oikein juovuksiin. Se on

parasta, minkä tehdä voi.“

„Ryysyissäkin iloisna
Aina kuolemaan.“

XXI.

Gerson Chefezin talossa olivat kaikki ikkunat kirkkaasti valaistut; soittoa, naurua ja epäselvää äänen surinaa kuului sieltä lumen peittämälle pimeälle kadulle.

Sulhanen oli heittänyt valkean kultareunuksisen huivin Hadaszkan synkistyneille kasvoille, narri oli laulanut hauskan laulunsa, morsian oli synagogassa johdettu Lebele Hirschin luo teltan alle ja tämä oli painanut sormuksen hänen sormeensa. Sakset olivat katkaisseet hänen tuuhean tukkansa, kuin olisi hän kuolemaan menevä ja sitten oli tuo kaunis uhrilammas koristettu silkkinauhoilla ja jalokivillä. Rabbini oli antanut siunauksensa nuorikoille ja malja, josta vastanaineet olivat juoneet, oli särjetty tuhansiksi palasiksi.

Viulujen ja huilujen soidessa oli hääjoukko palannut temppelistä Gerson Chefezin taloon ja tosiaankin kuninkaallisen juhla-aterian jälkeen alettiin tanssia, miehet miesten kanssa, naiset naisten.

Hadaszka istui korkealla valtaistuimen tapaisel-

la tuolilla, kiireestä kantapäähän puettuna valkoi-seen atlassiin, joka oli valkoisella ketunnauhalla reu-nustettu ja siis oli hän ikäänkuin kuuvalon hopealta välähtelevään vaippaan verhottuna. Hänen kauniit vaaleat kasvonsakin näyttivät kuuvalon aavemaises-ti valaisemilta. Hänen kirkkaan, puhtaan otsansa ym-päri loisti rivi jalokiviä ja helmiä, rubiineja ja smarag-deja.

Äkkiä kuultiin alhaalta hurja melu, Hadaszka vai-pui kauhistuneena kokoon ja painoi molemmin käsin sydäntänsä. Hän tiesi, että Plutin tulisi ja hän todella-kin ystävineen ilmestyi ovelle.

Aijottiin estää hän sisään pääsemästä, mutta pis-tooli kädessä tunkeutui hän väkisin eteenpäin ja sei-soi nyt vaalein kasvoin, leimuavin katsein keskellä tanssisalia.

„Väkivaltaa! Väkivaltaa!“ huusi Gerson Chefez. „Mitä tuo onnettomuuden ihminen tahtoo? Tahtooko hän murhata meidät?“

Tanssi lakkasi, soitto taukosi. Yhtaikaa alkoivat kaikki huutaa. Jotkut kokivat temmata pistoolin Plu-tinilta, mutta vetäytyivät heti sen uhkaavan suun alta syrjään, toiset avasivat akkunan ja huusivat apua.

Tämän sekasorron keskellä seisoi Juutalais-Rafaeli tyynenä ja katseli vaan Hadaszkaan.

Vähitellen rauhoittui tuo suuri joukko noita kurjia, pelästyneitä ihmisiä, jotka hoipertelivat, horjuivat, voivottelivat ja melusivat hänen ympärillään; vihdoinkin kuului salissa vaan suriseva ääni kuin mehiläiskeosta.

„Sanokaa minulle vaan, mitä tahdotte, kalliin, parahin herra maalari,“ alkoi Gerson Chefez taasen, „ja pankaa tuo murha-ase pois.“

„Tahdon tanssia morsiamentin kanssa,“ vastasi Plutin pannan pistoolin taskuunsa ja menen suoraan Hadaszkaa kohti.

Hadaszka nousi surullinen hymy huulillaan ja astui häntä vastaan hää-valtaistuimen portaita alas. Kun Plutin kiersi kätensä hänen ympärilleen, kuiskasi hän:

„Hyvä, että olet täällä. Tunnen kuolevani ja nyt kuolen sinun luonasi.“

„Väkivaltaa!“ huusi nyt Lebele Hirsch. „Ei meidän, juutalaisten, kesken ole sallittu, että mies tanssii vaimon kanssa. Minä en salli puolisoni lentävän ympäri purezin, gojn kanssa.“

Hän koetti temmata Hadaszkan Juutalais-Rafaelin käsistä, mutta tämä tarttui häntä partaan ja painoi hänet maahan.

Taasen syntyi huutoa ja melua, mutta tämän sekasorron keskeltä kuultiin Plutinin polkevan jalkaansa lattiaan ja lujalla äänellä huutavan:

„Soittoa! Soittoa!“

Abraham Tabak tarttui ensimmäisenä viuluunsa, ja Tschitscherin ja Nabohoffko survasivat ympärillä seisovia takaisin huutaen: „tilaa! tilaa!“ ja nyt alkoivat toisetkin soittaa.

Nyt kiiti Hadaszka Plutinin kanssa kautta salin.

Tuskallisilla, kirkastuneilla kasvoillaan ja valkoisissa, lumen kimaltelevalla turkiksella reunustetuissa hioissaan, jotka loistaen kuin serafin siivet liehuivat hänen ympärillään, oli hän kuoleman enkelin kaltainen, joka käsillään syleilee ihmistä.

„Voi! Kuinka sinua rakastan!“ kuiskasi hän hiljaa, autuas hymy huulillaan.

Äkkiä päästi hän huudahduksen, joka katosi soitokoneiden äänien meluun.

Hänen kaunis päänsä vaipui Plutinin rinnoille, hänen kätensä putosi hänen olkapäältänsä ja kätkeytyi

morsiuspuvun hohtaviin, runsaisiin laskoksiin, itse vaipui hän koko painollaan Plutinin käsivarrelle ja hänen toinen kätensä, joka oli ollut Plutinin kädessä muuttui äkkiä kylmäksi, elottomaksi kuin marmori.

Tämä oli nyt kuolleen käsi.

Plutin ei huomannut mitään, hän tanssi yhä hui-lujen ja viulujen soidessa.

Silloin kuului Mathelen ääni:

„Lapseni, lapseni! Hän kuolee!“

Musiiki vaiken, kaikki hyökkäsivät heti Plutiniin, joka loi hämmästyneen katseensa Hadaszkaan, joka kylmänä, hengetönnä lepäsi hänen rinnallaan.

Temmattiin Hadaszka hänen käsistään, koetettiin herätellä häntä henkiin; lääkärit saapuivat. Gerson Chefez repi tukkaansa ja partaansa, kaikki turhaan.

Hadaszka ei enää avannut silmiään, hän oli kuol-lut.

Ystävät veivät Plutinin pois hänen itsensä tietämättä, mitä tapahtui. Vasta ulkona herätti hänet tajuuhinsa ilma ja pakkanen.

„Uneksinko vaan?“ huudahti hän, „vai onko se totta? Ei, ei, uneksin pahaa unta, tahdon herätä, siinä kaikki, siinä kaikki.“

*

Jo samana yönä sai hän ankaran veren sylyn. Kun ystävät seuraavana päivänä tulivat hänen luoksensa, makasi hän vaaleana, mutta hymyillen vuoteellaan.

„Nyt on kaikki hyvin,“ sanoi hän hiljaa. Tiedän myöskin kuolevani, muuta en enää toivokaan.“

XXII.

Ihmiset, jotka halusta kuolisivat, eivät kuolekaan niin pian. Niinpä toipui Plutinkin vielä kerran. Kevät toi lääkkeen. Ensimmäisinä lämpyisinä päivinä saattoi hän jo jättää huoneensakin ja istua päivänpaisteessa vanhan lehmuksen alla.

Hänen ystävänsä, jotka uskollisesti ja hellästi olivat hoitaneet häntä sairasvuoteella, saapuivat nyt joka päivä hänen luoksensa. Pian saattoi hän heidän seurassaan tehdä pitempiäkin retkiä ja luonto vaikutti ihmelääkkeen tavoin hänen ruumiinvoimiinsa ja mieleensä. Hän oli hiljainen ja miettivä, mutta ei oikeastaan surullinen.

Tuskin tunsu hän taasen omaavansa täydet voimansa, kun hän joka iltapuoli meni juutalaisten hautausmaalle, nousi aidan yli ja istui Hadaszkan haudalla, kunnes ilta tuli. Päivällä piirusti hän, tai retkeili ympäri metsissä ja pelloilla, vieläpä aroillakin.

„Aijotko ijankaiken elää minun niskoillani?“ sanoi hänen isänsä kerran illallispöydässä.

Plutin oli vaiti. Rakkautta ei hän ollut milloinkaan

toivonut vanhempainsa kodissa, ei edes sittenkään kun ankara kohtalo oli hänet murtanut ja tuottanut hänelle parantumattoman taudin; mutta jonkunlaista sääliä oli hän kuitenkin rohjennut toivoa. Isän sanat herättivät hänen koko toimintakykynsä.

Neronsa lahjan omasi hän vielä ja ellei tahdottu ostaa hänen taulujaan, niin saattoi hän maalata nimikilpiä ja ellei tämäkään onnistunut, saattoi hän maalata huoneita.

Lyhyeksi ajaksi etsi hän olinpaikkaa maalataksensa pari taulua. Sen vuoksi kääntyi hän ensin veljensä puoleen läänin kaupungissa.

Ignatij otti hänet hyvin kohteliaasti vastaan, kuten sivistyneen miehen tuleekin, mutta kun Plutin esitti asiansa, alkoi hän vähän hämillään sormiella korkeasta kaulahuiviansa.

„Mitäpä voit toivoa pieneltä virkamieheltä“, sanoi hän, „kun et sinä kyvylläsi voi hankkia itsellesi varmaa toimeentuloa.“

Plutin kohautti olkapäitensä ja lähti sisarensa luo.

Kun hän astui sisään, istui Anitza sohvan kulmassa vaaleanharmaalla turkiksella reunustettuun, siniseen silkkiseen nuttuun puettuna, joka sai hänen

vaaleat hiuksensa vieläkin loistavammaksi ja hänen muhkean valkoisen kaulansa ja käsivartensa vieläkin komeammaksi. Ivahymyllä kohtasi hän Plutinin katsetta.

Armollisesti kuunneltuaan veljensä sanoja, sanoi hän sormin leikkien pehmeässä turkiksessa:

„Jos voisin luottaa sanoihisi, voisin sinut pariksi viikoksi ottaa, mutta tiedänhän kuinka tulee käymään. Sinä takerrut kiini tänne samoin kuin vanhempienikin luo, etkä tee mitään. Minä en ole se, joka —

— —

Plutin ei odottanut, kunnes hän oli päässyt loppuun; hän otti lakkinsa ja poistui.

„Entäpä sitten“, sanoi hän itsekseen, „kun kerran kuolen, niin en kuitenkaan muista mitä minulle on tapahtunut; tahdon sen vuoksi unohtaa nyt heti.“

Hän palasi kotiin, asetti telineensä ja alkoi maalata. Lyhemmässä kuin kahdessa viikossa oli hän valmistanut kaksi mainiota laatukuvaa: toisen, juutalaiskapakan, jossa juutalaissoittaja soitteli; toisen, markkinatorin, jossa etualalla juutalainen teki talonpojan kanssa hevoskauppaa.

Tällä kerralla suosi onni häntä. Hän pani talunsa

näytteille Valkosen kotkan ravintolaan Wrublovizissa. Eräs puolalainen kreivi, joka saapui sinne, piti näitä kuvia varsinaisesta kansan elämästä aistikkaasti ja luonnollisesti maalattuina ja antoi niistä Plutinille yhteensä viisikymmentä tukaattia.

Hän säilytti näitä rahoja kuin aarretta sydämelään, eikä hänellä ollut syytä katuakaan sitä, sillä pian koitti se päivä jolloin hänen täytyi erota vanhempainsa kodista.

Syy siihen oli pikemmin naurettava, kuin vakava. Oikkuisa kova kohtalo tuntui seuraavan Juutalais-Rafaelia kätkeystä hautaan asti.

Pappilassa oli valkoinen kissa, joka oli tullut sinne, Jumala tiesi mistä, ja joka ei, vaikkei kukaan siitä välittänyt, enää lähtenyt pois. Plutinin sairastaessa hiipi se kerran hänen huoneesensa, hyppäsi ensin tuolille ja sitte vuoteelle, pyyhkäsi päätään hänen käsiinsä ja alkoi luottavasti kehrätä, kun Plutin silittämällä osoitti kiitollisuuttaan. Yksinäistä huvitti tuo sievä, ystävällinen eläin ja kun ei se enää lähtenyt hänen luotaan, mieltyi hän siihen niin suuresti, että se herätti kateutta mustassa villakoirassa.

Tämä kissa sai nyt poikasia, mutta ei oleskellut

silloin Plutinin huoneessa, vaan arvaamatonna, kuten kissat ja naiset ovat, juolahti sen mieleen valmistaa poikasilleen vuode rouva Samojlenkon sohvalle ja vieläpä lisäksi hänen nuttunsa pehmeälle nahkavuorille. Kerran, niin kaksi, jopa kolmekin kertaa heitettiin poikaset pois, mutta emä kantoi ne joka kerta takaisin valitsemalleen paikalle. Vihdoin käski rouva Samojlenko heittämään kissan penikoineen järveen.

Plutin tuli parahiksi paikalle, kun palvelija lähti täyttämään rouvansa käskyä; hän otti kissan poikaisineen pois ja toi ne takasin huoneeseen.

„Mitä? Sinä vastustat minun nimenomaista tahtoaani?“ huudahti hänen äitinsä suuttuneena. „Heti järveen se peto, muuten. . .“

„Kissaa ette hukuta“ keskeytti Plutin hänet, „ennen lähden minä itse talosta“.

„Niin, mene!“ huusi hänen äitinsä. „Jumalan kiitos, että vihdoinkin lähdet tiehesi, sinä kelvoton, vetelys, pahantekijä!“

Plutin lähti todellakin. Ja samana päivänä sanoi hän jäähyväiset ystävilleen. Telesphor tarjosi hänelle asunnon äitinsä luona, mutta hän ei ottanut tarjousta vastaan.

„Palkitsen teidät huonosti“, sanoi hän „sen kyllä tiedän, mutta tunnen selittämättömän halun yksinäisyyteen ja sentähden tahdon vetäytyä johonkin rauhaan loukkoon, josta ei kukaan minua löydä.“

Ystäviensä läsnäollessa sälytti hän laukkunsa ja alotti matkansa.

Mefistofeles kulki edellä ja kantoi suussaan vassua, jossa kissan poikaset olivat, emä kulki peloissaan naukuen rinnalla. Plutin ystävineen seurasi, nämä saattoivat häntä metsään asti.

Juutalais-Rafaeli kulki metsän läpi ja kääntyi sitten arolle. Vasta kun tämä, tuo ääretön, viheriä valta-meri, jota hän lapsuudesta alkain niin syvästi oli rakastanut, oli häntä syleillyt, tunsu hän itsensä vapaaksi ja rauhoittuneeksi. Kissa käsivarrella kulki hän laulaen tuon korkean ruohoston läpi:

„Ryysyissäkin iloisna
Aina kuolemaan“.

Keskellä aroa löysi hän aivan odottamattaan pienen suojapaikan.

Muutamien puiden välissä oli pieni mökki, jonka seinät olivat hirsistä, mutta katto ainoastaan oljista,

sotkettu maa oli lattiana. Tässä oli useita vuosia siten asunut juutalainen, joka oli rabbinein kirouksen alainen ja jonka sentähden oli täytynyt lähteä kodistaan. Eräänä päivänä oli hän tullut murhatuksi ja sen jälkeen jokainen karttoi tätä paikkaa.

Ilolla otti Juutalais-Rafaeli tämän mökin haltuunsa ja järjesti kaikki parhain tavoin. Läheisyydessä oli Zidovkan kylä. Seuraavana päivänä meni hän sinne, osti mitä tarvitsi ja alkoi sen jälkeen nikkaroida, muurata ja vasaroida, eikä levännyt ennen kuin kaikki oli valmiina ja kunnossa.

Mökki oli jaettu kahteen huoneeseen, toisessa, johon ensin tultiin, oli avonainen liesi, se oli hyvässä kunnossa, toiseen oli ympyriäinen takka muurattu.

Muuten oli kaikki rappiolla. Plutin korjasi ovet, leikkasi ikkunan ruudut, korjasi katon ja savupiipun, teki kourun veden johtamiseksi, maalasi seinät valkoiseksi, teki itsellensä vuoteen, rahin, pöydän, pari tuolia, ompeli patjan, jonka täytti heinillä, ja peitteen, sekä sai siten, mitä välttämättömästi tarvitsi. Kylästä osti hän ruukun, patoja ja kivivatoja; veitsen, haarikan ja lusikan oli hän tuonut mukaansa kotoa. Häneltä ei siis puuttunut mitään ja hän tunsu itsensä on-

nelliseksi kuin kuningas, kun nyt oli vapaa, eikä tarvinnut kenellekään tehdä tiliä, vaan saattoi elää kokonaan mielensä mukaan.

Tuskin sadan askeleen päässä mökistä oli kaivo. Kerran viikossa meni hän lähellä olevaan kylään ja toi sieltä mitä tarvitsi: tupakkaa, suolaa, perunoita, juustoa ja munia. Paimenilta, jotka läheisyydessä kaitsivat karjaansa, sai hän maitoa niin paljon kuin halusi. Miksikä ei tuo hyvä, yksinkertainen, kieltäymisiin tottunut ihminen olisi ollut tyytyäinen?

Olipa hän onnellinenkin, niinkuin voipi olla se, joka sisällään kantaa parantumattomia tautia ja syvää surua, jolle ei löydy mitään lohdutusta, mitään lievennystä.

Hän oli onnellinen senkin vuoksi, kun niin harvoin näki ihmisiä, hän eli luonnon helmassa. Luontoa ymmärsi hän aina parhaiten ja tuntui kuin ymmärtäisi sekin häntä, hänen ajatuksensa ja tunteensa, jotka eivät olleet muitten kaltaisia, jotka hengittivät arkielämän tomua tuon puhtaan, vahvistavan ilman sijasta, joka suhisi metsän viheriöillä kukkuloilla, ruohoissa ja kaisloissa.

Hän oli onnellinen, kun sai istua mökkinsä edus-

talla ja katsella arolle, joka aaltoili auringon paisteessa kuin välkkyvä meri, jonka loitolla näköpiirin rajalla tuon tuostakin peittivät pilvet, jotka valkoisten purjeiden kaltaisina kulkivat edestakaisin ja jota kaikkialla ylt'ympäri näytti tuo ääretön taivaankansi koskettavan. Hän oli onnellinen saadessaan kuunnella lintujen vienoja lauluja, heinäsirkan surinaa ja sirkkojen visertävää ääntä.

Ja kuinka onnellinen oli hän, kun hän uskollisen seuralaisensa, mustan villakoiran kanssa retkeili ympäristöllä. Silloin saattoi hän tuntikausia istua äsken niitetyllä niityllä kostean sumun ympäröimien rukojen välissä ja hengittää heinän hyvänhajuista tuoksua, samalla kun rastaan raikas, iloinen räkätys kuului ja leivon juhla-liverrykset kaikuivat; tai saattoi hän levätä laidunmaan leveällä sammettimatolla, jossa lehmät ja lampaat olivat laitumella kirkkaassa päiväpaisteessa, pojat ja tytöt juoksivat avojaloin ympäri lyhyissä lammasnahka-pukimissaan ja heidän riemuhuutonsa sekaantui eläinten ammuntaan ja määkinään ja välillä taasen mäjähyttelivät piiskoillaan tai päästivät kuuluviin paimentorviensa lempeitä, valittavia ääniä. Toisen kerran saattoi hän taasen unek-

sia koko yön pienessä koivikossa, kun hevoset siellä etujalat sidoittuina söivät tähtien lempeässä valossa ja kuun loihtuloisteessa, sekä paimenten vartiotulien liekehtiessä, hopeakirkkaiden kellon äänien ja kaiho-mielisten venäläisten laulujen kaikuessa yön hartaa-sen hiljaisuuteen.

Halusta kulki hän myöskin kirkkaina kesäpäivinä sinertävää etäisyyttä kohti, jossa äärimmäisten pelto-jen läheisyydessä muutamia harjanteita, Karpaattein etuvartioita hiljaa kohosi taivasta kohti.

Siellä tiesi hän kauniin, pienen, salaisen rotkon, jossa hän usein viihtyi. Oi kuinka yksinäistä ja vieroaa siellä oli! Molemmiin puolin viheriäpeittoisia vuoria, vuorilla varjokas metsä, metsän päällä leijailemassa valkoisia hattaroita ja syvällä alhaalla laaksossa lie-huvia oksia ja väriseviä korsia, niitten välillä porise-va puro ja kaikkialla valoa, elämää ja viileyttä.

Lapsen tavoin iloitsi hän kirkkaista vesipisaroista, jotka loistavien hyönteisten tavoin keinuivat lehdillä, läpikuultavasta, ilmassa leijailevasta autereesta, rus-keilla puun rungoilla juoksentelevista oravista, häi-lyvillä oksilla räköttävistä rastaista, sekä etenkin jos vuohipeura riensi esiin metsän viheriästä hämärästä,

nosti korviansa ja suurilla kirkkailla silmillään katseli häntä.

Mutta ei hän tuntenut itseään onnettomaksi saateisinakaan päivinä, jolloin lakkaamatta räiskyi, utuharmaa vaippa peitti kaikki ja lempeä hämärä vallitsi hänen pikku mökissään. Lähtiessään vanhempain-
sa kodista oli hän käärintä Hadaszkan muotokuvan kokoon ja ottanut sen mukaansa. Hänen tekemistään ruskeista puupuitteista katseli nyt kuva ystävällisesti ja lempeästi häneen. Itse istui hän vastapäätä kuvaa ja piirteli mitä mieleen juolahti: juutalaispäitä, juutalaistyyperiä, juutalaiskohtauksia. Näissä viime-mainituissa tuli aina esiin rakastetun viehättävä kuva. Toisinaan seiso-
i hän varpaillaan sytyttäen sabattilamppua, toisinaan istui hän lehtimajan viheriän katon alla tähtiä katsellen, tai seiso-
i hän nuorteaan, tummaan turkisnuttuun puettuna kirkkaassa kuuvalossa lumi-
vaippainen aitta taka-alana.

Kun ei hän piirtänyt, luki hän harvoja omistami-
aan kirjoja. Sitä paitsi ympäröi häntä aina lemmikkie-
läintensä hauska seura, Mefistofeles ja leikkivät kis-
sanpojat, jotka toisinaan kokivat tarttua koiran mus-
taan häntään, toisinaan käyttivät Juutalais-Rafaelin

jalkoja kiipeystankonaan; lisäksi vielä pääskysel ja varpuset, joitten pesät olivat olkikaton suojassa ja jotka alituisesti visersivät, sekä vakava haikaraparvi, joka oli rakentanut pesänsä savupiipun juurelle.

XXIII.

Talvikin tarjosi erakolle monellaista huvia. Hän oli tehnyt itselleen reen, jonka eteen saattoi valjastaa koiransa. Siten kulki hän kylään ostamaan ruokatarpeita ja muita tavaroita, joita ilman ei voinut olla, sekä metsään noutamaan puita ja risuja. Muuten hän mieluummin pysyi kotona.

Kimaltelevassa lumivaipassaankin oli aro ihana, majesteetillinen, sekä tarjosi pakkasessa ja sumussa-kin eloisan näyn, vaikka toisellaisen, kun kesän lämpyminä päivinä.

Kun suuret, mustat kaarneet lensivät vaaleanharmaassa sumussa, jota auringon säteet turhaan koettivat läväistä; varisparvet istuivat jääpeitteisillä kimaltelevilla turpeilla ja heidän vaakuva äänensä kuului, kellon valittava ääni haihtui etäisyyteen, jossa joku riensi eteenpäin reellään; tai öisin susien hehkuvat silmät, kuni kulkevat valopilkut, välkkyivät, niin oli silläkin viehätöksensä ja runollisuutensa.

Plutin luki, tutkisteli tai piirsi tai oikoi hän puoliämärässä punaisessa valossa, joka uunista kajasti

lattialle ja vaipui unelmiinsa, kuten hän niin halusta teki. Ja kun hänen ystävänsä — koira ja kissat — ympäröivät hänet, lorutteli hän kaikellaisia lapsellisuuksia niille, tai kertoi hullunkurisia, naurettavia juttuja, joita ne eivät niin tarkoin ymmärtäneet, mutta kuitenkin hartaalla huomiolla kuuntelivat.

Kiitollisuuden osoitteeksi tästä kuvasi hän ne kaikki ja koristi tällä omituisella taulukokoelmalla mökinsä seinät. Mustan villakoiransa kuvan maalasi hän yhtä tarkoin kuin Delaroche Napoleoninsa ja soman valkoisen kissansa yhtä lemmeikkäästi kuin Rafael Fornarinan, niin maalasipa hän sen vielä ker-
ran punaisella silkkityynyllä makaamassa: leikillinen vastakuva Titzianon Venukselle Dresdenin kauniissa kuvastossa.

Hän oli rauhallinen, vieläpä iloinenkin, vaikka hänen tilansa päivä päivältä paheni kylmän vuoden ajan tultua, ehkäpä juuri sen vuoksi iloisempi.

Hän ei jättänyt jouluksi valmistamatta seimeä suurella tähdellä, jonka hän komeasti kultasi, sekä ihmiskuvineen, jotka hän itse piirsi ja maalasi; ja sitten lauloi hän sen edessä noita puoleksi juhlallisia, puoleksi surunvoittoisia jouluvirsiä, jotka lapse-

na olivat olleet hänen suurimpana ilonaan ja mieltymyksenään. Uutena vuonna valoi hän tinaa ja kun ei hänellä purim-iltana ollut muita, joille olisi voinut pilaa tehdä, niin pilaili hän itsekseen pukeutumalla puolalaiseksi juutalaiseksi, saattoi eläimensä suurimpaan hämmästykseen ja nauroi sitten kuin onnellinen lapsi, kun ne hänet tunsivat ja Mefistofeles iloisesti hyppien ja haukkuen repi häneltä parran ja lakin.

Plutin tunsii loppunsa lähenevän ja omituinen tunne, jonkullainen kaihomielinen ilo täytti hänen sydämensä. Yksi ainoa seikka saattoi hänet toisinaan levottomaksi: mihin joutuisivat nuo ystävät, jotka yksinäisyydessä olivat niin uskollisia seuralaisia hänelle?

Kun hän taasen kerran eräänä vienona hämärän hetkenä istui kodikkaasti rätisevän lieden ääressä ja hänen musta koiransa laski suuren, pörhöisen pänsä hänen polvelleen, valkoinen kissansa kehräsi hänen vieressään tuolin selkänojalla, alkoi hän vakavasti keskustella niiden kanssa, sillä ne olivat järkeviä eläimiä, joilta puheen lahja vaan puuttui.

„Mitä ajattelette sitte tehdä“, sanoi hän surullisesti hymyillen, „kun ei minua enää ole? Eikö se tee teitä le-

vottomaksi? Ei? Niin, olette oikeassa, te ette koskaan anna tilaa noille takaperoisille ajatuksille, jotka meitä ihmisiä ahdistavat; te ette pelkää elämää, ettekä kuolemaa. Luonto pitää teistä huolta, kuin rakastava äiti; hän johtaa teidät maailmaan, hän elättää teitä, kuollessanne avaa hän teille haudan. Entä minä? onko minulla enemmän syytä pelätä kuolemaa, kuin teillä? Miksi pelkäämme ajatellessamme tuota tilaa, johon olemme niin tutustuneet, johon emme astu, vaan johon palaamme? Kaikki on taasen oleva, niinkuin on ollut äärettömässä ajanjaksossa; mitäpä kauhistuttavaa siinä olisi?

Tämä elämä, joka meidät on saattanut aivan uusiin ja vieraisiin oloihin, on vaan hetkinen, pisara tyhjyyden valtameressä, josta kerran sukellamme esiin levottoman unelman lyhyeen oloaikaan, ja johon taasen vaivumme ainiaksi kadotaksemme. Ja löytyykö suurempaa onnea, kuin voida unohtaa; varsinkin kun muistelmamme ovat täynnä katkeruutta, joka vaikuttaa, että sydän vetäytyy kokoon, kuin kouristavassa tuskassa? Vapautus elämästä ja sen kärsimyksistä! Jos joltakin puuttuu aihetta pelätä sitä, niin minulta. Voimmeko vielä toivoa?”

„Ei, älä toivo! Keväinen
Ei sulle enää hymyile.“

vastasi hän lausumalla Schevtschenkon runoa.

XXIV.

Eräänä iltana kuului loitolta kellon kirkas kilinä ja tähän yhtyi vienon, soinnukkaan laulun ääni, jotka hyvien ystävällisten henkien tapaan hiljaisena il-tahetkenä kulkivat hämärässä ja tuntuivat leijailevan Plutinin yksinäisen majan ympärillä.

Tämä painoi lakin päähänsä ja astui ulos. Laulu ja kellon kilinä lähenivät yhä enemmän ja vihdoin riensi reki lumipeitteisen aron yli, kuten olisi joutsen purjehtinut meren aalloilla. Jo saattoi Plutin kuulla ruoskan vinkumisen ja hevosen päristämisen, sekä näki jättiläisen kokoisen kasakan, joka rautakädellä ohjasi tulista juoksijaa. Tämä kasakka oli Tschitscherin ja reessä, joka juuri pysähtyi Plutinin majan eteen, istuivat Telesphor, Nabohoffko ja Hlamton.

Äänekkäin tervehdyshuudahduksin hyppäsivät he reestä ja syleilivät riemuiten Juutalais-Rafaelia.

„Miten olette löytäneet minut?“ kysyi Plutin lapsellisen iloisesti hymyillen.

„Nabohoffko oli eilen Zidovkassa,“ vastasi Telesphor, „jossa hänellä oli asioita talonpojille. Siellä kuuli

hän puhuttavan sinusta ja heti oli päätetty, että tulimme luoksesi taasen kerran yhdessä viettääksemme iloisen juhlan.“

„Hyvä, hyvä!“ sanoi Plutin. „Olette tosiaankin hyviä ystäviä, mutta pelkään, ettei majassani ole tilaa kaikille.“

„Jätä se minun huolekseni,“ vastasi Tschitscherin, „upseerina tein usein sen ihmetyön, että majoitin kaksikymmentä miestä huoneesen, jossa tarkoin lukien viisi olisi ollut liiaksi.“

Ja tosiaankin järjesti hän kaikki parhaiten. Hän peitti huivilla pöydän, asetti sen vuoteen eteen, joka peitettiin karhun taljoilla. Sen ympäri asetti hän rahia ja tuolia sekä muutti ne reestä tuomillaan patjoilla ja vällyillä todellisiksi olympolaisiksi valtaistui-miksi. Sitten toi hän joukon hyvin peitettyjä astioita ja täytti viinipulloilla huoneen joka loukon. Riisutuaan hevosen ja tuotuansa sen etuhuoneesen, jossa tuo suuri takka oli, jättivät ystävykset reen ulos ja istuivat iloiten ja leikkiä lyöden tuon pienen, mutta runsaasti varustetun pöydän ympäri. Hlamton loikoi mukavasti karhuntaljoilla Plutinin istuessa tuolillaan kuin hevosen selässä.

Siinä oli omituinen illanvietto, iloinen, mutta samalla surunvoittoinen. Sydämellinen, sisältörikas keskustelu liikkui erialoilla ja sen välillä kilisivät seppe löidyt lasit.

„On kai viimeinen kerta, kun yhteisessä riemujuhlassa olemme koolla,“ sanoi Plutin äkkiä, „tunnen, etten elä enää kauvan ja olen siitä tyytyväinen. Haluan lepoa, unta, unohtamista. Jos mikään minulle levottomuutta tuottaisi, niin on se, että niin vähän tunnen tätä maailmaa, jonka pian jätän. Usein valtaa minut intohimoinen innostus kokea vielä selvittää kaikki, mitä runoilijain mielikuviutus on luonut, tutkia kaikkea, mitä oppineiden nero on keksinyt ja paljastanut, mutta mitäpä se minua hyödyttäisi, Kuolema, joka muistostamme poistaa kaiken sen, mikä on ollut inhoittavaa, ryöstäisi minulta myöskin nämä henkisen hyvän aarteet. Mutta kun nyt riemuiten olemme yhdessä ja kohtalo tuskin enää suonee meille tällaista iltaa, niin tahdon tehdä testamenttini.“

„Mitkä ajatukset! — Siihen sinulla kyllä vielä on aikaa!“ huusivat ystävä toistensa kilvalla.

„Ei, hyvin vähän aikaa on minulla enää jäljellä,“ sanoi Plutin sävyisästi, „ja sen vuoksi suvaitkaa kuun-

nella minua. Koiraani ja kissojani en luovuta kenellekään, kun tiedän, etteivät ne kenenkään luona pysyisi. Nuo kuvat, jotka seinillä näette, ovat teidän, samoin myöskin piirrokseni ja luonnoskirjani. Piippuni ja tupakkakukkaroni saa Tschitscherin periä, Nabohoffko ottaa suuren raamatun ja Don Quixoten, Telesphor Faustin ja Schevtschenkon ja Lermontofin runoelmat, Hlamton sormessani olevan pienen sormuksen ja kelloni. Kaikki muu pysyköön alallansa, kentiesi taasen saapuu tänne joku, joka tahtoo pae-ta maailmaa, ja kohtaa täällä rauhallisen olinpaikan. Hautani tahdon arolle, älköönkä muuta pantako mukaani, kuin Hadaszkan kuva ja hänen hiussuortuvansa, joka lepää sydämelläni. — Vielä yksi asia. Jos tahdotte minulle suosiota osoittaa, niin luvatkaa joka vuosi kuolinpäivänäni kokoontua haudalleni, viettää siinä iloiset pidot ja muistella minua?“

Kaikki kohottivat äänetönnä kätensä ja kaikkien silmät olivat kyyneleitä täynnä.

Mutta taasen kilisivät maljat ja laulut kaikuivat läpi yön. He lauloivat rakkaudesta ja ystävyyydestä, vapaudesta ja isänmaasta ja Plutin kuunteli ystäviänsä hellällä hymyllä, kunnes aamuruskon kirkas punotus

paistoi pienien, kirjaviiden akkunan ruutujen läpi. Silloin nousi hän malja kädessään.

„Tämän maljan,“ sanoi hän korotetulla äänellä, „omistan kaikkien kuolevaisten hiljaiselle, hempeälle ystävälle, joka antaa meille valon, rauhan ja vapauden; hänelle, jota kaikki pelkäävät, mutta jonka minä kaikesta sydäimestäni sanon tervetulleeksi — kuolemalle!“

XXV.

Kevätpäivä, ensimmäinen loistava, lempeä oli houkutellut Plutinin ulos raittiisen ilmaan. Keppi kädessä, luonnoskirja taskussaan ja musta villakoira rinnallaan oli hän retkeillyt ympäri tuota viheriää ruohomerta, kulkenut metsiä ja mantereita, kun hän kotimatallaan vähäisen matkan päässä mökistään tapasi paikan, joka häntä erittäin miellytti.

Aron keskellä, pienellä kumpareella kasvoi puu, jonka leveälle ulottuvat oksat varjostivat lähdetä, joka tässä pulppuili ilmoille pian kadotaksensa ruohon ja kukkien sekaan. Tähän istahti hän ja katseellaan tähystellessään kultaista, salaperäistä etäisyyttä kohti, lauloivat linnut hänen päänsä päällä latvan rauhallisessa, äänettömässä hämärässä, ja hopeankirkas vesi porisi sointuisaa lauluaan.

Taivas loisti hänen päällään, kuin läpikuultava, vaaleansininen jalokivi, aurinko paistoi niin lempeästi, tuntui niin hyvältä silmälle ja sydämelle. Noilla pienillä, valkoisilla pilven hattaroilla näytti olevan kiire; ne tuskin ehtivät näkyviin, kun jo leijailivat pois

kohti kohisevan aroveren loitolla siintävää näköraja. Tällä merellä uiskenteli omituisia välähdyksiä, haihtuvia varjoja ja vaihtelevia värejä ja joka henkäys toi sieltä mukanaan hyvänhajuisen tuoksun, joka suitsutuksen tavoin kohosi taivaalle.

Lemmekkäästi liverrellen lensivät kertut yli aron ja korkealla puhtaassa eetterissä leijaili kurki- ja hai-
karaparvia.

„Kaikki on nyt matkalla,“ sanoi Plutin hiljaa itsensä, „ja sydämeni tuntee samallaista matkustushalua, sieluni haluaa samoin kohottaa siipensä ja lentää täältä sinne, missä on ikuinen kevät. Milloinka vihdoin alan tuon pitkän viimeisen matkan?“

Hän tunsu itsensä niin tyytyväiseksi ja iloiseksi, hän hengitti niin kevyesti, niin vapaasti; hän tiesi mitä se ennusti.

„Tunnen sinun läsnäolosi,“ jatkoi hän taasen, „sinä kallis, rakkahin ystäväni! Miksi annat minun niin kauvan odottaa tuloasi?“

Mökkiänsä lähestyessään tervehtivät häntä ystävälliset, hyvin tunnetut äänet. Pääskyselä olivat taasen palanneet; ne istuivat ulkonevalla osalla kattoa pesiensä lähellä ja näyttivät hiljaa, hyvin järkevästi

keskustelevan keskenään. Katolla lepäsi haikarapari tuon pitkän matkan jälkeen.

Kauvan seisoj Plutin samalla paikalla ja iloitsi lemmikeistään, jotka olivat palanneet hänen luoksensa yksinäisyyteen; hän seisoj siinä, kunnes omituinen, räikeä ääni herätti hänet unelmistaan. Se oli viulu ja se joka sille hioi surkeaa ääntä, ei voinut olla kukaan muu kuin Abraham Tabak.

Ja tosiaankin ilmestyikin pian tämän raihnainen runko perässä laahustavassa läpi näkyvässä, mustassa viitassa. Huomattuaan Plutinin tervehti hän jo etäältä.

„Mikä sinut tänne tuo?“ kysyi tämä hymyillen.

„Mikäkö minut tänne tuo“, vastasi kelpo Abraham „ellette te, herra Plutin? Enkö tulisi tervehtimään teitä, jotta näkisitte, että löytyy juutalaistenkin joukossa uskollinen olento, joka voi kiintyä ihmiseen, joka on hänelle vähän hyvää tehnyt; ja että sydämestäni voisin toivottaa teidän elävän vielä sata vuotta.“

XXVI.

Aikaisin seuraavana aamuna kolkutettiin Plutinin ovelle. Kun hän avasi, näki hän isänsä edessään.

Vanha pappi ei lausunut sanaakaan vaan levitti käntensä; ja kun Plutin vaipui hänen syliinsä, painoi hän ensi kerran eläissään hellästi häntä sydämelleen; ja kun hän näki poikansa vaaleat kasvot ja haaveellisesti uneksuvat silmät, täyttyivät hänen silmänsä kyyneleillä. He eivät paljon puhuneet, istuivat vaan käsi kädessä mökin edessä ja Plutin hymyili sydämestään onnellisena.

„Olen tullut noutamaan sinua,“ sanoi pappi. „Kauvan olen etsinyt sinua, mutta vasta eilen illalla sain eräältä juutaiaissoittajalta tiedon, missä olet.“

„Isäni, vastasi Plutin, „salli minun kuolla täällä, Jumalan vapaan taivaan alla; täällä arolla, jota jo lapsena rakastin, tahdon hautani tänne, missä korkea ruoho kumisee, pilvet leijailevat ja linnut laulavat aamusta iltaan.“

„Ajattelin kuitenkin . . . olisi parempi . . .“

„Ei, isäni, olen näin tyytyväinen, jatkoi Plutin, „an-

na minulle anteeksi, jos loukkaan sinua ja lupaan täyttää, mitä nyt pyydän.“

„Kaikki, kaikki!“

„Tuolla, kuten näet“ — Plutin osoitti sormellaan tarkoittamaansa paikkaa — „tuolla kohoaa pieni kumpura, jossa kasvaa puu ja lähde porisee. Siellä tahdon olla viimeisessä levossa. Sinä, isäni, ja ystäväni, haudaatte minut; älköön muuten olko ketään läsnä, ymmärrätkö, ei ketään. Älkää myöskään pystyttäkö mitään ristiä haudalleni; olen kautta elämäni rehellisesti sitä kantanut; paikkaa jossa lepään, älköön mikään surullinen muisto synkistytäkö. Linnut tulevat noukkimaan marjoja ja sammuttamaan janonsa lähteestä, ne tekevät pesänsä hiljaiseen, viheriään latvaan ja siinä joka vuosi laulavat kauniita laulujaan. Enempää en halua.

XXVII.

Yöllä heräsi Plutin omituiseen uneen.

Hän oli näkevinään Hadaszkan astuvan hiljaa sisään, lumivalkeaan hameesen puettuna ja lempeästi hymyilevän hänelle, samalla kun hänen oli ympäröinyt loistava valo, joka lähti Hadaszkasta. Sitten oli hän noussut, Hadaszka oli kietonut nuorteat käntensä hänen ympärilleen, kohonnut hänen kanssaan pilviin, kohonnut yhä korkeammalle, kunnes tähdet näyttivät vaalenevan syvällä heidän allaan.

„Aivan varmaan kuolen huomenna“, sanoi hän, käänsi kasvonsa seinään ja nukkui taasen rauhallisesti.

Aamulla noustessaan tunsu hän jonkullaista suuloista levottomuutta, virkeän halun matkustaa, kuten jokainen keväällä tuntee. Selittämättömän ja vastustamattoman voiman pakoittamana sälytti hän nopeasti reppunsa, otti seinältä Hadaszkan kuvan ja tarttui lakkiinsa ja sauvaansa, mutta jo muutaman askeleen päästä valtasi hänet painostava, vaikka suloinen väsymys.

Hän nyökkäsi päätään ikäänkuin itselleen, kääntyi hitaasti takaisin, avasi oven ja akkunat hankkiaksensa eläimilleen vapautta ja vaipui sitten väsyneenä kukkivan kirsikkapuun alle, joka oli hänen majansa edessä.

Hänen koiransa istui hänen vieressään ja katseli tarkkaavasti ja arasti häneen.

„Vihdoinkin tulet“, kuiskasi Plutin. „Sinä, jota niin kauvan ja hartaasti olen odottanut. Mutta et lähesty inhottavana luurankona, viikate rinnallasi, et myöskään ilmesty kauniina nuorukaisena, jolla on samuva soihtu kädessään, ei, näen sinun tulevan nuorona impenä hymy huulillasi ja sirppi kädessäsi. Tule, oi tule, ystävällinen elon korjaaja, vilja on kypsä.“

Hän otti luonnoskirjansa ja alkoi piirtää. Kuolon enkelin hän muutamilla nerokkailla piirteillä loihti tyhjälle lehdelle, Hadaszkan elonkorjaajana unikukka-kiehkura otsallaan ja sirppi hienossa kädessään.

Mutta nyt putosi kynä hänen kädestään, hän nojautui puuta vasten, jonka latvasta valkoisia, hyvänhajuisia kukkia putoili alas, ja nukkui rauhallisesti.

XXVIII.

Pappi kuuli keskellä yötä koiran epätoivoisesti ulvovan. Surullisen aavistuksen valtaamana meni hän kynttilä kädessä ulos ja avasi oven. Ulkona makasi hänen poikansa musta villakoira, päästäen surullisen ulvontansa, ei, se ei ollut ulvomista, se oli itkua, joka saattoi murtaa joka sydämen.

Pappi houkutteli koiraa luoksensa, mutta se hypäsi ylös ja riensi pois.

Samana yönä saapui se samoin Tschitscherinin luo Wrubloviziin ja Telesphorin Borodinkoon.

Kun pappi aamulla saapui mökille, jossa Plutin oli asunut, löysi hän tämän makaavan kuolleena kukkivan puun alla ja koira hänen vieressään.

Kolmantena päivänä vietiin hän hautaan siten kun oli toivonut.

Tschitscherin ja Nabohoffko kaivoivat itse hänen hautansa kumpuralle puun alle, Hlamton ja Telesphor kantoivat ruumisarkkia, joka oli kukilla peitetty, ja jonne kuolleen rinnalle oli pantu Hadaszkan kuva ja hänen hiuksiaan sisältävä medaljongi.

Ruumisarkun edellä astui isä kantaen stolaan,*) jäljessä seurasi tuo köyhä juutalaissoittoniekka ja Plutinin koira.

Pastori vihki mullan, johon he kuolleen laskivat. Kaikki lukivat hänen kanssaan tavalliset rukoukset ja mullan pudotessa arkun päälle alottivat ystävykset laulun ja Abraham Tabak alkoi soittaa viuluansa. Ja olihan se kummallista! Ensi kerran eläissään onnistui hänen kielistä saada ääniä, joita ei Hlamton voinut loihtia esiin ihanimmin; syvä suru oli hänestä tehnyt taiteilijan.

Vihdoin poistuivat kaikki. Yksi vaan jäi jällelle, Plutinin koira. Se ei lähtenyt enää haudalta. Eräänä päivänä löydettiin se siihen kuolleen.

*) Katoolisten pappien virkanauha.

XXIX.

Sen mökin katolla, jossa Plutin oli asunut, nähtiin pitkät ajat tämän jälkeen joka yö valkoinen kissa. Ei yksikään voi sanoa oleksiiko se siellä vielä, vai eikö.

Mutta vainajan ystävät saapuvat joka vuosi hänen yksinäiselle haudalleen ja palaavat joka kerta lohdullisin, ylevin tuntein.

Siellä ollessaan kilistelevät he maljojaan ja laulut, kaihomieliset tai iloiset ja vallattomat, joita ainoastaan meidän kansamme osaa sepittää ja laulaa, kohouvat raikkaasen ilmaan.

Sillä välin laulavat ainoastaan linnut tällä paikalla; ja viheriä, kukkien kaunistama aro antaa rakastavan äidin tavoin humisevan, yksitoikkoisen vienon kehtolaulunsa kuulua ympäri.